

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA
KATEDRA EKONOMICKÝCH TEORIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Česká republika a vybrané nové členské země EU na cestě do eurozóny

Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Růžena Breuerová CSc.

Autor:
Martin Marek

© 2007

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Česká republika a vybrané nové členské země EU na cestě do eurozóny vypracoval samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených v seznamu literatury, který je součástí této práce.

V Praze dne 25.05.2007

.....
Martin Marek

Poděkování

Děkuji tímto paní Ing. Růženě Breuerové CSc. za připomínky a rady při vypracování bakalářské práce a Tereze Haschkeové za provedenou korekturu.

Česká republika a vybrané nové členské země EU na cestě do eurozóny

Souhrn

Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004 spolu s devíti dalšími zeměmi převážně ze střední a východní Evropy. Všechny nové členské země musí plnit závazky týkající se uskutečňování hospodářské a měnové unie. Musí přijmout euro a stát se dalším členem eurozóny. Eurozóna se skládá ze zemí EU, které přijaly společnou měnu. Základním cílem tohoto textu je seznámit čtenáře se základní problematikou společné měny v souvislosti s vybranými novými členskými zeměmi EU – Českou republikou, Maďarskem, Polskem a Slovenskem. První kapitola se zabývá myšlenkami a důvody, které vedli k vytvoření hospodářské a měnové unie v Evropě, dále institucionálním rámcem eurozóny a důvodům, proč některé země nechtějí přijmout euro. Druhá kapitola pojednává o situaci v České republice, především o plnění konvergenčních (maastrichtských) kritérií. V textu budou uvedeny některé závěry z analýzy reálné konvergence vydávané Českou národní bankou. Další část druhé kapitoly je věnována obecným výhodám a nevýhodám eura, teorii optimálních měnových zón, krokům, které Česká republika udělala na cestě do eurozóny a veřejnému mínění. Poslední, třetí kapitola je věnována vybraným novým členským zemím – Maďarsku, Slovensku a Polsku a jejich aktuální situaci s plněním konvergenčních kritérií. Na konci kapitoly je k nalezení srovnání některých ekonomických indikátorů a kritérií vybraných zemí.

Klíčová slova

Euro, hospodářská a měnová unie, eurozóna, nominální a reálná konvergence, maastrichtská kritéria.

The Czech Republic and the selected new member states of the EU on a journey to the euro area

Summary

The Czech Republic joined the European Union on 1st May 2004, together with other nine countries, mostly from central and Eastern Europe. All the new member states have to fulfill obligations regarding the achievement of economic and monetary union before adopting the euro and become members of the euro area. The euro area consists of the EU countries that have adopted the single currency. The primary purpose of this text is to introduce readers to the basic issue of the single currency within the context of selected new member states of the EU – the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. The first chapter is dedicated to the thoughts and reasons, which led to the creation of the economic and monetary union in Europe, as well as the basic institutional framework of the euro area and the reasons why some countries did not want to adopt the euro. The second chapter discusses the situation in the Czech Republic, especially the fulfillment of convergence (Maastricht) criteria. Some conclusions from the analysis of real convergence publishes by Czech national bank are included in this text. The second chapter is also dedicated to some of the advantages and disadvantages of the euro, the theory of optimum currency area, steps made by the Czech Republic made on the journey to the euro area and the public opinion about adopting the euro. The third chapter is dedicated to the selected new member states – Hungary, Poland and Slovakia and their actual situation regarding the fulfillment convergence criteria. A comparison some economic indicators and the criteria of the selected countries can be found in the last part of the third chapter.

Keywords

Euro, economic and monetary union, euro area, nominal and real convergence, Maastricht criteria.

Obsah

1 Úvod	6
2 Cíl práce a metodika.....	6
2.1 Cíl práce.....	6
2.2 Metodika práce.....	7
3 Evropská unie a eurozóna.....	8
3.1 Měnová spolupráce v době vzniku EHS.....	8
3.1.1 Bretton-Woodský systém.....	8
3.1.2 První myšlenky měnové integrace	9
3.2 Wernerova zpráva.....	10
3.2.1 Had v tunelu	10
3.3 Evropský měnový systém.....	11
3.3.1 ECU.....	11
3.3.2 Mechanismus směnných kursů	12
3.3.3 Úvěrový mechanismus.....	12
3.3.4 Krize systému.....	12
3.4 Hospodářská a měnová unie	13
3.4.1 Delorsova zpráva.....	13
3.4.2 Maastrichtská smlouva.....	14
3.4.3 Kritéria udržitelné konvergence.....	14
3.5 Realizace hospodářské a měnové unie.....	15
3.5.1 První etapa HMU	15
3.5.2 Druhá etapa EMU	15
3.5.3 Třetí etapa EMU.....	17
3.6 Černé ovce.....	18
3.6.1 Dánsko	18
3.6.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irsku	19
3.6.3 Švédsko	21
3.7 Pakt stability a růstu	22
3.7.1 Původní Pakt Stability a Růstu.....	22
3.7.2 Pakt stability.....	23
3.7.3 Princip fungování PSR.....	24
3.7.4 Nedodržování paktu	25
3.7.4.1 Německo a Francie.....	25
3.7.4.2 Řecko	27
3.7.5 Kritika paktu.....	27
3.7.6 Reforma Paktu.....	29
3.7.7 Uplatňování nového Paktu	30
3.8 Evropská centrální banka	31
3.8.1 Vznik a právní zakotvení ECB.....	32
3.8.2 Cíle a úkoly ECB	32
3.8.3 Organizační struktura ECB	33
3.8.3.1 Rada guvernérů	33
3.8.3.2 Výkonná rada	34
3.8.3.3 Generální rada	34

3.8.4	Nezávislost ECB	34
3.8.5	Plnění cílů a nástroje ECB	35
3.8.5.1	Cenová stabilita.....	35
3.8.5.2	Nástroje monetární politiky.....	35
4	Česká republika a příprava na euro	37
4.1	<i>Závazek</i>	37
4.1.1	Kritika	38
4.1.2	Výhody.....	38
4.1.3	Nevýhody, rizika a teorie optimálních měnových zón	40
4.2	<i>První kroky k euru</i>	43
4.2.1	Volba scénáře zavedení eura v České republice	43
4.2.2	Národní plán pro zavedení eura	45
4.2.3	Termín přijetí eura.....	45
4.2.4	Konvergenční program.....	46
4.3	<i>Vyhodnocení konvergenčních kritérií</i>	49
4.3.1	Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou	49
4.3.2	Konvergenční zprávy Evropské komise a ECB	49
4.3.3	Plnění konvergenčních kritéria Českou republikou	50
4.3.3.1	Kritérium cenové stability.....	50
4.3.3.2	Kritérium udržitelnosti veřejných financí	52
4.3.3.3	Kritérium stability měnového kursu	55
4.3.3.4	Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	56
4.3.4	Závěry Konvergenční zprávy z prosince 2006.....	57
4.3.5	Vyhodnocení současného stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou ...	57
4.3.6	Klausova konvergenční kritéria	59
4.4	<i>Demos kratein</i>	60
4.4.1	CVVM.....	60
4.4.2	Eurobarometer	62
4.4.3	Financial Times	63
4.5	<i>Shrnutí</i>	64
5	Vybrané členské země EU na cestě do eurozóny – srovnání s ČR.....	65
5.1	<i>Vybrané nové členské země</i>	66
5.2	<i>Slovensko</i>	66
5.2.1	Vyhodnocení konvergenčních kritérií.....	67
5.2.1.1	Kritérium cenové stability.....	67
5.2.1.2	Kritérium udržitelnosti veřejných financí	68
5.2.1.3	Kritérium stability měnového kursu	69
5.2.1.4	Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	69
5.2.2	Průzkum veřejného mínění	70
5.2.3	Shrnutí	70
5.3	<i>Polsko</i>	71
5.3.1	Vyhodnocení konvergenčních kritérií.....	72
5.3.1.1	Kritérium cenové stability.....	72
5.3.1.2	Kritérium udržitelnosti veřejných financí	72
5.3.1.3	Kritérium stability měnového kursu	73
5.3.1.4	Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	74

5.3.2 Průzkum veřejného mínění	74
5.3.3 Shrnutí	75
5.4 <i>Maďarsko</i>	76
5.4.1 Vyhodnocení konvergenčních kritérií.....	77
5.4.1.1 Kritérium cenové stability.....	77
5.4.1.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí	77
5.4.1.3 Kritérium stability měnového kursu	78
5.4.1.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	79
5.4.2 Průzkum veřejného mínění	79
5.4.3 Shrnutí	80
5.5 <i>Maastrichtská kritéria v zemích Visegrádské čtyřky</i>	80
5.5.1 Kritérium cenové stability.....	80
5.5.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí	81
5.5.3 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb	82
5.6 <i>Reálná konvergence</i>	82
5.6.1 Relativní ekonomická úroveň	82
5.6.2 Komparativní cenová hladina	83
Závěr	85
Seznam literatury	88
Seznam internetových zdrojů	88
Seznam tabulek	97
Seznam grafů.....	97

1 Úvod

V roce 2004 došlo k největšímu rozšíření Evropské unie. Spíše než počet je ale zajímavější výčet zemí, které se staly novými členy. Byly to především země střední a východní Evropy. Mezi nimi je i Česká republika. Tato oblast byla téměř celou druhou polovinu dvacátého století pod vlivem Sovětského svazu s naprosto odlišným politickým i hospodářským vývojem. Po pádu komunismu začal dlouhý proces transformace, který ani dnes nelze považovat za zcela ukončený. Země se vydali cestou demokracie a tržního hospodářství s vidinou budoucího vstupu do Evropské unie. Rok 2004 byl pak vyvrcholením jejich integračních snah. Za tu dobu se však výrazně změnila i samotná Evropská unie (resp. do roku 1993 Evropské hospodářské společenství). Maastrichtská smlouva stanovila nový integrační cíl. Vybudovat hospodářskou a měnovou unii. V roce 1999 se tomu tak skutečně stalo. Po náročných přípravách se začala používat v bezhotovostní formě společná měna euro. Společná, ale ne pro všechny. Evropská unie se viditelně vnitřně rozdělila. Velká Británie, Dánsko a Švédsko se odmítli účastnit společného projektu. Kvůli jednoznačnému rozlišení se začal používat pojem eurozóna. Ta se skládá z členských zemí Evropské unie, které zavedly euro. V současnosti má eurozóna třináct členů a v blízké budoucnosti se předpokládá další rozšiřování. Všechny nové členské země mají závazek týkající se uskutečňování hospodářské a měnové unie. Než však dosáhnou vysokého stupně udržitelné konvergence, mají udělenou výjimku. Splnit všechna konvergenční kritéria nutná pro přijetí eura stihlo pouze Slovinsko. Ostatní jsou stále na cestě do eurozóny. Cesta je však delší a náročnější než si většina zemí představovala.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je osvětlení základní problematiky evropské měnové integrace v kontextu nových členů Evropské unie - České republiky, Slovenska, Polska a Maďarska. Euro nevzniklo přes noc a je důležité se seznámit se základními faktory, které vedli od prvních myšlenek na společnou měnu, až k samotnému vytvoření hospodářské a měnové unie. Proč tedy eurozóna vznikla? Některé země euro nepřijaly nebo spíše nechtěli přijmout. Jaké pro to měly důvody? Hlavní část práce bude zaměřena na aktuální situaci v České republice a v ostatních zemích Visegrádské skupiny. Důraz bude kladen na plnění tzv. maastrichtských (konvergenčních) kritérií, která jsou základní podmínkou pro vstup do třetí etapy hospodářské a měnové unie. S jakými kritérii má v současnosti Česká republika největší problémy? S jakými problémy se počítá v budoucnosti? Proč vlastně musí Česká republika přijmout euro? Práce se také zabývá ostatními kritérii, které sice Evropská unie nevyžaduje, ale jsou stejně důležité. I ty by měly být brány v potaz při rozhodování o vstupu do eurozóny. Jaká to jsou kritéria? Jsou nějakým způsobem vyhodnocovány? Velmi důležitá je i podpora veřejnosti. Souhlasí obyvatele se zavedením eura? Text také přibližuje základní

výhody (přínosy) a nevýhody (náklady), které sebou přináší společná měna euro a to na základě teorie optimálních měnových zón. Názor na samotné euro jako na společnou měnu Evropské unie si však každý čtenář musí udělat sám. I to je cílem tohoto textu. Tedy podat základní, ale nezkrácené a objektivní informace.

2.2 Metodika práce

Práci tvoří tři hlavní kapitoly, dále Úvod, Cíl a metodika, Závěr a Seznam literatury. V první kapitole se čtenář nejdříve stručně seznámí se základním historickým vývojem měnové integrace v rámci Evropského společenství (respektive Evropské unie, dále jen EU). Pozornost bude věnována i měnovému systému, který existoval před těsnější měnovou spoluprací evropských států. Právě problémy a následný kolaps Bretton-Wodského systému se staly pomyslnou spouští měnového integračního procesu. Tato kapitola se nezabývá vznikem a historickým vývojem Evropské unie jako takové, a předpokládá základní čtenářskou znalost této problematiky. Další část první kapitoly bude věnována zemím, které se odmítly účastnit třetí etapy hospodářské a měnové unie a institucionálnímu rámci eurozóny. Tedy Evropské centrální bance a Paktu stability a růstu. I když Pakt není institucí, stanovuje základní rámec fungování hospodářské unie.

Druhá kapitola je věnována České republice. Čtenář bude seznámen s prvními kroky, která česká vláda učinila pro přípravu budoucího vstupu do eurozóny, ať již jde o zvolení scénáře zavedení eura či vypracování Konvergenčního programu. Převážná část kapitoly bude věnována plnění maastrichtských kritérií. Zmíněna bude ale i kritika maastrichtských kritérií a formulace tzv. „českolipských“ kritérií současným prezidentem Václavem Klausem. Neméně důležité je veřejné mínění. Na konci kapitoly budou uvedeny výsledky několika průzkumů týkajících se zavedení jednotné měny.

Třetí kapitola se zabývá cestou vybraných nových členských zemí do eurozóny. Pro srovnání s ČR budou vybrány zbylé země Visegrádské skupiny, tedy Slovensko, Maďarsko a Polsko. Rozebrán bude aktuální stav jednotlivých zemí v kontextu budoucího vstupu do eurozóny. Hlavní důraz bude opět kladen na současné a budoucí plnění maastrichtských kritérií. V závěru kapitoly bude k nalezení grafické a tabulkové srovnání nominální i reálné konvergence.

Závěr bude obsahovat shrnutí cílů této práce se zdůrazněním jak jasných faktů, tak subjektivních názorů autora na cestu vybraných nových členských zemí do eurozóny.

Všechna data, která budou v textu použita a jako jejich zdroj je uveden Eurostat, což je Statistický úřad Evropského společenství, byla aktualizována 20. června 2007. Všechny přímé citace v textu jsou zvýrazněny kurzívou.

3 Evropská unie a eurozóna

Eurozóna je oblast, kterou tvoří členské státy Evropské unie (EU), které přijaly společnou měnu euro. Stalo se tomu 1. ledna 1999, v roce 2002 se euro začalo používat i jako hotovostní platidlo. Rok 2002 byl pouze vyvrcholením dlouhé a velmi náročné cesty. Euro se k 1. lednu 2007 používá ve třinácti zemích Evropské unie, v roce 2008 se eurozóna rozšíří o další dva členy.

3.1 Měnová spolupráce v době vzniku EHS

První myšlenky směřující k vytvoření jednotné společné měny se začali objevovat krátce po založení Evropského hospodářského společenství (1958). Samotná Smlouva o založení EHS (Římská smlouva, dále též Smlouva) s jednotnou měnou ani vytvořením měnové unie vůbec nepočítala. Spolupráce v měnové oblasti byla ve Smlouvě zmíněna jen okrajově. Odstavec 2 článku 105 Smlouvy uvádí: „*Za účelem rozvíjení koordinace politiky členských států v měnové oblasti v rozsahu potřebném pro fungování společného trhu bude zřízen Měnový výbor s poradní funkcí, jehož úkolem je:*

- *sledovat měnovou a finanční situaci v členských státech a ve Společenství a obecný platební systém členských států a podávat o tom pravidelně zprávy Radě a Komisi*
- *zaujímat stanoviska pro předložení těmto orgánům z vlastního podnětu nebo na žádost Rady nebo Komise.“*

Na základě Smlouvy jmenoval každý členský stát a komise po dvou členech Měnového výboru. Článek 107 odst.1 Smlouvy uvádí, že „*každý členský stát považuje svou politiku v oblasti směnných kurzů za otázku společného zájmu*“. Smlouva neuvádí další žádné podrobnosti, snahy nebo cíle v oblasti měnové spolupráce. V době vzniku EHS byly totiž všechny členské země (SRN, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko) součástí dobře fungujícího a stabilního mezinárodního měnového Bretton-Woodského systému.

3.1.1 Bretton-Woodský systém

Systém vznikl již za druhé světové války v roce 1944 ve městě Breton Woods v USA. V té době již všichni s optimismem očekávali konec války, a proto se delegáti ze 44 zemí sešli s cílem vytvořit stabilní poválečný měnový systém. Ten vznikl na základě mnoha kompromisů, avšak hlavní slovo nakonec měli Spojené státy americké jako země, která nebyla poničena válkou a měla největší zásoby zlata (v roce 1947 to bylo 70% světových zásob zlata). Na konferenci v Bretton Woods se také delegáti zemí dohodli na vzniku dvou nových institucí, které budou dohlížet na správné fungování systému. Byl založen Mezinárodní měnový fond (MMF) a Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj, z níž se později stala Světová banka. MMF měl v té době hlavně dohlížet a řídit celý systém a poskytovat krátkodobé finanční podpory zemím, které měly problémy s udržováním rovnováhy platební bilance. Pomoc měla zamezit častým

změnám kursů. Mezinárodní banka pro rekonstrukci a rozvoj měla poskytovat finanční podporu rozvojovým zemím, ale v té době hlavně zemím, které byly silně zasaženy válkou (první půjčka směřovala v roce 1947 do Francie).

Bretton-Woodský systém byl založen na fixních (pevných) směnných kursech vůči americkému dolaru, případně vůči zlatu. Každá země musela udržovat fixní kurs ve stanoveném pásmu s maximální odchylkou +/- 1% vůči dolaru. Pokud byla zjištěna zásadní nerovnováha, fixní kurz určité měny vůči dolaru mohl být upraven, ale to jen ve výjimečných případech. Americký dolar měl stanovenou pevnou relaci ke zlatu a to v poměru 35 amerických dolarů za jednu unci zlata. Americký dolar byl v té době nejsilnější a také jedinou měnou vázanou na zlato. Pokud někdo chtěl vyměnit určitou národní měnu za zlato, směnitelnost byla proveditelná pouze prostřednictvím amerického dolaru. Tento převod mohli uskutečňovat pouze zahraniční ústřední banky. Dolar se po válce stal mezinárodní rezervní měnou. USA poskytovali výraznou finanční pomoc Evropě. Dolary z Ameriky přímo proudily a státy, které přijaly jejich pomoc se začali rychle vzpamatovávat z války. Dolarovými toky do Evropy a Japonska se však začala měnit americká platební bilance z přebytkové na deficitní. Evropu na konci padesátých let již netrápil nedostatek dolarů. Naopak, od roku 1958 se začíná mluvit o dolarovém nadbytku. Ekonom Robert Triffin upozornil na čím dál tím větší problém v roce 1960. Spojené státy se dostali do velmi složité situace. Pokud by zastavili tok dolarů do Evropy a Japonska, nastal by úbytek potřebné likvidity, která by vedla k nestabilitě. Pokud se však deficit americké platební bilance bude i nadále zvyšovat, zahraniční banky ztratí důvěru v americkou měnu a začnou jí hromadně vyměňovat za zlato v garantované ceně 35 dolarů za jednu unci, která už tehdy neodpovídala reálné tržní ceně. V roce 1961 již došlo k prvním vážnějším problémům. Banky začali měnit své dolarové rezervy za zlato, což vedlo ke krizi na trhu zlata.

Během šedesátých let bylo mnoho pokusů reformovat Bretton-Woodský systém, avšak žádný neuspěl. Deficit americké platební bilance se nadále zvyšoval i v důsledku americké války ve Vietnamu a ke konci šedesátých let bylo jen otázkou času, kdy se systém zhroutí. Velmi často docházelo ke změnám fixních kursů, jelikož udržet je na stále stejné úrovni bylo nemožné. Spojené státy již nedokázali udržet fixní cenu zlata a v roce 1971 tehdejší prezident USA Richard Nixon oznámil ukončení „zlaté“ konvertibility. Americký dolar byl poté několikrát devalvován, aby byl zajištěn reálnější kurs. Ani to však nepomohlo a v roce 1973 byl většinou evropských zemí opuštěn systém fixních směnných kursů.

3.1.2 První myšlenky měnové integrace

Již první problémy na začátku šedesátých let donutili představitelé EHS zamyslet se nad otázkou společné měnové politiky, která by přinesla větší stabilitu. V roce 1962 předkládá Evropská komise tzv. Marjolinovo memorandum (předložené tehdejším komisařem Robertem Marjolinem), které navrhovalo rozšíření dosavadní měnové spolupráce. Jediným praktickým výsledkem však bylo založení Výboru guvernérů centrálních bank v roce 1964. Výbor měl v té době velmi omezené pravomoci, byl zřízen pro užší kooperaci a lepší komunikaci mezi národními centrálními bankami.

Zavádění společné zemědělské politiky a budování celní unie mělo tehdy nejvyšší prioritu, měnové spolupráce stále ještě nebyla otázkou dne.

První významnější impuls nastal v roce 1968 s vytvořením celní unie. Byla zrušena cla mezi zeměmi EHS a zavedeny vnější celní tarify. Žádná členská země nemohla individuálně stanovit vlastní clo pro dovoz zboží z třetí země. To byl první předpoklad pro užší měnovou spolupráci. Koncem šedesátých let docházelo k časté devalvaci či revalvaci evropských měn. Nestabilní prostředí ohrožovalo další rozvoj společného trhu i fungování společné zemědělské politiky. Právě tehdy se začali objevovat první konkrétnější úvahy a první návrhy na užší integraci. V únoru 1969 byl např. předložen Barreho plán (Raymond Barre byl tehdejším místopředsedou Komise), který se zabýval užší měnovou integrací, která měla vycházet ze vzájemné fixace kursů a hospodářské koordinace. V roce 1969 na summitu v Haagu byl již formulován konkrétní návrh směřující k vytvoření hospodářské a měnové unie. Nebylo však jasné, jakým postupem tohoto cíle dosáhnout. Proto byla vytvořena pracovní skupina pod vedením lucemburského ministerského předsedy Pierra Wenera. Skupina měly vycházet z Barreho plánu a cílem bylo vypracování základního plánu pro vytvoření hospodářské a měnové unie (dále též HMU).

3.2 Wernerova zpráva

Wernerova zpráva byla zveřejněna v říjnu 1970, obsahovala první konkrétní návrh na vytvoření HMU v několika fázích nejdříve do deseti let. Tedy nejdříve do roku 1980. V té době mezi sebou soupeřili dvě koncepce postupu vytvoření HMU. Koncepce tzv. ekonomistů počítala nejdříve s vysokým stupněm koordinace a konvergence hospodářských politik. Po dostatečné harmonizaci národních ekonomik budou zafixovány směnné kurzy a vyvrcholením celého procesu bude společná měna. Mezi zastánce této koncepce se řadila Spolková republika Německo a Nizozemí. Druhá koncepce tzv. monetaristů počítala s rychlým zavedením společné měny, která je předpokladem pro rozvoj užší hospodářské spolupráce. Zavedení společné měny se docílí harmonizace národních ekonomik. K zastáncům této koncepce patřila Francie, Belgie a Lucembursko (Lacina a kol., 2007).

Tento spor nebyl jednoznačně vyřešen, proto byla Wernerova zpráva z tohoto hlediska velmi opatrná. Na základě zprávy přijala Rada 22. března 1971 usnesení o vytvoření hospodářské a měnové unie ve třech etapách v průběhu deseti let, přičemž první etapa začala 1. ledna 1971.

3.2.1 Had v tunelu

Na základě vytváření HMU bylo rozhodnuto, že měny jednotlivých členských zemí (a kandidátských) mohou mezi sebou fluktuovat v maximálním rozmezí $\pm 2,25\%$,budou navázány na americký dolar, vůči kterému bylo povoleno kolísání v rozmezí $4,5\%$. Tento systém je znám pod názvem „had v tunelu“. Lze ho charakterizovat jako pohyb užšího rozpětí (měny jednotlivých zemí EHS - had) v rozpětí širším (vůči americkému dolaru - tunel). Systém „had v tunelu“ začal fungovat 24. dubna 1972. O necelý rok

později však z důsledku mezinárodní měnové krize dochází k uvolnění pevného kurzu amerického dolaru, čímž „tunel“ přestává existovat. Tento mechanismus bez navázání na americký dolar se nazýval „směnný had“. Ačkoliv fungoval dále, mnoho zemí z něj záhy vystoupilo (Velká Británie již v roce 1972, Itálie v roce 1973). Například Francie z něj nejdříve byla donucena vystoupit v roce 1974, v roce 1975 opět do systému vstoupila o rok později opět vystoupila.

V roce 1973 byl založen Evropský fond pro měnovou spolupráci, což byl nakonec jediný realizovaný cíl z Wernerovy zprávy, která skončila neúspěchem „hada“. Evropský fond pro měnovou spolupráci byl v podstatě prvním krokem k budoucímu systému centrálních bank. V roce 1975 byl na základě Marjolinovy zprávy potvrzen oficiální neúspěch Wernerova plánu. Ve zprávě byly uvedeny hlavně tři základní faktory neúspěchu: mezinárodní nepříznivé události (měnová krize, první ropný šok), nedostatek politické vůle (prosazování jen národních zájmů) a nedostatečné porozumění politicky a ekonomicky náročného projektu HMU. Ačkoliv tedy Wernerův plán skončil neúspěchem, budoucí vývoj směrem k měnové unii vycházel právě z Wernerova plánu.

3.3 Evropský měnový systém

Evropský měnový systém (dále též EMS) byl volnějším pokračováním měnového hada. Pro členské země EHS byla stále důležitá měnová stabilita. Vznikl také ale z politických důvodů. Po neúspěchu Wernerova plánu byla snaha pokračovat v integraci. Základní kameny EMS tvořili :

1. Evropská měnová jednotka (European Currency Unit - ECU)
2. Mechanismus směnných kursů (Exchange Rate Mechanism - ERM)
3. Úvěrový mechanismus

Návrh na zřízení systému byl přednesen v říjnu 1978, v prosinci téhož roku již byl odsouhlasen Radou. Začal fungovat 13. března 1979.

3.3.1 ECU

Evropská měnová jednotka byla uměle vytvořená měna. Hodnota ECU se počítala jako vážený průměr z měnového koše. V měnovém koši byly přítomny všechny měny členských států EHS. Jednotlivé měny byly v koši zastoupeny podle hospodářské síly státu. Hospodářská síla byla vyjádřena podílem HDP země vůči HDP celého Společenství. V té době měla největší podíl v měnovém koši německá marka.

Původní záměr počítal s použitím ECU jako vztahové a zúčtovací veličiny v kursovém a intervenčním systému a také pro použití jako rezervního prostředku (transakce mezi centrálními bankami). Měnová jednotka si však postupem času získala silnou pozici. Kromě „oficiální“ Evropské měnové jednotky se začalo používat i tzv. „soukromé“ ECU , která se používala k mezinárodním transakcím a investicím na mezinárodních

kapitálových trzích a tzv. „zelené“ ECU, která se využívalo jako přepočítací jednotka pro zemědělské platby v EHS. Evropská měnová jednotka se tak stala velmi důležitou částí Evropského měnové systému.

3.3.2 Mechanismus směnných kursů

Mechanismus směnných kursů byl nejdůležitější součástí EMS. Fungoval na principu tzv. paritní mřížky. Měny členských zemí byly pevně svázány ve dvojicích. Tím byla vytvořena mřížka z bilaterálních směnných kursů. Kursy se pak mohli pohybovat ve flukтуаčním rozpětí +/- 2,25 % od centrální parity, tedy od kursu ECU. Pokud se stalo, že se kurs dostal na povolenou hranici pásma, příslušné instituce museli učinit kroky pro udržení měny v pásmu. Národní banka musela nakoupit vlastní měnu za cizí měnu v případě, že kurs dosáhl spodní hranice rozpětí. Pokud kurs dosáhl horní hranice pásma, vlastní měnu musela národní banka prodávat. Ne všem vyhovovalo původní flukтуаční pásmo, proto bylo vytvořeno i širší rozpětí. Širší rozpětí flukтуаčního pásma ve výši +/- 6 % využila Itálie, později Španělsko a Velká Británie. Pro větší stabilitu byl stanoven tzv. indikátor divergence. Pokud se kurs dostal na 75 procent povoleného rozpětí (na hranici divergence), měli povinnost reagovat obě dvě zainteresované země změnou své politiky. Země se slabší měnou tak částečně přenesla část problému s vyrovnáním kursu na zemi se silnějším kursem. Pro dodržení úzkého flukтуаčního pásma bylo potřeba uskutečňovat podobnou hospodářskou a měnovou politiku. Pokud se však směnné kursy výrazněji vychýlily směrem nahoru nebo dolů, bylo možno změnit parity měn. Ke změně mohlo dojít pouze vzájemnou dohodou států, které se účastnili ERM, a Komise. Poslední slovo pak měli ministři zahraničí, kteří se museli na změnách jednomyslně shodnout.

3.3.3 Úvěrový mechanismus

Úvěrový mechanismus pro poskytování finanční pomoci byl vytvořen již na začátku 70. let. V roce 1979 pak byl doplněn. Mechanismus byl založen na různých typech podpory pro země, jejíž centrální banky museli intervenovat kvůli stabilizaci měnového kursu v ERM. Úvěry také sloužili k překlenutí deficitu platební bilance. Existoval tři základní druhy poskytování úvěrů. Při tzv. velmi krátkodobém financování (45 dní) si centrální banky jednotlivých zemí půjčovali navzájem zdroje k potřebným intervencím. Krátkodobá finanční podpora (na 3 měsíce s možným prodloužením) poskytovala zdroje hlavně pro překlenutí deficitu platební bilance. Pokud země měla dlouhodobé vleklé potíže s platební bilancí, byla jí poskytnuta střednědobá finanční pomoc (2 až 5 let).

3.3.4 Krize systému

Evropský měnový systém byl od druhé poloviny osmdesátých let stabilní a hodnocen velice pozitivně. Výrazně napomohl stabilitě měnových kursů, snížení míry inflace a tím i celkové cenové stabilitě. V období let 1992 -1993 však došlo k největší krizi celého systému. Krize byla spuštěna jak ekonomickými, tak politickými faktory. V roce

1992 byla v dánském referendu odmítnuta Smlouva o EU a to hlavně kvůli nesouhlasu se budoucím vznikem měnové unie. Problémy se čekali i ve Velké Británii. Sjednocení Německa způsobovalo silné výkyvy v německé hospodářské a měnové politice, přičemž kurs německé marky a úrokové sazby ovlivňovaly celé Společenství. Hospodářská recese v USA působila trvalý pokles amerického dolaru, tím však posilovala německá marka, která byla hlavním prvkem ERM. Investoři začali hojně využívat marku jako rezervní měnu oproti dolaru. Tím posilovala vůči dolaru nejen německá marka, ale i ostatní evropské měny. Tlaky na devizových trzích byly tak silné, že již nebylo možné udržet kursy v povoleném fluktuálním rozpětí ani při rozsáhlých intervencích. Při krizi došlo nejdříve k devalvaci italské liry, britské libry a španělské pesety. Britská libra a italská lira úplně vystoupily z ERM. Následovala devalvace irské libry, francouzského franku a dánské koruny. Aby ERM mohl fungovat dále, byl v srpnu 1993 přijat tzv. Bruselský kompromis, na jehož základě se fluktuální pásmo rozšířilo na +/- 15 %.

3.4 Hospodářská a měnová unie

3.4.1 Delorsova zpráva

Díky fungující spolupráci v rámci EMS v 80. letech (před krizí EMS) se začali opět objevovat návrhy na vytvoření měnové unie. Důležitou roli sehrál francouzský ministr financí J. Delors, který byl velkým zastáncem měnové integrace. Nejdříve však musel být dokončen jednotný vnitřní trh. Proto byla v roce 1986 provedena revize Smlouvy, tedy primárního práva Společenství. Revize vstoupila v platnost 1. července 1987 jako Jednotný evropský akt. EMS byl oficiálně začleněn do primárního práva EHS a vytvoření HMU se stalo jedním z cílů Společenství. V právně nezávazné preambuli, která pojednávala o vytvoření HMU, však nebyla žádná časová specifikace. Jednotný vnitřní trh měl být vytvořen do konce roku 1992.

Otázka hospodářské a měnové unie byla na pořadu dne 27. a 28. června 1988 při setkání Evropské rady v Hannoveru. Bylo odsouhlaseno vytvoření speciálního výboru expertů, který byl složen z guvernérů centrálních bank a vedl jej právě Delors, tehdejší předseda Komise. Výbor měl za úkol předložit zprávu s návrhem jednotlivých etap vedoucí k vytvoření hospodářské a měnové unie. Zpráva byla předložena 12. dubna 1989 a v červnu schválena Evropskou radou jako „Strategie evropské Hospodářské a měnové unie“. Delorsova zpráva byla v mnoha ohledech velmi podobná Wernerově zprávě z roku 1970. HMU měla být vytvořena také ve třech etapách. Na rozdíl od Wernerova plánu však byla více detailnější, jak z hlediska časového, tak z hlediska institucionálního. Start první etapy měl začít 1. července 1990, o dalších termínech již ve zprávě nebyla řeč, bylo však doporučeno stanovit závazný termín pro další etapy. První etapa byla skutečně započata 1. července 1990. O dalším postupu se jednalo na mezivládní konferenci o HMU, kterou požadoval Delors ve své zprávě. Začalo se jednat 15. prosince 1990 v Římě. Konference o HMU probíhala paralelně s další mezivládní konferencí, na které se jednalo o politickém vývoji Společenství ve světle nejen měnové integrace.

3.4.2 Maastrichtská smlouva

Po skoro ročních jednáních byly konference ukončeny 10. prosince 1991 v Maastrichtu. Jednání nakonec vyústila v přijetí Smlouvy o Evropské unii, největší změnou primárního práva Společenství. Podepsána byla 7. února 1992 rovněž v Maastrichtu. Podle místa dojednání a podpisu se proto často označuje jako Maastrichtská smlouva. Smlouva ovšem nepojednávala jen o HMU. Byla to radikální reforma celého Společenství, které se přeměnilo na Evropskou unii. Základem Evropské unie se staly tři pilíře. Prvním je právě HMU. Další dva pilíře jsou Společná zahraniční a bezpečnostní politika a Spolupráce v oblasti justice a vnitra.

Smlouva nepřímou definuje hospodářskou a měnovou unii v Článku 3a. Odst. 1 pojednává o hospodářské unii jako o „zavedení hospodářské politiky, která je založena na úzké koordinaci hospodářských politik členských států na vnitřním trhu a na vymezení společných cílů a která je prováděna v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží“. „Odst. 2 pojednává o měnové unii, která zahrnuje „neodvolatelné stanovení měnových kursů vedoucí k zavedení jednotné měny - ECU, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku ve Společenství v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží“.

Stěžejní část o HMU se ve Smlouvě nachází v čl. 102a-109m spolu s příloženými protokoly. Vytvoření hospodářské a měnové unie ve Smlouvě vycházelo z Delorsovy zprávy a mělo probíhat ve třech etapách. Přitom první etapa při podpisu Smlouvy již probíhala. Termín druhé etapy byl stanoven na 1. ledna 1994 a pokud nebude rozhodnuto o termínu zahájení třetí etapy do konce roku 1997, třetí fáze začne bez ohledu na počtu účastníků 1. ledna 1999. Počet zúčastněných zemí závisel na splnění konkrétních podmínek, které stanovila Smlouva o EU.

První komplikace nastaly při ratifikaci Smlouvy. V Dánsku proběhlo referendum, které skončilo neúspěšně, většina hlasovala proti. Proces ratifikace se ale nezastavil. Byly vyjednané podmínky, díky kterým se Dánsko dodnes nemusí účastnit třetí etapy HMU. Velká Británie vyjadřovala nesouhlas s integrací již delší dobu, proto nebylo překvapením, když si jako Dánsko vyjednalo tzv. opt-out klauzuli. Velká Británie a Dánsko se tedy nemusí účastnit třetí etapy HMU a nemají k tomu žádnou povinnost. V ostatních zemích proběhla ratifikace úspěšně, Smlouva o Evropské unii vstoupila v platnost 1. listopadu 1993.

3.4.3 Kritéria udržitelné konvergence

Velmi důležitou částí Smlouvy jsou podmínky, které musí daná země splnit, aby mohla zavést společnou měnu. Podmínky vyžadují splnění určitých makroekonomických kritérií, které by měli odrážet dobrý stav hospodářství. Tento stav by měl být hlavně dlouhodobě udržitelný, aby nedocházelo k ohrožování společné měny a celkové stability prostředí. Splnění podmínek je jakýmsi základním stupněm procesu sblížení ekonomik, neboli konvergence ekonomik. Podmínky členství se proto nazývají

konvergenční kritéria nebo také maastrichtská kritéria. Skládají se ze dvou fiskálních a tří měnových kritérií (podrobněji viz kapitola 4). Pro dosažení vysokého stupně udržitelné konvergence musí podle čl. 109j odst.1 Smlouvy o EU splnit následující kritéria.:

- *dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, které se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků,*
- *dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů vykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 104c odst. 6,*
- *dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči měně jiného členského státu,*
- *stálost konvergence dosažená členským státem a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, který se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb.*

Mimo tato základní kritéria musí být zajištěna slučitelnost právních předpisů, včetně statutu národní centrální banky, vůči Smlouvě o EU a se statutem Evropského systému centrálních bank.

3.5 Realizace hospodářské a měnové unie

3.5.1 První etapa HMU

První etapa začala 1. července 1990. Byla to přípravná fáze, vycházela z termínu navrhnutém v Delorově zprávě. Startovací fáze začala ještě před začátkem mezivládní konference o HMU a dohodnutím Maastrichtské smlouvy. První fáze mohla začít brzy díky tomu, že nebyla podmíněna žádnou právní úpravou základních smluv. V této etapě došlo k dokončení jednotného vnitřního trhu. Posílena byla spolupráce uvnitř Výboru guvernérů centrálních bank. Všechny členské státy se v první etapě účastnili mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému. S čím však žádná zpráva nepočítala, byla největší měnová krize EMS. Aby systém fungoval dál, muselo být výrazně rozšířeno flukтуаční pásmo. Některé měny však pod tlakem vystoupily ze systému – britská libra a italská lira. Italská lira vstoupila zpět do ERM v roce 1996, britská libra se však do systému již nikdy nevrátila. I díky této krizi se Velká Británie později rozhodla nevstoupit znovu do ERM a tudíž ani do eurozóny. Někteří však brali krize jako argument pro potřebné vytvoření hospodářské a měnové unie, která by podobným problémům zabránila .

3.5.2 Druhá etapa EMU

Druhá etapa započala k 1.lednu 1994. Byla nejdůležitější a nejnáročnější, jelikož musely být učiněny všechny ostatní kroky před samotným vznikem HMU. Druhá etapa již vycházela ze Smlouvy o EU. Začátkem druhé etapy začal fungovat Evropský měnový institut (EMI), přičemž došlo k ukončení činnosti Výboru guvernérů a Evropského

fondy pro měnovou spolupráci. EMI byl zřízen jen dočasně, jako předchůdce Evropské centrální banky. EMI neměl příslušné kompetence pro provádění měnové politiky. Tyto pravomoci zatím zůstaly národním centrálním bankám. Mezi hlavní úkoly EMI patřilo:

- posílit spolupráci mezi jednotlivými národními centrálními bankami (nesměl však udělovat žádné instrukce)
- posílit koordinaci národních měnových politik
- dohlížet na fungování EMS
- usnadnit používání ECU
- dohlížet na technickou přípravu bankovek společné měny
- připravit vše potřebné pro třetí etapu HMU

Během druhé etapy se intenzivně diskutovalo o názvu nové společné měny. Ve Smlouvě o EU byl používán název Evropská měnová jednotka – ECU. To se však nelíbilo hlavně Německu. Na summitu Evropské rady v Madridu v prosinci 1995 byl odsouhlasen nový název. Budoucí společná měna dostala jméno „euro“ a její jednotky „eurocenty“. Také bylo schválen plán závěrečného přechodu HMU a termín začátku třetí etapy byl potvrzen na 1. ledna 1999 s tím, že konvergenční kritéria budou hodnoceny za rok 1997. Rozhodlo se, že zavedení eura proběhne ve dvou etapách. Nejdříve v bezhotovostní formě, po třech letech přechodného období v hotovostní formě. Vycházelo se hlavně z návrhů vypracovaných Evropským měnovým institutem a Komisí.

EMI vypracoval příslušné návrhy na změny mechanismu směnných kursů (ERM) a celou zprávu předložil Evropské radě. Tato zpráva tvořila základ usnesení Evropské rady o zásadách a hlavních prvcích nového mechanismu směnných kurzů, tzv. ERM II. Tento mechanismus měl vstoupit v platnost 1. ledna 1999 a nahradit stávající mechanismus. V prosinci 1996 EMI předložil Evropské radě a posléze i veřejnosti návrhy eurobankovek a euromincí, které se měly dostat do oběhu 1. ledna 2002.

Na zasedání Evropské rady v červnu 1997 byl na základě německého návrhu schválen Pakt stability a růstu. Smyslem Paktu bylo zajistit rozpočtovou disciplínu i po přijetí eura. Pakt měl zabránit přílišnému uvolnění rozpočtové politiky pomocí mechanismu, který zaručoval případné potrestání člena eurozóny, který by opakovaně porušoval rozpočtová pravidla (podrobněji o Paktu viz odstavec Pakt stability a růstu). Od konce roku 1996 vypracovávala Komise a EMI tzv. konvergenční zprávy, informující o pokroku ve sbližování ekonomik a o plnění jednotlivých konvergenčních kritérií. Dne 2. května 1998 Rada EU rozhodla, že podmínky pro vstup do třetí fáze HMU splnilo 11 následujících zemí: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Rakousko, Španělsko a Portugalsko. Velká Británie a Dánsko využili svojí možnost neúčasti na třetí etapě HMU. Řecko nesplnilo konvergenční kritéria pro vstup do třetí fáze HMU. Švédsko také nesplňovalo kritéria, na rozdíl od Řecka se ale Švédsko nechtělo podílet na HMU a proto záměrně nesplnilo všechna potřebná kritéria.

V květnu 1998 bylo 11 měn členských států mezi sebou navzájem zafixováno. Byla to ovšem jen neformální fixace, měnová politika byla stále jen koordinována. Po

neformální fixaci stále docházelo ke kursovým výkyvům, i když už jen v setinných hodnotách. Konečné fixní a neodvolatelné kursy byly stanoveny k 31.prosince 1998.

Evropská centrální banka byla fakticky ustanovena k 1.červnu 1998 jmenováním prezidenta, viceprezidenta a některých členů Výkonné rady ECB 25. května 1998. ECB je hlavní bod Eurosystemu a Evropského systému centrálních bank (dále též ESCB). ESCB tvoří ECB a národní centrální banky všech členských zemí Evropské unie, nehledě na to, zda přijaly jednotnou měnu. Eurosystem se skládá z ECB a národních centrálních bank zemí, které zavedly jednotnou měnu euro. Po ustanovení ECB vstoupil Evropský měnový institut do likvidace. Poslední den v roce, 31.prosince 1998, byly stanoveny neodvolatelné fixní kursy měn 11 zemí. Zároveň byla stanovena parita vůči dánské koruně a řecké drachmě, které se rozhodli účastnit ERM II.

3.5.3 Třetí etapa EMU

Cílová třetí etapa začala 1.ledna 1999 zavedením eura v bezhotovostní formě v jedenácti členských státech EU. Měnová politika přešla na úroveň Společenství. Euro nahradilo původní ECU v poměru 1:1. Kursy měn byly neodvolatelně zafixovány vůči euru.

Tabulka 1 Neodvolatelné fixní kursy měn vůči euru

	= 40.3399 Belgický frank
	= 1.95583 Německá marka
	= 166.386 Španělská peseta
	= 6.55957 Francouzský frank
	= 0.787564 Irská libra
1 euro	= 1936.27 Italská lira
	= 40.3399 Lucemburský frank
	= 2.20371 Nizozemský gulden
	= 13.7603 Rakouský šilink
	= 200.482 Portugalské escudo
	= 5.94573 Finská marka

Zdroj: ECB (1998)

Za měnovou politiku začala být zodpovědná ECB. Jednotná měna byla zavedena do mezibankovního styku mezi Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami 11 zemí eurozóny. Veškeré údaje vztahující se ke státním financím se začaly udávat v eurech, státní dluhopisy byly redenominovány. Dne 4. ledna 1999 se s eurem začalo obchodovat na devizových trzích (1. ledna byl totiž pátek a burzy během svátků neobchodují). Vůči americkému dolaru byl stanoven kurs v poměru 1.1747EUR/1 USD.

Na základě rozhodnutí Rady z 19. června 2000 Řecko splnilo konvergenční kritéria nutné pro členství ve třetí etapě EMU. Přejícná výjimka se zrušila k 1.lednu 2001 a Řecko se tak stalo dvanáctým členem eurozóny. V mechanismu směnných kursů zůstala k roku 2001 jen Dánská koruna.

1.ledna 2002 dochází k psychologicky velmi důležitému kroku - milióny občanů EU od tohoto dne běžně používá jednotnou společnou měnu. Jednotlivé národní měny byly v paralelním oběhu (tzv. duální cirkulace) s eurem ještě několik týdnů. Země využili dřívější termín (28.února 2002) pro ukončení duální cirkulace kvůli velké zátěži pro všechny subjekty (veřejnost, obchodní a bankovní sektor). Po tomto termínu je možné vyměnit původní měnu jen v dotyčných národních bankách a to do termínu, který si každá banka určila samostatně.

V roce 2004, po rozšíření Evropské unie, vstupuje do mechanismu směnných kursů (ERM II) Estonská koruna, Lotyšský lat a Slovinský tolar. Kyperská libra, Litevský lit a Maltská lira jsou součástí ERM II od května roku 2005 a v listopadu se připojila Slovenská koruna. Z nových členských zemí splňovalo všechny potřebná kritéria pro vstup do eurozóny zatím jen Slovinsko, které přijalo euro za svou měnu 1.ledna 2007. Na vstup do eurozóny k 1. lednu 2008 se intenzivně připravuje Kypr a Malta. Slovensko by mělo s největší pravděpodobností přijmout euro o rok později.

3.6 Černé ovce

Od svého začátku má euro své zastánce, kteří myšlenku jednotné měny dotáhli až do dnešní fungující podoby. Od počátku má ale také velké odpůrce, kterým se nelíbí stále těsnější spolupráce. Je totiž fakt, že po celou dobu existence Evropského společenství dochází k neustále integraci. V některých obdobích je integrace znatelná, v jiném období se hledá cesta budoucí integrace. To se ale nelíbí všem členům Unie, kteří spíše preferují volnější uspořádání. Mezi země, které se postavili proti měnové integraci, patří Velká Británie a Dánsko. Podobně negativní postoj vůči euru zaujalo o pár let později i Švédsko. S nadsázkou by se tyto země mohli nazvat „černé ovce“, které se odmítli podílet na hlubším integračním procesu. Zaujali pozici „wait and see“ (v Británii byl v ironii použit výraz „hope and pray“). Je možné nutit tyto země přijmout euro? Když vstupovali Velká Británie a Dánsko do Společenství, Smlouva ještě cíl hospodářské a měnové unie neznala.

3.6.1 Dánsko

2.června 1992 se v Dánsku konalo referendum o Maastrichtské smlouvě. Ačkoliv 12. května dánský parlament ratifikoval tuto smlouvu poměrem 130 poslanců pro, 25 proti a 20 se zdrželo hlasování, stejně nebyl naplněn ústavní požadavek 5/6 většiny. Tato většina byla potřebná pro schválení Smlouvy bez nutnosti konání referenda. To skončilo neúspěchem, 50,7% hlasovalo proti, zbylých 49,3% hlasovalo pro. Smlouvu ale bylo potřeba schválit ve všech členských zemích. Dojednali se tedy čtyři skupiny výjimek, které byly součástí vypracovaného memoranda „Dánsko v Evropě“. Obsahovalo hlavní výhrady dánských voličů vůči Maastrichtské smlouvě. Výjimky z Maastrichtské smlouvy byly Dánsku povoleny na summitu v Edinburghu v prosinci 1992. Kromě měnové unie se týkali evropského občanství, justice a policejní spolupráce a bezpečnostní politiky. Závěr ze summitu v Edinburghu zněl následovně: *"Dánsko nepřijme jednotnou měnu a nebude vázáno pravidly hospodářské politiky, která platí*

pro členské země zapojené do třetí fáze hospodářské a měnové unie; v oblasti měnové politiky si ponechá stávající úpravy. Dánsko se plně zapojí do druhé fáze hospodářské a měnové unie a nadále bude spolupracovat v rámci Evropského měnového systému."

V květnu 1993 již referendum o přijetí Maastrichtské smlouvy doplněné o čtyři výjimky proběhlo úspěšně, pro bylo tentokrát 56,7%, proti hlasovalo 43,3% obyvatel. Dánové tedy získali trvalou výjimku a bylo jen na nich, kdy euro zavedou. V roce 1999 se začalo euro používat ve dvanácti zemích v bezhotovostní formě. Dánský premiér Poulem Rasmussen měl za to, že je ten správný čas na další referendum. Dánsko plnilo všechny konvergenční kritéria, obchodní provázanost se zeměmi eurozóny byla vysoká a dánská koruna se účastnila ERM II s úzkým fluktučním pásmem +/- 2,25%. Jediným problémem byla nejistota ohledně názorů veřejnosti. Koncem roku 1999 začala probíhat eurokampaně. Podle pozorovatelů byla vedena objektivně, snažila se hlavně o důsledné vysvětlení výhod, které by plynuly z účasti Dánska v eurozóně. Na druhé straně, odpůrci společné měny vsadili na problematiku národní identity a národní suverenity, ale také na otázku přílišné federalizace Evropy. Ještě před referendem byla zveřejněna studie OECD, která doporučovala vstup do třetí etapy měnové unie. Své doporučení zakládala na celkové provázanosti Dánska s eurozónou. Konkrétně např. pevné svázání dánské koruny s eurem nebo podobné hospodářské cykly s jádrem eurozóny (hlavně s Německem). Podle zprávy OECD Dánsko v podstatě dodržuje měnovou politiku podobnou eurozóně, ale o hlavní výhody plynoucí z členství se připravuje.

Referendum se konalo 28.zář 2000. Voličská účast byla, jak je v Dánsku zvykem, vysoká (skoro 88 % voličů). Dánové euro opět odmítli, proti přijetí bylo 53,2%, pro hlasovalo 46,8% voličů. Povolební analýzy se shodovali, že Dánové odmítli euro hlavně kvůli obavám z hlubší politické integrace, kterou by mohla měnová unie nastartovat, ztráty vlivu nad svou finanční politikou a ztráty národní suverenity. V současné době není otázka společné měny na pořadu dne. Bude velmi záležet na budoucím vývoji politických událostí v Evropské unii (otázka ústavy a dalšího směřování integrace), rozšiřování eurozóny, situaci ve Velké Británii a Švédsku a hlavně na názorovém vývoje dánské společnosti.

3.6.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Stejně jako Dánsko získala Spojené království (dále jen Velká Británie) trvalou výjimku. Nemusí se tedy účastnit třetí fáze HMU. V Protokolu připojeném ke Smlouvě se uvádí, že „Spojené království není povinno a ani se nezavázalo přejít do třetí etapy hospodářské a měnové unie bez zvláštního rozhodnutí své vlády a parlamentu“. Již od svého vstupu do Evropského hospodářského společenství v roce 1973, je UK proti hlubší ekonomické i politické integraci. Ve volbách v roce 1997 zvítězila Labouristická strana v čele s Tony Blairem. Tato vláda byla považována za nejvíce proevropskou od svého vstupu do tehdejší EHS v roce 1973 (Lacina a kol. 2007). Ministr financí Gordon Brown přišel s novou strategií příprav založenou na myšlence, že vláda je nakloněna vstupu do eurozóny, ale než se tak stane, musí být splněny určité podmínky, které zaručí dlouhodobou ekonomickou výhodnost a potřebnou sladěnost s eurozónou. Ministr financí Brown navrhl tzv. pět hospodářských testů. Dnes se tyto testy už skoro

nenazývají jinak než Brownovy testy. Nezakládají se na žádných konkrétních hodnotách, kterých ekonomika musí dosáhnout. V tom právě spočívá jejich kontroverznost, protože na jednotlivé otázky nelze odpovědět jedním univerzálním způsobem, který bude zaručeně správný. Některé testy přímo vycházejí z teorie optimálních měnových zón. Názory, jaký účel měly dané testy splňovat, se různí. Jedni tvrdí, že testy měli posloužit jako argumenty pro zamítnutí eura. Jak ale uvádí Klaus (2005), původně prý Gordon Brown vytvořil testy za účelem argumentace vstupu do eurozóny. Ať tomu bylo jakkoliv, Brownovy testy jsou nedílnou součástí politiky Velké Británie a při rozhodování o společné měně hrají primární roli. Konkrétní znění testů (otázek), jak je stanovil Gordon Brown, je následující (HM Treasury, 1997; volný překlad autora):

1. *Je hospodářský cyklus a ekonomická struktura kompatibilní natolik, abychom my i ostatní mohli pohodlně žít s euro úrokovými sazbami z dlouhodobého hlediska ?*
2. *Pokud se náhle objeví problémy, existuje dostatečná flexibilita na jejich vyřešení?*
3. *Vytvoří vstup do HMU lepší podmínky pro firmy, které se rozhodují k dlouhodobým investicím v Británii?*
4. *Jaký dopad bude mít vstup do HMU na konkurenceschopnost finančního sektoru, zejména na mezibankovní peněžní trh City?*
5. *Bude vstoupení do HMU podporovat růst, stabilitu a trvajícím nárůst zaměstnanosti?*

První vyhodnocení testů vyznělo zcela negativně. Výsledky prvního testu například ukázaly, že hospodářský cyklus Velké Británie není sladěn se zeměmi eurozóny, úrokové sazby byly v té době o 4 procentní body vyšší než ve Francii a Německu, britská ekonomika byla strukturálně odlišná ve srovnání s kontinentální Evropou a neméně důležitým faktorem je odlišnost trhu nemovitostí. Výsledek druhého testu byl také negativní, flexibilita trhu práce byla vyhodnocena jako nedostatečná. Hlavní problémy spočívali podle vyhodnocení v dlouhodobé nezaměstnanosti, počtu domácností s nezaměstnaným jediným dospělým a vysoký počet mladých lidí bez práce. Třetí test, týkající se dlouhodobých investic, také nebyl splněn. Ačkoliv by eliminace kurzových odchylek mohla mít pozitivní dopad na britskou ekonomiku, ministerstvo financí argumentovalo nepřipraveností firem na společnou měnu. Čtvrtý test dopadl pozitivně, podle vyhodnocení by se po zavedení eura upevnila pozice londýnského finančního centra City. Pátý test je podle vyhodnocení ministerstva financí závislý na splnění prvních dvou testů. A jelikož ty nebyly splněny, členství v eurozóně by nepřineslo růst ani vyšší zaměstnanost.

Ačkoliv výsledky nedopadly pozitivně, vládní strana ujišťovala, že hlavní otázka není samotné přijetí eura, ale jen správné načasování. Byl dokonce vypracován i Národní plán přechodu na euro. Nové vyhodnocení testů proběhlo v roce 2003. Bylo vypracovávalo mimo jiné 18 studií, které si ministerstvo financí objednalo. Výsledek byl však úplně stejný. Ačkoliv byl podle Gordona Browna oproti minulému období učiněn pokrok v mnoha směrech, stále nenastal správný okamžik pro vstup do

eurozóny. Tentokrát však spíše chyběla politická vůle pro přijetí eura, než lepší výsledky testů. Ty mohou vyznívat negativně tak dlouho, jak bude britská vláda potřebovat.

Je nutné podotknout, že Velká Británie po většinu doby splňuje Maastrichtská kritéria pro vstup do eurozóny (britská libra se neúčastní ERM II) a v posledním období dosahuje lepších hospodářských výsledků než eurozóna. Lepší výsledky hovoří paradoxně proti přijetí eura, jelikož je těžké vysvětlit veřejnosti vstup do eurozóny, která dosahuje menšího růstu. Právě velmi nízká veřejná obliba eura je pravděpodobně největší překážkou. Postoj Britů k euru je dlouhodobě nejhorší z celé EU. Vláda proto pravděpodobně nechce kvůli euru riskovat politickou budoucnost.

Pokud by v budoucnu byly vyhodnoceny Brownovy testy pozitivně a vstup do třetí etapy HMU schválila vláda a parlament, přišlo by na řadu referendum, na jehož základě by Británie buď euro přijalo, nebo si ponechalo libru. Jelikož Tony Blair jako premiér končí, je nejisté jak se situace bude vyvíjet dále. Pokud by místo něj nastoupil Gordon Brown, euro v příštích letech nemá příliš velké šance. A to i bez ohledu na minimální popularitu společné měny mezi obyvateli Velké Británie.

3.6.3 Švédsko

Švédsko se stalo členem Evropské unie v roce 1995. Ačkoliv probíhali určité přípravy na vstup do třetí fáze HMU v první vlně, Švédsko se nakonec rozhodlo vyčkat. Toto rozhodnutí znamenala mimo jiné i zpráva hodnotící švédskou připravenost, kterou si nechala vypracovat vláda. Ve zprávě byly uvedeny čtyři hlavní důvody, proč by Švédsko mělo vyčkat se vstupem do eurozóny (Lacina a kol., 2007).

- Vysoká míra nezaměstnanosti (nevypovídala nic dobrého o tamním trhu práce, přitom mobilita pracovních sil a pružnost mezd jsou základní mechanismy, které by měly fungovat v zemích měnové unie)
- Fiskální situace
- Malá podpora veřejnosti, způsobená i nedostatečnou informovaností
- Mimo eurozónu zůstane více zemí, což snižuje politickou izolaci plynoucí z nečlenství v HMU

Tamní parlament se usnesl v poměru 165:68, že se Švédsko nepřipojí k hospodářské a měnové unii v první vlně v roce 1999. Tím však Švédsko porušilo závazky plynoucí z Maastrichtské smlouvy, která obecně nepřipouští dobrovolnou neúčast v HMU. Na druhou stranu se ve Smlouvě neuvádí žádná časová lhůta, do kdy musí země přijmout společnou měnu.

Dánské referendum v roce 2000 švédským politikům zamotalo hlavu. Dánové odmítli společnou měnu a tento fakt s největší pravděpodobností ovlivnil i pohled na euro ve Švédsku, kde v té době mělo euro podle průzkumů jen 30 % příznivců. V lednu 2002 se však eurem začíná platit v sousedním Finsku a podpora eura ve společnosti se pomalu zvyšovala, ale nikdy výrazně. Švédský premiér Göran Persson oznámil, že se Švédsko

začíná připravovat na přijetí společné měny, které by se mohlo uskutečnit v roce 2006. Referendum bylo naplánovalo na rok 2003.

Velkým problémem eurokampaně byla politická rozštěpenost názorů uvnitř jednotlivých stran. Sociální demokracie, která v té době byla vládnoucí stranou, byla sama rozdělena na dva stejně velké tábory příznivců a odpůrců eura. Sama vláda, která podporovala vstup do eurozóny pak často vysílal velmi rozporuplné signály. Pár dní před referendem prožilo Švédsko i celá Evropa šok, když byla pobodána populární ministryně zahraničí Anna Lindhová. Zraněním nakonec podlehla. To vše se odehrálo jen pár dní před referendem, přičemž Anna Lindhová patřila mezi zastánce přijetí eura. Ozývali se dokonce názory, že by tato tragická událost mohla ovlivnit veřejnost. To se však nestalo a 14. září 2003 56,1 % voličů odmítlo přijetí společné měny, když pro bylo jen 41,8 %. Volební účast byla, jak je ve Švédsku zvykem, vysoká (81 %) a švédský premiér respektoval tento výsledek jako reprezentativní. Další referendum se pravděpodobně uskuteční nejdříve v roce 2013.

3.7 Pakt stability a růstu

Při formování hospodářské a měnové unie v devadesátých letech bylo nutné vytvořit mechanismy, které zaručí fiskální stabilitu zemí i ve třetí fázi HMU, tedy po zavedení eura. Aby členský stát EU mohl přijmout euro, musí splnit všechny konvergenční kritéria. Pakt stability a růstu (dále též PSR) byl vytvořen právě proto, aby členské státy dodržovali fiskální kritéria i po vstupu do eurozóny a neohrožovali tím jednotnou měnu a celkovou stabilitu. Měnová politika každého členského státu EU po vstupu do eurozóny se přesune do rukou Evropské centrální banky, naproti tomu fiskální politiku stále spadá do kompetence jednotlivých členských států. Ačkoliv se používá pojem „hospodářská a měnová unie“, hospodářská unie není skutečnou unií. Neexistuje žádné evropské ministerstvo financí nebo federální rozpočet. A díky tomu, že státy eurozóny ztratí měnovou politiku, zesílí význam politiky fiskální. K řešení různých ekonomických šoku již státy nebudou moci použít nástroje měnového kursu či vlastní úrokové sazby. PSR byl již reformován, hlavně kvůli problémům s jeho dodržováním v Německu a Francii. Je tedy potřeba rozlišovat PSR původní a reformovaný.

3.7.1 Původní Pakt Stability a Růstu

Základ původního PSR vychází ze Smlouvy o založení ES a z Protokolů o postupu při nadměrném schodku, který je ke Smlouvě připojen. Podle článku 104 odst. 2 Smlouvy jsou kritéria definována následujícím způsobem:

1. *„poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekračuje doporučenou hodnotu, ledaže by:*
 - *bud' poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží doporučené hodnotě,*

- *nebo by překročení doporučené hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstal blízko k doporučené hodnotě*
2. *poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu nepřekračuje doporučenou hodnotu, ledaže se*
 - *poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě.*

Článek 1 Protokolu o postupu při nadměrném schodku připojený ke Smlouvě pak stanovuje tyto doporučené hodnoty:

„poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nesmí překročit 3%“

1. poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu nesmí překročit 60 %“

Ve článku 104 Smlouvy je dále popsán základní postup, který bude použit při existenci (nebo možném vzniku) nadměrného schodku ve členských zemích EU. Rada nejdříve jen předává doporučení o nápravě zemi s nadměrným schodkem. Pokud se však nejsou doporučení brána na zřetel a nejsou provedeny žádná účinná opatření ke snížení nadměrného deficitu, přijde na řadu jedno nebo více z následujících opatření o kterých rozhodne Rada:

- *„požádá dotyčný členský stát, aby před vydáním obligací a jiných cenných papírů zveřejnil dodatečné informace, které Rada určí,*
- *vyzve Evropskou investiční banku, aby přehodnotila svou úvěrovou politiku vůči dotyčnému členskému státu,*
- *požádá dotyčný členský stát, aby uložil neúročný vklad v přiměřené výši u Společenství, dokud nebude podle názoru Rady nadměrný schodek napraven,*
- *uloží pokuty v přiměřené výši.“*

3.7.2 Pakt stability

Bylo to hlavně Německo, které vyvíjelo silný tlak na zpřísnění a jasné definování zmíněných mechanismů obsažených ve Smlouvě, které by zaručovali, že žádný stát nebude ohrožovat ostatní země svojí rozpočtovou nekalostí. V té době byla totiž právě německá marka jedna z nejstabilnějších a po celém světě uznávanou měnou. Bylo proto přirozené, že němečtí politici i veřejnost si přáli, aby euro bylo alespoň stejně stabilní. Tomu, že ostatní státy berou vážně dodržování kritérií z Maastrichtské smlouvy, moc nenapovídalo. V roce 1996 požadavek poměru deficitu veřejných financí k HDP do hodnoty 3% splňovali pouze čtyři státy (Dánsko, Irsko, Lucembursko a Nizozemí) a

opatření ke snížení deficitů ostatních zemí byly často jen účelově zaměřené na dočasné splnění limitů. Proto přišlo Německo s návrhem „Paktu stability“, který počítal s automatickými sankcemi za překročení limitu. Tento princip automatizace však nebyl přijatelný pro ostatní členy. Výsledkem byl nakonec kompromis, na jehož základě vznikl Pakt stability a růstu. Jak název vypovídá, jde o pakt, tedy o samostatnou dobrovolnou smlouvu členských států, která ale vychází z maastrichtské smlouvy. Konkrétnější prvky byly dohodnuty v Dublinu 1996 na jednání Evropské rady. V roce 1997 pak byly přijaty následující legislativní normy:

- Rezoluce Evropské rady o PSR (Amsterdam, 17. červen), která vyjadřuje závazek členských států k respektování střednědobého cíle, ve kterém by se mělo dosáhnout téměř vyrovnaného či přebytkového stavu rozpočtu
- Nařízení Rady č. 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politikami
- Nařízení Rady č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku

3.7.3 Princip fungování PSR

Systém PSR se skládá ze dvou základních funkcí. První funkce je tzv. preventivní a podrobnosti jsou stanoveny v Nařízení Rady č. 1466/97. Preventivní funkce je založena na pravidelném předkládání stabilizačních a konvergenčních programů, které orgány EU přezkoumávají a zjišťují, zda nedošlo k porušení kritérií. Nebo zda neexistuje pouze budoucí riziko překročení požadovaných referenčních hodnot. Evropská komise vyhodnocuje programy a toto vyhodnocení je pak podkladem pro stanovisko Rady. Pokud dojde k závažnému odchýlení stavu rozpočtu od střednědobého rozpočtového cíle, předá dotyčným státům důvěrné doporučení. Doporučení vyzývá k přijmutí nezbytných opatření, aby se zabránilo vzniku nadměrného schodku. Tento mechanismus se nazývá tzv. včasné varování (early warning). Pokud Rada při následném sledování shledá, že se stav rozpočtu trvale nebo vzrůstající měrou odchyluje od střednědobého cíle, doporučí Rada dotyčným členským státům, aby ihned přijali nápravná opatření. Toto doporučení může zveřejnit.

Druhá funkce je tzv. korektivní. Popisuje tzv. proceduru nadměrného deficitu (excessive deficit procedure) při překročení rozpočtových pravidel. Podrobnosti jsou stanoveny v Nařízení Rady č. 1467/97. Nařízení nejprve popisuje případ, kdy překročení hodnot je jen dočasné a výjimečné. Tento stav musí být způsoben neobvyklou událostí, kterou dotyčný stát nemohl ovlivnit, má vážné dopady na finanční situaci vládních institucí nebo pokud je důsledkem prudkého hospodářského propadu. Za prudký propad je brána situace, kdy dojde ročnímu poklesu HDP nejméně o 2%. Pokud je pokles menší než 2%, je přihlíženo k dalším okolnostem, např. k prudkosti poklesu HDP.

Pokud Komise usoudí, že existuje nadměrný schodek, předloží Radě stanovisko a doporučení. Ta na základě těchto dokumentů rozhodne o existenci nadměrného schodku. Pokud existuje, podá státům zároveň doporučení, které stanovuje stanovit nejvýše čtyřměsíční lhůtu, během které musí dotyčný stát přijmout účinná opatření. V doporučení je stanovena i lhůta pro odstranění nadměrného schodku, zpravidla do

následujícího roku od jeho zjištění. Pokud stát neprovede účinná opatření, doporučení, které mu zaslala Rada zveřejní. V této situaci již Rada může uložit dotyčnému státu sankce. Nejdříve přehodnocením úvěrové politiky Evropské investiční banky vůči dotyčnému státu, v dalším kroku je požadováno složení neúročného vkladu. První vklad se skládá z pevné složky 0,2% HDP a proměnné složky ve výši jedné desetiny rozdílu mezi schodkem vyjádřeným v procentech HDP za předchozí rok a referenční hodnotu 3% HDP. Dokud není rozhodnutí o existenci nadměrného schodku zrušeno, Rada hodnotí zda dotyčný stát již přijal účinná opatření. Pokud nepřijal, je požadován další vklad ve výši jedné desetiny rozdílu mezi schodkem vyjádřeným v procentech HDP za předchozí rok a referenční hodnotou 3 % HDP. Pokud podle názoru Rady nedojde k odstranění nadměrného schodku do dvou let (od rozhodnutí, ve kterém je požadováno složení vkladu), vklad se přemění na pokutu, která je nevratná.

Hlavní rozdíl který přináší Pakt oproti postupu, který již byl součástí Smlouvy jsou jednoznačné časové termíny a lhůty. Každý úkon má stanoven termín a maximální dobu trvání. Na základě Smlouvy by totiž nebylo vůbec jisté, zda by stát mohl být potrestán. Smlouva to sice nevyklučovala, ale nebyl v ní uveden postup, který by potrestání zaručoval. Oproti německému návrhu „Paktu stability“ je zásadní rozdíl v automatismu systému. Ten počítal s automatickými sankcemi při překročení referenčních hodnot a uplynutí určitého času. Naproti tomu ve schváleném Paktu stability a růstu stále existuje lidský faktor, který přezkoumá situaci a pak teprve rozhodne.

3.7.4 Nedodržování paktu

Ačkoliv byl Pakt stability a růstu přijat v roce 1997, účinný byl až od 1.ledna 1999, tedy po zavedení bezhotovostní formy eura. Netrvalo dlouho a první země začali mít problémy s dodržováním kritérií. Ukázalo se, že snížení deficitu pod 3% před zavedením eura bylo docíleno jen dočasnými účelovými kroky. Jako první začalo porušovat pravidla Paktu Portugalsko, později se přidalo Německo, Francie, Nizozemsko, Itálie. Později se ukázalo, že k těmto zemím patřilo Řecko, kde však byla situace důsledkem i jiných faktorů.

3.7.4.1 Německo a Francie

Německo mělo největší podíl na vzniku Paktu stability a růstu. Zasadilo se hlavně o zpřísnění procedury nadměrného deficitu a jasné časové posloupnosti kroků celého systému. Původně však chtělo celý systém zautomatizovat. Německo původně navrhovalo, aby došlo k sankcím automaticky při porušení pravidel. Tento postup však neprošel a o uvalení sankce na některý stát musí schválit Rada. Naštěstí pro Německo. Byl to paradox, když země, která se nejvíce zasazovala o fiskální disciplinovanost oznámila, že nebude schopné dodržet referenční hodnoty. Poprvé tato situace nastala v roce 2002, kdy deficit veřejných financí dosáhl hodnoty 3,65% HDP. V té době byla celosvětová ekonomika ve stagnaci a Německo zasáhla asi nejvíce ze všech států eurozóny. Rostl počet nezaměstnaných, neustále se snižovala poptávka, domácnosti začali místo utrácení šetřit. Hrubý domácí produkt rostl nejpomaleji za deset let. Od německých politiků se začala ozývat kritika na rigiditu paktu a začalo se

volat po jeho reformách. Německo dostalo již v roce 2001 doporučení, že se deficit veřejných financí dostává k hodnotě 3% (v roce 2001 činil deficit 2,82% DPH), v roce 2002 se již Rada shodla na existenci nadměrného deficitu, kvůli deficitu 3,7 % HDP. Ve stejný čas se začali objevovat problémy s dodržováním Paktu ve Francii. V roce 2002 dosáhl veřejný deficit 3,2 % HDP. Od počátku však bylo jasné, že bude velmi těžké tvrdě zasáhnout proti Německu a Francii. Jednak je Německo největší ekonomika eurozóny, jednak je největším plátcem do společného rozpočtu celé Evropské unie. Ekonomická situace se stále nezlepšovala, až v roce 2003 dosáhl deficit v Německu hodnoty 4 % HDP a ve Francii 4,1 % HDP. To již byl druhý rok, kdy Německo a Francie nedodrželo kritéria PSR. Komise vypracovala doporučení, ve kterém doporučovala, aby se postupovalo ve smyslu ustanovení PSR, tedy v pokračování procedury nadměrného deficitu. To již však mohlo vyústit v uvalení sankcí na Německo a Francii. Komise doporučila jen to, co ukládá Smlouva a Pakt. Komise ve svém doporučení nevolala po sankcích, jak bylo často mylně interpretováno. Chtěla jen pokračovat v řízení, které stanovuje Pakt. Tím by se sice dostalo do další fáze, již blízko udělení sankcí, ale Německo a Francie by měly stále určitý čas. Rada se však rozhodla jinak, přesně v opačném duchu doporučení Komise a dala Německu další čas a pozastavila celé řízení proti Německu i Francii. Navíc vypracovala vlastní závěry a doporučení. Zde je nutné podotknout, že pokud Rada rozhoduje o ekonomických otázkách, skládá se z ministrů členských zemí, v tomto případě ministrů hospodářství a financí členských zemí (tzv. Rada ECOFIN). Německo spolu s Francií přesvědčilo ostatní, aby proti jejich zemím nezasahovaly. Při hlasování Rady se Francie s Německem navzájem *podržely*. Stalo se tak přesně to, čeho se Německo v devadesátých letech tak bálo. Že by mohlo dojít k politickým tlakům na ostatní, kteří by se obávali, že v budoucnu budou ve stejné situaci. Rozhodnutí Rady sklidilo obrovskou kritiku. Belgie, Dánsko, Nizozemsko, Rakousko, Řecko, Finsko, Španělsko - ti všichni byly pro přísnější postup vůči Německu a Francii, který vycházel z doporučení Komise. Ani tolik hlasů ale nestačilo. Kritika zaznívala od Evropské centrální banky a samozřejmě od Komise, podle které bylo rozhodnutí Rady proti duchu a principům maastrichtské smlouvy. Komise se bála několika problémů, které toto rozhodnutí mohlo způsobit:

- První výjimka byla udělená dvěma největším státům eurozóny, což vyvolávalo dojem, že ne všichni jsou si v Evropské unii rovni.
- Pakt stability a růstu s rozhodnutím Rady v podstatě přestal na dva roky platit, jelikož by bylo velice těžké případně postihnout nové viníky, pokud by nebyly potrestáni Německo a Francie.
- Tento případ mohl demotivovat ostatní země eurozóny ve snaze rychlé nápravy, pokud by se dostali do stejné situace. Proč by se měli snažit ostatní, když tak nečinní vespěle Německo?
- Dobrý příklad to nedává ani zemím, které se snaží plnit konvergenční kritéria, aby mohli vstoupit do eurozóny. U nich je Komise i Rada nekompromisní při sebemenším překročení kritérií, jako tomu bylo např. u míry inflace v Litvě, která kvůli tomu nevstoupila do eurozóny v roce 2007.

V novinách se objevovali články jako „Rovní a rovnější“ nebo „Euro - pravidla, která jsou porušována“. Komise dokonce požádala Evropský soudní dvůr o přezkoumání rozhodnutí Rady a požádala, aby proces proběhl v urychleném řízení, čemuž bylo

vyhověno. Evropský soudní dvůr rozhodnutí Rady anuloval a zrušil usnesení, na kterém se Rada shodla, které bylo proti pravidlům stanovených ve Smlouvě a v nařízeních. V tomto ohledu tedy dal za pravdu Komisi. Na druhé straně však označil část žaloby Komise za nepřipustnou, jelikož Rada nemá povinnost schválit doporučení Komise. Vítězem byla tedy Komise i Německo s Francií a celá situace se vrátila zpět na začátek, kdy Komise měla vypracovat nové doporučení. To se stalo 14. prosince 2004. Doporučení již bylo mírnější, jelikož se předpokládalo, že v roce 2005 již nebude deficit ve Francii ani Německu vyšší než 3% v poměru k HDP. To se však Německu nepodařilo. Francii částečně ano, vykazovala deficit přesně tříprocentní, což byl i původní předpoklad. Německo dostalo výzvu ke snížení schodku do roku 2007 nejpozději. Zlom nastal v roce 2006, kdy Německo po čtyřech letech porušování Paktu stlačilo deficit pod 3% hranici, dokonce na deficit ve výši 1,7 % HDP. Na základě snížení deficitu pod referenční hodnotu, byla zrušena procedura nadměrného deficitu nejdříve Francii a později i Německu.

3.7.4.2 Řecko

Řecko nevstoupilo do eurozóny v první vlně v roce 1999, ale až v roce 2001. Bylo to z důvodu nesplnění ani jednoho konvergenčního kritéria. V roce 2000 požádalo o vstup do třetí fáze hospodářské a měnové unie a na zasedání v Santa Maria de Feira 19. – 20. června 2000 Evropská rada rozhodla, že Řecko již konvergenční kritéria splňuje a přijetí eura nic nebránilo. Byla to jako pohádka. Řecká ekonomika, donedávna považována za "rozvíjející se trh" (emerging market), dokázala podniknout ozdravné opatření a splnila přísná konvergenční kritéria. Tato pohádka ale skončila překvapením. Po několika letech se ukázalo, že tehdy vládnoucí Panhellénská socialistická strana upravovala čísla schodku řeckého rozpočtu. Rozdíl ve výši deficitu byl způsoben nadhodnocení přebytků ve státem kontrolovaných penzijních fondech a nezaúčtováním vojenských výdajů. Na nesrovnalosti přišla nová vláda na konci roku 2004. Na Řecko se svalila obrovská kritika, uvažovalo se i o pokutě, ale nakonec k ničemu podobnému nedošlo. Z tohoto případu je jasné, že Řecko nesplňovalo všechny konvergenční kritéria a do eurozóny vstoupilo v podstatě neprávem. Po provalení skandálu a uvedení statistik na pravou míru se zjistilo, že Řecko nikdy nesplňovalo kritérium schodku veřejných financí. Dokonce obsadilo *první místo* s největším rozpočtovým deficitem ve výši -7,8% HDP v roce 2004.

Rada v červnu 2004 na základě zprávy Komise rozhodla, že v Řecku existuje nadměrný deficit. To bylo ještě v době, kdy měla Komise i Rada zkrácené údaje. Po získání správných informací Rada znova vyzvala Řecko k odstranění nadměrného schodku, jelikož neučinila žádné účinné opatření. A to nejpozději do roku 2006. Tento požadavek Řecko splnilo, když veřejný deficit činil 2,6 % HDP. Na základě snížení deficitu doporučila Komise ukončit proceduru nadměrného schodku s Řeckem. Rada pravděpodobně toto doporučení odsouhlasí. Řecko má ale stále velké problémy s mírou veřejného dluhu, který je jeden z největších v celé EU (104,6% HDP v roce 2006).

3.7.5 Kritika paktu

Pakt stability a růstu byl od začátku svého vzniku kritizován. Byl kritizován za svojí přísnost, za rigiditu, za nedostatečné zohlednění aktuální ekonomické situace, za

možnost udělení sankcí, za přílišnou volnost, za omezenou vymahatelnost sankcí, za malou účinnost. Kritiky bylo spousta, zaznívala ze všech stran a často si protiřečila. Do nejtěžší *palby* se dostal na konci roku 2003 na základě rozhodnutí Rady nezakročit v případě Německa a Francie. Pakt v té době ztratil na kredibilitě, čehož využili státy, kterým byla kritéria příliš úzká a volali po jeho reformě. Byly to hlavně Německo, Francie a Itálie. Velmi známy je projev italského politika R. Prodiho z roku 2002 (v té době byl prezidentem Evropské komise), ve kterém označil dogmatické prosazování paktu za stupidní. Otázkou zůstávalo, zda je problém v Paktu jako takovém, nebo v ochotě tento Pakt dodržovat a podřídit mu národní zájmy. Nejčastěji byly Paktu vytýkány tyto výhrady a připomínky:

- **Rigidita a nízká flexibilita**

Maastrichtská kritéria jsou stejná pro všechny členské státy. Nerozlišují rozdíly mezi jednotlivými zeměmi z pohledu výchozí fiskální pozice (výše dluhu) nebo v nutnosti provést nutné reformy sociálního systému či trhu práce. Na druhé straně Pakt stanovuje několik okolností, za kterých nemusí být kritéria dodržována (dočasné nebo výjimečné překročení, klesající tendence, pokles HDP o 2%).

- **Jednostrannost pravidel**

Pravidla jsou nastaveny jednostranně formou sankcí a opatření při negativním vývoji, ale nezohledňují a nemotivují k dosahování dobrých fiskálních výsledků. Když museli státy v devadesátých letech plnit maastrichtská kritéria, aby mohli vstoupit do třetí fáze měnové unie, byla pro ně motivací právě společná měna. A výsledky se dostavily. Poté co euro přijaly, odhodlání a nadšení se pomalu vytrácelo.

- **Fiskální disciplína v problémovém období**

Na tuto skutečnost často upozorňovali země, které se dostali do ekonomických potíží. Bylo pro ně obtížné dodržovat fiskální pravidla, když ekonomika rostla velmi pomalu či stagnovala a místo šetření a škrtnů byla potřeba ekonomiku podpořit i na úkor zvýšení deficitu. Tento problém ale ve většině případů vypovídá o strukturálních problémech, které způsobily odložené reformy v období ekonomického růstu. Tříprocentní pásmo, ve kterém se deficit může pohybovat, by mělo vystačit i v době ekonomicky slabého období. Je však pravda, že pokud se již ekonomika dostane do problémů, může nastat rozpor v řešení situace. Pokud chce vláda provést adekvátní reakci, založenou například na zvýšení veřejných investic, docílí toho jedině pomocí deficitního financování.

- **Sankce**

Kritika zaznívala i na možnosti uvalení sankce na stát, který nedodržuje kritéria. Pokuta, která se v závislosti na velikosti ekonomiky může vyšplhat až k miliardám, jistě zemi, která má problémy s deficitem či dluhem nepomůže. Přesně naopak. Pakt byl ale založen na myšlence v první řadě se vyvarovat nadměrnému deficitu či dluhu, bez sankcí by zde nemusela být již žádná motivace (ani negativní) k jeho dodržování.

- **Velikost schodku**

Pakt se soustřeďuje pouze na hodnotu schodku, nezabývá se strukturou rozpočtu, která bývá často velkým problémem (vysoký podíl mandatorních výdajů). Zakomponovat však tuto skutečnost do pravidel by bylo nesmírně složité z důvodu přetrvávající různorodosti jednotlivých států. Kritizována byla také samotná

referenční hodnota 3 % HDP, která byla původně stanovena na základě předpokládaného meziročního nominálního růstu ekonomiky o 5 procentních bodů. Při tomto růstu a maximálně 3% deficitu vůči HDP by nedošlo ke zhoršení celkového veřejného dluhu (60% HDP). Naprostá většina zemí eurozóny však takového růstu nedosahuje.

Dalo by se nalézt spousta dalších relevantních připomínek a kritiky k Paktu, ale důležité je, že ideální fiskální pravidla, které by vždy vyhovovaly všem, neexistují. Jak již bylo řečeno, někdy je spíše problém v respektování a ve vůli dodržovat daná pravidla pokud mají „jen“ udržovat stabilní ekonomické prostředí.

Zvrat nastal po zastavení řízení proti Německu a Francii i přes stále porušování pravidel Paktu. Jednak Pakt ztratil na kredibilitě, jednak teoreticky přestal na dva roky platit. A ačkoliv se Komise obrátila se žalobou na Evropský soudní dvůr kvůli posouzení správnosti rozhodnutí Rady, ještě před výsledkem sama Komise začala mluvit o reformě Paktu stability a růstu.

3.7.6 Reforma Paktu

Když se začalo mluvit o reformě, bylo jasné, že půjde o změkčení pravidel. Nemělo by asi smysl zpřísnovat pravidla, když řada zemí je nedodržovalo. Byla sice možnost zpřísnit mechanismus sankcí, aby případné pokutování země proběhlo bez politických tlaků, ale pro to nebyla dostatečná podpora mezi členskými zeměmi. Evropská centrální banka se však bála zeslabení Paktu, pak by byl totiž na ECB vyvíjen větší tlak. Zůstala by osamocená v roli *udržovatelky* stability v eurozóně. Proti změkčení pravidel se taky stavilo většina ekonomických analytiků, kteří se shodovali na tom, že Pakt sice není dokonalý, ale jeho výrazné oslabení rozhodně nebude přínosem. Jiná situace by nastala, kdyby se fiskální politika více integrovala, sjednotila, byla více koordinována. Tento pohled však zatím nemá v Evropské unii podporu.

Na čem Komise trvala, byly referenční hodnoty (maximálně 3 % HDP pro schodek veřejného rozpočtu a maximálně 60 % HDP pro celkový veřejný dluh), které nechtěla za žádnou cenu měnit. Měl se však zvětšit počet okolností, kdy tyto hodnoty bude možné překročit. Hlavní požadavek byl v zohlednění aktuální ekonomické situace každého jednotlivého státu a tím docílit větší flexibility Paktu. Naopak, s velikou nelibostí některých států (Rakousko, Finsko, Nizozemsko), byly přijaty návrhy Německa a ostatních rozpočtových hříšníků. Ti prosazovali vyškrtnutí některých výdajů, např. na sociální zabezpečení, obranu nebo jiné mimořádné výdaje (v případě Německa např. výdaje na sjednocení) z rozpočtu. Ten by pak byl teprve porovnáván s referenční hodnotou.

Dohoda o reformě Paktu byla dosažena v březnu roku 2005. Reforma by se dala označit za kompromisní. Referenční hodnoty zůstaly stejné a přibyly nové okolnosti, při kterých může dojít k jejich překročení. Toto překročení musí být ale stále jen mírné a dočasné.

K reformě se velmi tvrdě vyslovila Evropská centrální banka, která vyjádřila své vážné obavy z důsledků změn Paktu. Ke kritice se přidala i německé Bundesbanka, která

dokonce uvedla, že Pakt stability a růstu byl vážně oslaben a stal se více komplikovaným a méně transparentním. Obavy pramenily z nových možnosti uvolnění fiskální politiky a to zejména v zemích, kde se blíží parlamentní volby. Nepříliš důvěryhodně působil fakt, že nedošlo ke zpřísnění a *odpolitizování* sankčních procedur. Ty zůstaly nezměněné a tudíž stejně slabé. Reformovaný Pakt přinesl hlavně tyto novinky:

- **Dlouhodobá udržitelnost**

Dlouhodobá udržitelnost veřejných financí byla povýšena na jeden ze základních cílů a ideových pilířů Paktu. Nebere se tedy v potaz jen střednědobé období. Tato změna je vyvolána v důsledku stárnutí populace v Evropě a nutnosti řešit tento problém již nyní.

- **Strukturální reformy**

Rada při hodnocení rozpočtu bere v úvahu provádění významných strukturálních reforem, především reformou důchodového systému. Reforma má sice za následek zvýšení dočasných výdajů, ale v dlouhodobém horizontu přispívá ke snížení rizik veřejných financí. Je možno *očistit* rozpočet o čisté náklady na důchodovou reformu na základě rovnoměrného snižování na přechodné období pěti let. V úvahu bude taky Rada brát náklady států, které pomáhají k dosažení cílů evropské politiky, zejména podpora integračních snah.

- **Střednědobé cíle**

Rozpočtové střednědobé cíle jsou stanoveny pro každou zemi konkrétně s přihlédnutím na jejich aktuální ekonomickou situaci. Rozpočtové cíle by se měli nacházet v určeném pásmu pohybujícím se od -1 % HDP až do vyrovnaného nebo přebytkového stavu. Při hodnocení střednědobých cílů bere Rada v úvahu, zda je vyvíjeno rychlejší tempo k dosažení cíle v hospodářsky příznivém období. Na druhé straně v hospodářsky nepříznivých obdobích může být vyvíjené úsilí menší.

- **Roční zlepšení**

Země eurozóny a země účastníci se kursového mechanismu ERM II, které nedosáhli svých střednědobých rozpočtových cílů mají za úkol snižovat cyklicky očištěné saldo o doporučenou hodnotu 0,5 % HDP bez jednorázových a dočasných opatření. K jednorázovým a dočasným opatření patří např. privatizační příjmy, které představují pouze krátkodobé zlepšení rozpočtu, ale nevyjadřují skutečný dlouhodobý stav veřejných financí.

- **Časové lhůty**

Došlo k celkovému prodloužení časových lhůt. Například lhůtu pro odstranění nadměrného schodku je o jeden rok prodloužená, pokud dojde k nepředvídané, nepříznivé hospodářské okolnosti, která by měla negativní důsledky pro veřejné finance.

3.7.7 Uplatňování nového Paktu

V červnu roku 2006 (rok po reformě) vydala Komise zprávu o veřejných financích za část roku 2006, ve které hodnotí i nové uplatňování Paktu. Pochvalu si zasloužila většina států za odevzdání realistických a obezřetných konvergenčních a stabilizačních programů. I v případě Itálie, byl program označen za věrohodný. Právě Itálii byla

v minulosti často kritizována za velmi optimistické prognózy a předpoklady. Problém nastal u maďarského programu, který byl vrácen jako neadekvátní kvůli snížení deficitu v určené době. Maďarsko pak vypracovalo nový program, již ne tak optimistický, který byl ale schválen. Možnost věnovat se ve svých programech otázkám strukturálních reforem využily jen tři země (Litva, Lotyšsko a Slovinsko). Proto u hodnocení ostatních zemí nebyl tento aspekt zohledněn. Za rok 2005 se průměrná hodnota deficitu snížila z 2,8% na 2,5%, což byl nejlepší výsledek od roku 1997. Největší kritika zazněla na střednědobé rozpočtové cíle, které podle Komise nevyjadřovali nezbytné výsledky při pohledu na současnou situaci. Země podle Komise dostatečně nevyužívají hospodářsky příznivější období pro větší konsolidační úsilí v souvislosti s rozpočtem. Naopak, pokud se daří, více se utrácí. V této otázce Komise vyzvala k většímu úsilí. Celkově byla zpráva spíše optimistická, velká pozornost byla soustředěna na německý deficit, který měl být první větší zatěžkávací zkouškou reformovaného Paktu. Byla potřeba, aby největší ekonomika dokázala, že Pakt bere *vážně* a bude ho dodržovat. Ke konci roku 2006 již bylo jasné, že po čtyřech letech porušování kritérií Paktu Německo limity konečně splní. Itálii by se měl stejný počín povést v roce 2007.

Reforma Paktu zatím přinesla pozitivní výsledky. Z dosavadních zkušeností vyplývá, že pro členské země je dodržování nového Paktu snazší. Jestli tento trend bude pokračovat zaleží ale jen na každém členském státu EU. Pokud bude existovat chuť a úsilí dodržovat Pakt, neměl by vzniknout žádný závažnější problém. Pravidla jsou nastavena dobře, reformovaný Pakt dává dostatečný prostor na případné manévrování při hospodářských problémech. Velmi důležitý bude také postoj zemí, které se teprve chystají euro přijmout za svojí společnou měnu. V zemích střední a východní Evropy je stav veřejných financí považován za kritický. Mezi tyto země patří i Česká republika. Právě na fiskálním chování České republiky, Maďarska, Polska a ostatních bude také záviset budoucnost současného Paktu stability a růstu.

3.8 Evropská centrální banka

Při formování hospodářské a měnové unie v devadesátých letech bylo nutné vytvořit silné institucionální zajištění nově vznikajícího systému. Instituci, která bude zodpovědná za provádění společné měnové politiky eurozóny. Tuto funkci dočasně zajišťoval Evropský měnový institut, který v roce 1998 nahradila Evropská centrální banka jako jádro Evropského systému centrálních bank (dále též ESCB). Systém centrálních bank je tvořen ECB a národními centrálními bankami všech členských států Evropské unie bez ohledu na to, zda zavedly euro či nikoliv. Proto i Česká národní banka je součástí ESCB. Jelikož ale každý členský stát není členem eurozóny, nejdůležitější část ESCB tvoří národní centrální banky zemí, které přijaly euro. Tato část je nazývána Eurosystem. Je tedy nutné rozlišovat ESCB (ECB + národní centrální banky všech členských zemí EU) a Eurosystem (ECB + národní centrální banky zemí eurozóny). Centrální národní banky zemí, které euro nepřijaly, spolupracují a koordinují národní měnovou politiku s měnovou politikou eurozóny, nicméně nemusí společnou měnovou politiku nutně aplikovat. Zůstává stále v rukou jednotlivých zemí. Oproti tomu národní centrální banky eurozóny automaticky přebraly společnou měnovou politiku, která je pro ně závazná.

Eurosystem jako pojem však Smlouva nezná. Ten začala používat ECB pro důsledné rozlišení obou systémů. Se zakotvením Eurosystemu do primárního práva počítá navrhovaná Smlouva o Ústavě pro Evropu, která však po neúspěšných referendech ve Francii a Nizozemsku a vnitřních rozporech uvnitř Evropské unie nemá jasnou budoucnost.

3.8.1 Vznik a právní zakotvení ECB

Měnová unie je ve Smlouvě nepřímo definována v odst. 2 článku 4 jako „*neodvolatelné stanovení měnových kursů vedoucí k zavedení jednotné měny - ECU, jakož i vymezení a provádění jednotné měnové a devizové politiky, jejímž prvořadým cílem je udržet cenovou stabilitu a aniž je dotčen tento cíl, podporovat obecnou hospodářskou politiku ve Společenství v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží*“.

Vznik ESCB a ECB je zachycen v článku 8 Smlouvy. „*Postupy stanovenými v této smlouvě se zřizují Evropský systém centrálních bank (dále jen „ESCB“) a Evropská centrální banka (dále jen „ECB“), které jednají v mezích působnosti svěřené jim touto smlouvou a statutem ESCB a ECB (dále jen „statut ESCB“) připojeným k této smlouvě.*“

Jak již bylo řečeno, při budování hospodářské a měnové unie byla vytvořena instituce, která byla předchůdcem ECB. Evropský měnový institut (EMI). EMI byl zřízen zahájením druhé etapy HMU. Smlouva popisuje vztah EMI a ECB v odst.2 článku 123. „*Jakmile se zřídí ECB, přebírá, podle potřeby, úkoly EMI. EMI bude po ustavení ECB zlikvidován; způsoby likvidace jsou stanoveny ve statutu EMI.*“ ECB fakticky vznikla 1.července 1998, veškeré pravomoci v oblasti měnové politiky získala k 1.ledna 1999. Článek 107 Smlouvy definuje základní otázky týkající se ECB.

1.ESCB se skládá z ECB a národních centrálních bank.

2.ECB má právní subjektivitu.

3.ESCB je řízen rozhodovacími orgány ECB, kterými jsou Rada guvernér a Výkonná rada.

4.Statut ESCB je stanoven v protokolu připojeném k této smlouvě.

...

Protokol o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky (dále jen Statut) obsahuje 53 článků. Je velmi rozsáhlý a pojednává o cílech, úkolech, organizační struktuře až po účetní závěrku nebo o základním kapitálu ECB.

3.8.2 Cíle a úkoly ECB

Cíle ECB jsou ustanoveny jak ve Smlouvě tak v Protokolu o Statutu. Odst.1 článku 105 Smlouvy říká: „*Prvořadým cílem ESCB je udržovat cenovou stabilitu. Aniž je dotčen cíl cenové stability, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky ve Společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Společenství, jak jsou vymezeny v článku 2. ESCB jedná ve shodě se zásadami stanovenými v článku 3a a v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů.*“

Pro ESCB je alfou i omegou cenová stabilita, která je důležitější než hospodářský růst či vysoká úroveň zaměstnanosti (článek 2 Smlouvy). Základní úkoly ESCB jsou stanoveny v odst.2 článku 105 Smlouvy: „*ESCB plní tyto základní úkoly:*

- *vymezuje a provádí měnovou politiku Společenství,*
- *provádí devizové operace v souladu s článkem 109,*
- *drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,*
- *podporuje plynulé fungování platebních systémů.*“

Odst. 1 článku 106 Smlouvy definuje další důležitý úkol ECB a národních centrálních bank. „*ECB má výlučné právo povolovat vydávání bankovek ve Společenství. Tyto bankovky mohou vydávat ECB a národní centrální banky. Bankovky vydávané ECB a národními centrálními bankami jsou jedinými bankovkami, které mají ve Společenství status zákonného platidla.*“

Články 105, 106 a 107 se neuplatní na „členské státy, na které se vztahuje výjimka“, ani na státy se zvláštním postavením (Dánsko, Velká Británie).

3.8.3 Organizační struktura ECB

Podle článku 8 Statutu „ESCB je řízen rozhodovacími orgány ECB. Systém má celkem tři orgány. Výkonná rada a Rada guvernérů odpovídají za fungování Eurosystemu. Generální rada je orgánem pro ESCB, zajišťuje kontakt mezi Eurosystemem a národními centrálními bankami zemí stojící mimo eurozónu.

3.8.3.1 Rada guvernérů

Rada guvernérů je hlavní rozhodovací orgán ECB. Zasedá v ní

- šest členů Výkonné rady ECB a
- guvernéri národních centrálních bank třinácti států eurozóny.

Přijímá obecné zásady a rozhodnutí pro fungování Eurosystemu. Rozhoduje například o otázkách změn výše úrokových sazeb, otázkách standardizace účetnictví, výkaznictví, o přípravě právních podkladů pro regulaci měnového systému eurozóny nebo o vytváření měnových rezerv Eurosystemu. Rozhoduje na většinovém hlasování na principu jeden člen, jeden hlas. Geografická ani ekonomická velikost nemá žádný vliv. Tento princip má podporovat nadnárodnost a nezávislost ECB, každý člen Rady guvernérů by měl

hlasovat podle svého odborného přesvědčení namísto státní příslušností a zájmům. Existují však témata, při kterých se rozhoduje na základě vážených hlasů (podíl národních centrálních bank na upsaném kapitálu). Například při rozhodování o devizových rezervách, přerozdělování měnových příjmu národních bank nebo otázek týkající se splácení a navyšování základního kapitálu ECB.

3.8.3.2 Výkonná rada

Ve Výkonné radě ECB zasedá

- prezident ECB, viceprezident ECB a
- čtyři další členové rady.

Některé z úkolů Výkonné rady, které vyplývají ze čl.11, 12, 26 Statutu, jsou např. řízení běžné činnosti ECB, odpovědnost za přípravu zasedání Rady guvernérů, provádění měnové politiky v eurozóně na základě rozhodnutí a obecných zásad přijatých Radou guvernérů. Při této činnosti dává Výkonná rada nezbytné pokyny národním centrálním bankám států eurozóny. Dále např. sestavuje konsolidovanou rozvahu ESCB zahrnující ta aktiva a pasiva národních centrálních bank, která náleží ESCB a sestavuje roční účetní závěrku ECB. Výkonná rada jako stabilní orgán naplňuje rozhodnutí Rady guvernérů v běžném fungování eurozóny.

3.8.3.3 Generální rada

V Generální radě zasedá

- prezident ECB, viceprezident ECB a
- guvernéři národních centrálních bank 27 členských států EU.

Součástí Generální rady je i guvernér České národní banky a to od vstupu ČR do Evropské unie. Generální rada je v mnoha pohledech podobná zaniklému Evropskému měnovému institutu. Zajišťuje situaci, kdy část zemí již euro přijalo a část zemí eura neplatí. Pokud by do eurozóny vstoupily všechny členské státy, Generální rada by zanikla. Řídí činnosti, které vyplývají z neúčasti všech zemí v eurozóně, např. provádí přípravy nezbytné pro neodvolatelné stanovení směnných kurzů měn členských států, na které se vztahuje výjimka pro zavedení eura.

3.8.4 Nezávislost ECB

Čl.108 Smlouvy charakterizuje jednu z klíčových vlastností Evropské centrální banky. *“Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim touto smlouvou a statutem ESCB nesmějí ECB, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů či institucí Společenství, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány a instituce Společenství a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů ECB či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“*

Nezávislost centrální banky je převážně odůvodněna potřebou zamezit vlivu volebního cyklu. Tedy častých změn vlád, kdy každá podřizuje monetární politiky svým cílům. Tím však dochází k rozkolísanosti měnové politiky a její nestability. Nezávislost centrální banky umožňuje vyhnout se volebnímu cyklu a udržet dlouhodobou cenovou stabilitu. Nezávislost je v případě ECB dodržována i na úrovni všech členských států, respektive všech členských států eurozóny. ECB rozhoduje plošně, vůči celku, není tedy přípustná preference určitého jednotlivého států. Na druhou stranu, ECB se přece jenom musí rozhodovat na základě situace ve Francii a Německu, jelikož ty mají největší ekonomický podíl na celé eurozóně a tím i z velké části určují celkový hospodářský vývoj.

3.8.5 Plnění cílů a nástroje ECB

3.8.5.1 Cenová stabilita

Ačkoliv Smlouva uvádí jako prvořadý cíl cenovou stabilitu, přesnější definice „cenové stability“ ve Smlouvě není. Generální rada ECB proto kvantitativně definovala tento pojem. *„Cenová stabilita je definována jako meziroční zvýšení harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP – Harmonised Index of Consumer Prices) v eurozóně pod 2%.“* Generální rada dále objasnila, že kvůli snaze dosáhnout cenové stability, bude inflační cíl pod, ale blízko 2% ve střednědobém horizontu. Formulace „pod,ale blízko“ byla přidána hlavně kvůli strachu z deflace. Deflace je v rozporu s cílem cenové stability.

Cenová stabilita, jako konečný cíl, je často spojena s dlouhodobějším procesem. Pro vyšší flexibilitu byl stanoven systém s dvěma pilíři. První pilíř je založen na cílení peněžních agregátů. Druhým pilířem jsou ekonomická analýzy, které jsou založeny na krátkodobém až střednědobém cílování makroekonomických ukazatelů (trh práce, HDP apod.).

3.8.5.2 Nástroje monetární politiky

Operační rámec Eurosystemu poskytuje následující soubor prostředků, které ECB používá pro řízení objemu likvidity a k ovlivnění krátkodobé úrokové sazby:

- **operace na volném trhu**
- **stále facility**
- **požadavky minimálních rezerv pro úvěrové instituce**

Nejdůležitější roli sehrávají operace na volném trhu. Pomocí těchto operací se řídí úrokové sazby, likvidita a pomocí těchto operací ECB dává signály, jak se bude vyvíjet a orientovat monetární politika. Operace na volném trhu lze rozdělit do těchto skupin:

- **Hlavní refinanční operace** - pravidelné transakce na poskytnutí likvidity, které se uskutečňují jednou za týden a jejichž doba splatnosti je jeden týden.

- **Dlouhodobější refinanční operace** - pravidelné transakce, která je určena také pro poskytnutí likvidity. Uskutečňuje se jednou za měsíc a doba splatnosti je do tří měsíců.
- **Operace jemného doladění** - operace, které lze provádět kdykoliv. Jejich cílem je pozměnit objem likvidity na trhu a ovlivnit úrokové sazby. Účelem těchto operací je zejména zmírnit dopady neočekávaných výkyvů v objemu likvidity na úrokové sazby. Výhodou je jejich rychlé použití při neočekávané situaci.
- **Strukturální operace** - operace sloužící k úpravě likvidity. Mohou mít podobu reverzních transakcí, přímých transakcí nebo emisí dluhových cenných papírů.

Stále facility umožňují poskytovat nebo přijímat likviditu, určují obecnou orientaci monetární politiky a upravují rozmezí jednodenních tržních úrokových sazeb. Stále facility jsou spravovány národními centrálními bankami Eurosystemu, tedy decentralizovaně. Druhá strana tedy může využít:

- **Mezní zápůjční facilita** – umožňuje úvěrovým institucím získat likviditu do druhého dne za převedená způsobilá aktiva, jejíž úroková sazba nejčastěji představuje horní hranici jednodenní tržní úrokové sazby.
- **Vkladová facilita** – umožňuje úvěrovým institucím provádět jednodenní vklady proti způsobilým aktivům.

Minimální rezervy jako další nástroj monetární politiky, je založen na požadavku ECB, aby úvěrové instituce držely na účtech u národních centrálních bank minimální rezervy. Každá úvěrová instituce tak musí složit určitý podíl z vkladů svých klientů na účet národní centrální banky. Tyto vklady se úročí krátkodobou úrokovou sazbou. Stanovení krátkodobé úrokové sazby je hlavním cílem tohoto nástroje monetární politiky.

4 Česká republika a příprava na euro

Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004. Stalo se tak na základě tzv. přístupové smlouvy, Smlouvy mezi členskými státy Evropské unie a nově přistupujícími zeměmi. Po pádu komunismu v roce 1989, vzniku samostatné republiky v roce 1993, vstupem do NATO, tak udělala Česká republika další důležitý krok ve své novodobé historii. Završila tím svojí snahu vrátit se po letech izolace zpět do Evropy. V květnu 2004 nevstupovala ČR do Evropské unie sama, ale spolu s dalšími devíti státy, hlavně ze střední a východní části Evropy.

4.1 Závazek

Jelikož si žádná z nových zemí nevyjednala trvalou výjimku z účasti na třetí etapě hospodářské a měnové unie, zavázala se tak přijmout společnou měnu euro. Tento závazek vychází z Aktu o podmínkách přistoupení, který byl připojen k již zmiňované přístupové smlouvě. Článek 4 Aktu o přistoupení říká: *„Každý nový členský stát se účastní hospodářské a měnové unie ode dne přistoupení jako členský stát, na který se vztahuje výjimka, ve smyslu článku 122 Smlouvy o ES“*. Článek 122 vyjasňuje termín *„členské státy, na které se vztahuje výjimka“*. Jsou to státy, o kterých Rada rozhodla, že nespĺňují nezbytné podmínky pro přijetí společné měny. Nezbytné podmínky jsou vyjádřeny hlavně maastrichtskými konvergenčními kritérii. Komise předává zprávy Radě *„o pokroku dosaženém členskými státy při plnění jejich závazků týkajících se uskutečňování hospodářské a měnové unie“*. Země, které si před vstupem nevyjednaly trvalou výjimku, mají závazek k uskutečňování hospodářské a měnové unie. Všechny nové členské země se v podstatě již účastní třetí fáze HMU, mají ale status členských států, na které se vztahuje výjimka. Výjimka je však jen přechodná. Trvalou výjimku má udělenou pouze Velká Británie a Dánsko. Je tedy jen na jejich rozhodnutí, zda, popřípadě kdy vstoupí do eurozóny. Je však ještě jedna země, která se rozhodla nevstoupit do eurozóny. Švédsko si nevyjednalo trvalou výjimku, je tedy ve stejné pozici jako všechny nové členské státy. Přesto není členem eurozóny. Sporným hlediskem je totiž čas. Ve Smlouvě není určena žádná přesná doba, do kdy musí země euro přijmout. Kdy země vstoupí do eurozóny je tedy jen v kompetenci dotyčného členského státu a závisí na dosaženém stupni konvergence, tedy na plnění maastrichtských kritérií. Proto stačí Švédsku formálně neplnit některé podmínky nutné pro vstup do eurozóny a neúčastnit se tak HMU. Tento postup Česká republika nezastává. Pro minulou vládní koalici (středo-levicová v čele s ČSSD) i pro současnou vládní koalici (středo-pravicová v čele s ODS) je základní „euro-otázkou“ kdy a jak, než zda a proč. Ale ani na otázky týkající se samotné podstaty eura by se nemělo rozhodně zapomínat. Nahrazení národní měny společnou evropskou měnou není žádná maličkost. Je to významná událost pro celou zemi. Tento krok by měl být podpořen nejen souhlasem většiny politického spektra, ale hlavně veřejností. Přijetí eura se nebude týkat jen vybraných jedinců, politiků nebo ekonomů, ale všech obyvatel České republiky.

4.1.1 Kritika

Fakt, že se vede diskuze pouze nad formální stránkou věci (kdy a jak přijmout euro) se všem nelíbí. Jedním z kritiků Evropské unie a tedy i měnové unie je prezident České republiky Václav Klaus a institut, který v roce 1998 založil. Centrum pro ekonomiku a politiku (dále též CEP) je vzdělávací a výzkumný institut (tzv. think tank), který již vydal několik publikací, zaměřující se na otázky společné měny. Ve svých publikacích (např. „Euro dříve či později“) autoři zohledňují jak přínosy, tak nevýhody a rizika společné měny. Je totiž pravda, že představitelé EU často velmi zdůrazňují nesporné výhody přijetí eura a na nevýhody a rizika často „zapomínají“, nebo jím nevěnují dostatečný prostor. Tím však situaci nepomáhají. Společná měna obecně (tedy i euro) má neoddiskutovatelné výhody, na druhou stranu jsou zde i jisté nevýhody a hlavně případná rizika, která vzniknou v situaci, kdy se společná měna zavede v nevyhovujících podmínkách. Každá mince má dvě strany, a ani euromince není výjimkou.

4.1.2 Výhody

Ani nejtvrdí kritici eura nepopírají nesporné výhody, které přináší společná měna obecně, a tedy, které sebou přináší euro. Jde však o to, zda se výhody a přínosy jednotné měny dokáží v aktuálních podmínkách prosadit, zda budou přínosy jednorázové nebo dlouhodobé, za jakou dobu se projeví, a hlavně, zda náklady a možná rizika nejsou větší než možné přínosy. V následujícím textu nebudou uvedeny všechny výhody eura, ale jen ty nejdůležitější, kterými často argumentují sami představitelé Evropské unie a příznivci společné měny. Určité výhody je těžké kvantifikovat, jelikož jsou často zprostředkované nebo součástí dalších přínosů, které se navzájem doplňují.

I. Makroekonomická stabilita

Zde je myšlena hlavně cenová stabilita. Díky cenové stabilitě je možné využívat nízké a stabilní inflační prostředí. Dalším prvkem je řádná a vyrovnaná rozpočtová politika, kterou má na starosti Pakt stability a růstu. Makroekonomická stabilita přispívá k nízkým úrokovým sazbám.

II. Ochrana před měnovými výkyvy a před měnovou krizí

Odstranění měnových výkyvů vůči hlavním obchodním partnerům z eurozóny je nesporným faktem, po přijetí eura by odpadli kursové ztráty i kursové zisky. Česká republika je malá otevřená ekonomika, proto zde stále existuje nebezpečí měnové krize. Pokud by měnová krize nepostihla samotné euro, riziko měnové krize by bylo vstupem do eurozóny odstraněno (Janáčková, 2003).

III. Podpora obchodu mezi zúčastněnými zeměmi

Vysoké procento obchodních styků má ČR právě s Evropskou unií, vysoké procento tvoří i obchod se zeměmi eurozóny. Pevný kurs by obchod ještě více podpořil díky vyloučení kursové změny vůči hlavním obchodním partnerům a je pravděpodobné, že by stabilní měnové prostředí přilákalo další zahraniční investory.

IV. Snížení transakčních nákladů

Velmi populární argument pro přijetí eura. Žádné transakční náklady při obchodování se zeměmi eurozóny, žádné poplatky při výměně peněz pro turisty ze zemí eurozóny. Nebude totiž nutné peníze vůbec měnit.

V. Transparentní prostředí

Při jedné společné měně je velmi jednoduché zjistit cenový rozdíl a vybrat levnější výrobek z dané země.

VI. Euro jako druhá světová měna

Dolar je ve světě pořád číslo jedna, euro si však za dobu své existence vybuodovalo solidní a velmi stabilní pozici.

Toto je základní výčet výhod vyplývajících ze zavedení jednotné měny eura. Uvedené výhody zdůraznil i Joaquin Almunia (komisař pro hospodářské a monetární politiky) při svém projevu v Praze v prosinci 2005. Stejně jako lze napadnout každou výhodu, lze zpochybnit každou nevýhodu. Hned první bod makroekonomické stability je snadno napadnutelný, hlavně aspekt řádné a vyrovnané rozpočtové politiky, s kterou již mělo problémy několik zemí včetně Německa a Francie. Vymezený rozpočtový prostor jim byl na dlouhé období příliš těsný a soustavné porušování Paktu si nakonec vyžádalo jeho reformu. Je však otázkou, zda je problém v Paktu nebo ve vůli ho dodržovat. Častým předpokladem je, že se zavedením eura se velmi výrazně zvýší předpoklady pro vyšší ekonomický růst a tím bude docíleno vyšší životní úrovně obyvatelstva. Ekonomický růst je spíše zprostředkovaným přínosem a to přes eliminaci kursového rizika, eliminaci kursové variability, nízkých úrokových sazeb nebo díky větší podpoře obchodu mezi zeměmi eurozóny. Nízký ekonomický růst zemí eurozóny, který byl v minulých letech několikrát menší v porovnání s novými členskými zeměmi, obyvatele eurozóny moc nepřesvědčil.

Variabilita měnového kursu mezi zeměmi eurozóny neexistuje. Euro má stejnou hodnotu jak ve Španělsku, tak v Německu jako kdekoliv jinde. Avšak existuje spousta komodit, které se do Evropy dovážejí a jejich ceny jsou často vyjádřeny v amerických dolarech. Proto není ochrana před měnovými výkyvy absolutní a např. při zhodnocování eura vůči dolaru dochází ze ztráty konkurenceschopnosti evropských vývozců na americký trh. Na druhé straně, silné euro zčásti omezuje stoupající cenu ropy.

Nespornou výhodou je podpora obchodních vztahů. V dnešní době je v České republice častým jevem posilující koruna, která však tlumí export, což dělá obchodníkům a podnikatelům často vrásky na čele. Proto není jistě náhoda, že v každé zemi má euro největší podporu v obchodních kruzích. Navíc je Česká republika malá a otevřená ekonomika s největším podílem dovozu i vývozu se zeměmi Evropské unie, respektive se zeměmi eurozóny. Po přijetí eura by se podíl dovozu i vývozu měl dále zvyšovat.

Snížení transakčních nákladů je sice další nesporná výhoda, často však velmi přeceňovaná. Odhad snížení nákladů pro velké ekonomiky je asi jen 0,1 až 0,2% HDP, u malých otevřených ekonomik ale až o 0,9% HDP. Úspora transakčních nákladů je pro každý stát jiná, v závislosti na více faktorech. V tomto ohledu by byla případná úspora transakčních nákladů u České republiky větší než např. u Velké Británie (Lacina a kol.,

2007). Na druhé straně, po zavedení eura přijdou banky o zisky, získané dříve právě za transakční poplatky při výměně původní národní měny za euro.

Transparentní prostředí, které vznikne na území eurozóny díky používání společné měny je další příjemnou výhodou jak pro obyvatelstvo, tak pro podnikatelské subjekty. Pro porovnání cen již není nutné znát kurs dané země a pouhým pohledem oka lze zjistit rozdíl. Pro široké spektrum obyvatel jsou právě poslední dvě výhody velmi důležité, neboť se jich přímo týkají. Při cestování po zemích eurozóny již nebude nutné měnit peníze a ceny budou velmi snadno porovnatelné. Obyvatelé eurozóny a podnikatelské subjekty po zavedení eura tak mohou plně využívat existenci čtyř svobod – volného pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob.

4.1.3 Nevýhody, rizika a teorie optimálních měnových zón

Ztráta autonomní měnové politiky je často uváděna jako jediná hlavní nevýhoda. Například Joaquin Almunia, při již zmíněném pražském projevu z prosince 2005 možné rizika ani slovem nezmínil. I to je důvod, proč je euro mnohými tolik kritizováno. Není to ani tak euro, jako spíše neochota vést hlubší diskusi. Kritika totiž často neříká euru tvrdě absolutní ne, jen poukazuje na problémy a rizika, které mohou nastat, pokud se euro přijme předčasně v nevyhovujícím prostředí.

Skoro každá kritika eura je založena na známé a uznávané Teorii optimálních měnových zón (dále jen Teorie). S touto Teorií přišel ekonom Robert A. Mundell v roce 1961, dále jí rozvíjelo mnoho ekonomů, například McKinnon (1963) nebo Kenen (1969). V devadesátých letech R. A. Mundell doplnil svou Teorii o dodatek, který pojednává o myšlenkách, které ho vedli k poznatkům a závěrům z roku 1961. Nově uvádí argumenty pro a proti vstupu do měnové unie (výsledek pro versus proti nakonec dopadl nerozhodně 17:17). Za analýzu optimálních měnových zón získal v roce 1999 Nobelovu cenu. Je paradoxní, že Teorie je užívána hlavně kritiky, ale i příznivci eura. Sám Robert A. Mundell se stal postupem času sympatizantem projektu HMU na evropském kontinentu.

Velice zjednodušeně lze shrnout, že za optimální měnovou zónu je považována zóna (oblast), ve které jsou přínosy související se zavedením jednotné měny vyšší než náklady (Lacina a kol. 2007). Je to oblast, která má vysokou mobilitu výrobních faktorů uvnitř, navenek naopak imobilitu. Země, které tvoří tuto oblast pak reagují na ekonomické šoky stejným způsobem. Šok může být asymetrický nebo symetrický. Asymetrickým šokem je myšlena jakákoli událost (např. růst cen ropy), která bude mít rozdílný ekonomický dopad na jednotlivé země uvnitř měnové unie (např. v jedné zemi dojde k růstu agregátní poptávky, ve druhé k poklesu). Pokud země postihne určitá událost stejným způsobem, hovoří se o šoku symetrickém. Hlavní problém pak spočívá v politice centrální banky. Pokud jednotlivé země uvnitř měnové unie reagují každá jinak, je nemožný účinný zásah centrální banky. Při symetrickém šoku je naopak zásah centrální banky velice snadný, jelikož zásah bude vhodný pro všechny. Taková oblast by měla mít jednotnou měnu (popřípadě více měn se vzájemným fixním kursem) a vůči okolí používat flexibilní kurs. Ačkoliv stále existují některé rozdílné názory na

podmínky či charakteristiky optimální měnové zóny (OMZ), většina autorů se shoduje na jejich základním výčtu (Lacina a kol. 2007, ČNB 2006, Janáčková 2003). Několik jich bude uvedeno v následujícím textu. Všechny podmínky (charakteristiky) OMZ počítají se dvěma základními faktory. Prvním faktorem (faktem) je ztráta autonomní měnové politiky (kursové a monetární). Druhým předpokladem je pravděpodobnost vzniku asymetrického šoku.

a) Sladěnost hospodářských cyklů

Hospodářským cyklem je myšleno periodické kolísání ekonomické aktivity (měřeno hlavně pomocí reálného HDP), které je možno systematicky modelovat dlouhodobou trendovou křivkou obsahující cyklickou složku. Pokud mají země tvořící měnovou unii sladěný hospodářský cyklus, snižuje se riziko vzniku asymetrických šoků a jakékoliv zásahy centrální banky (ta reaguje na průměr unie) ovlivní všechny země velmi podobným způsobem.

b) Podobnost ekonomické struktury

Pokud jsou si ekonomiky jednotlivých zemí měnové unie podobné ve struktuře tvorby HDP, pravděpodobnost vzniku asymetrického šoku je menší. Dosáhnout strukturální podobnosti je ale dlouhodobý proces, který může být podpořen odstraněním obchodních bariér a růstem obchodní provázanosti (Lacina a kol., 2007).

c) Pravděpodobnost vzniku asymetrických šoků

Pokud nejsou hospodářské cykly dostatečně sladěny, ekonomická struktura je rozdílná, existuje velké riziko, že země měnové unie zasáhne ekonomický šok (jev, událost), který nebude mít stejné následky, stejný dopad na všechny země. Tedy asymetrický šok. V jedné zemi může mít pozitivní, v druhé zemi negativní dopad. V takovém případě nemůže centrální banka efektivně zasáhnout. Adaptační mechanismy, které musí využít země pro svou ekonomickou stabilizaci, jsou ochuzeny právě o monetární a kursovou politiku. Fiskální politika je v eurozóně také z části omezena Paktem stability a růstu. Proto je nutné mít další vhodné mechanismy, které umožní stabilizaci ekonomiky.

d) Faktorová mobilita

Jeden ze základních předpokladů správného fungování měnové unie. Při ztrátě měnové politiky je faktorová mobilita důležitým adaptačním mechanismem při reakci na asymetrické šoky. Faktorovou mobilitu tvoří mobilita pracovních sil a mobilita kapitálu. Hlavním problémem je mobilita pracovních sil. Pokud dojde v jedné části měnové unie k poklesu agregátní poptávky, firmy sníží svojí produkci, tím se sníží poptávka po pracovních silách a začne růst nezaměstnanost. V jiném regionu se naopak zvýší agregátní poptávka. Migrace obyvatel za prací do nepostiženého regionu měnové unie pak přispěje k menší celkové nezaměstnanosti a postižená země ušetří na sociální dávkách. ČR vykazuje velmi nízkou mobilitu pracovních sil, spíše imobilitu. Stačí se podívat na propastné rozdíly mezi nezaměstnaností v jednotlivých regionech. Pokud není ochota nebo nejsou vytvořené podmínky pro stěhování obyvatel za prací v samotné ČR, nelze počítat s lepším stavem vůči EU. Často je za vzor faktorové mobility poukazováno na USA.

Oproti USA však v Evropě existuje několik bariér, které brání podobnému rozvoji. Je to obecně známá jazyková bariéra, rozdílné kulturní a sociální

zvyklosti, stále vysoké náklady spojené se změnou bydliště a hledání nového pracovního místa, a v neposlední řadě štědré sociální dávky, které dostatečně nemotivují obyvatelstvo. Některé překážky způsobuje sama EU. Představitelé jednotlivých států zavedli pro nové členské země tzv. přechodná období pro volný pohyb pracovníků, stěžující možnost stěhovat se za prací do většiny starých členských zemí. Dlouhodobá nezaměstnanost (absence zaměstnání po dobu minimálně dvanácti měsíců jako definice Mezinárodní organizace práce) nebo nezaměstnanost určitých skupin (mladí občané bez praxe nebo občané předdůchodového věku) jsou typické pro většinu zemí EU. *„Málo pružný trh práce je obvykle spojován s vyšší dlouhodobou nezaměstnaností a vysokými regionálními rozdíly v míře nezaměstnanosti. Zatímco dlouhodobá nezaměstnanost poukazuje na vysokou strukturální složku nezaměstnanosti, regionální rozdíly v nezaměstnanosti mohou souviset s nízkou regionální mobilitou pracovní síly“*, uvádí analýza ČNB (2006). S mobilitou pracovních sil nelze v Evropě počítat jako s účinným mechanismem pro vyrovnávání důsledků asymetrických šoků.

e) Pružnost cen a mezd

Flexibilní trh práce se kromě zmiňované mobility pracovních sil vyznačuje flexibilitou reálných mezd (nominální mzda očištěná o inflaci). Pokud jsou nominální mzdy a ceny rigidní směrem dolů, je obtížné rychle reagovat na aktuální ekonomickou situaci, hlavně pak v období zvyšující se nezaměstnanosti. Pokud by se tedy jako v již zmiňovaném příkladu snížila agregátní poptávka v jednom regionu měnové unie, poptávka firem pro pracovních silách bude menší. Firmy budou muset buď propouštět zaměstnance nebo jim na určité období snížit reálné mzdy. Pokud jsou však mzdy strnulé a rigidní směrem dolů nastává problém.

f) Fiskální politika

Po přijetí eura ztrácí země vlastní měnovou politiku, fiskální zůstává stále v kompetenci jednotlivých států. Určité omezení představuje Pakt stability a růstu s kritériem veřejného deficitu, který nesmí překročit 3% HDP. Obecně je však na aktivní fiskální politiku nahlíženo velmi pesimisticky s ohledem na vhodné a možné použití i u velmi vyspělých států. A to hlavně díky tomu, že vládou plánované opatření fiskální politiky začínají obvykle působit později (vlivem různých zpoždění), často v okamžiku, kdy již určitý ekonomický šok doznívá (ČNB, 2006). Přesto by měla mít každá země určitou rezervu v rozpočtu, z které by mohla čerpat při vzniku problému.

g) Fiskální a politická integrace

Pokud by země měnové unie vykazovali nesladěnost cyklů, časté asymetrické šoky

a žádný z adaptačních mechanismů by nebyl dostatečně účinný, je tu možnost vytvoření těsnější fiskální integrace. Ta by mohla být vytvořena na základě fiskálních transferů ze společného rozpočtu, které by umožňovali přerozdělování finančních prostředků do postižených oblastí. To by pravděpodobně vyžadovalo hlubší politickou integraci (např. vytvoření federace). K tomuto řešení prozatím Evropská unie nesměruje, problémem je již stávající návrh společné euroústavy.

Přínosy z měnové unie budou pro země vyšší než náklady tehdy, pokud budou jejich hospodářské cykly dostatečně sladěny a centrální banka bude moc provádět plošnou efektivní politiku. Pokud sladěnost hospodářských cyklů není na dostatečné úrovni, není lehké ji v krátkodobém časovém horizontu zajistit. Proto je nutná existence účinných adaptačních mechanismů (např. mobilita pracovních sil), v náhradě za monetární a kursovou politiku. Jako další možnost je vytvoření fiskální unie, která by umožnila přerozdělování transferů do zemí, které byly vystaveny asymetrickým šokům. Různí autoři se neshodují na tom, zda je eurozóna OMZ nebo není. Např. Lacina a kol. (2007) předpokládá, že současná eurozóna (bez Slovinska) je optimální měnová zóna. Podle Macha (2003) jednoznačně není. Lze vůbec na tuto otázku odpověď jednoznačně a správně? V potaz je nutné brát velké množství faktorů, podmínek, souvislostí a také fakt, že teorie je stále jen teorie. Výsledky různých analýz prokázali dobré výsledky sladěnosti hospodářských cyklů jádra eurozóny, hlavně ve vztahu Německa s Nizozemím, Lucemburskem a Rakouskem, slušných hodnot dosáhli i Velká Británie, Finsko, Švédsko a Belgie (Lacina a kol., 2007). Přitom Velká Británie ani Švédsko nejsou členy eurozóny. Pokud jde o adaptační mechanismy, trh práce není možné považovat za dostatečně flexibilní. Vyhodnocení některých podmínek a charakteristik OMZ s ohledem na Českou republiku a eurozónu se nachází dále v textu.

4.2 První kroky k euru

Za první důležitý dokument lze považovat Strategii přistoupení České republiky k eurozóně, což je společný dokument vlády ČR a České národní banky. Dokument poskytoval základní seznámení s otázkou eurozóny (závazek, výhody, nevýhody, plnění maastrichtských kritérií), nevyhodnotil vstup do ERM II v roce 2004 jako možný a pravděpodobný vstup do eurozóny byl předpokládán v horizontu let 2009-2010. První významný krok směrem k euru učinila Česká republika zřízením Národní koordinační skupiny pro zavedení eura v ČR, což je meziresortní koordinační skupina v gesci Ministerstva financí ČR. *„Jejími hlavními úkoly je příprava Národního plánu zavedení eura v ČR, příprava komunikační strategie a koordinace celého procesu zavádění eura v Česku“*, uvádí Ministerstvo financí. Národní koordinační skupina byla zřízena usnesením vlády č. 1510 ze dne 23. listopadu 2005, kterým Vláda ČR schválila Institucionální zajištění přijetí eura v ČR. Jako Národní koordinátor byl tehdejší vládou zvolen Tomáš Prouza, kterého s příchodem nové vlády nahradil v listopadu 2006 Petr Očko. Novým předsedou koordinační skupiny a národním koordinátorem zavedení eura v ČR byl pověřen vládou dne 28.03.2007 Oldřich Dědek. Hlavním úkolem skupiny bylo vypracovat Národní plán. První podmínka pro vypracování Národního plánu bylo zvolení scénáře zavedení eura v ČR.

4.2.1 Volba scénáře zavedení eura v České republice

Euro bylo poprvé zavedeno ve dvou fázích. Nejprve v roce 1999 (Řecko v roce 2001) v bezhotovostní formě, v roce 2002 byly uvedeny do oběhu bankovky a mince. Ačkoliv bylo zavedení hodnoceno jako úspěšné, tříleté přechodné období mezi zavedením bezhotovostní a hotovostní formy eura bylo označeno za zbytečně dlouhé. Tato hodnocení vedla k tomu, že naprostá většina nových členských zemí uvažuje o jiném

scénáři zavedení eura. Situace nových členských zemí je totiž velice odlišná od situaci na konci devadesátých let. Tehdy měnová unie teprve vznikala, muselo se proto dbát zvýšené opatrnosti. Další rozdíl je i v počtu zemí, které budou do měnové unie vstupovat. V roce 2002 přijalo euro společně 11 zemí. Společný vstup nových členských zemí se již konat nebude, každá země bude vstupovat do eurozóny podle své individuální připravenosti, bez ohledu na ostatní. Proto bude Česká republika čerpat ze zkušeností nových členských zemí, které stihnou vstoupit do eurozóny dříve. To se zatím podařilo jen Slovinsku, v příštím roce by se však měli k eurozóně připojit Malta a Kypr, a hlavně v roce 2009 Slovensko. Než Česká republika euro přijme, počet členů eurozóny výrazně vzroste, o zkušenosti z jiných zemí nebude rozhodně nouze.

Celkově existují tři možné scénáře zavedení eura, které jsou součástí sekundárního práva EU. Konkrétně je to nařízení č.974/98 o zavedení eura, které bylo změněno nařízením č. 2596/2000 (zavedení eura v Řecku) a č. 2169/2005 (stanovení nové možnosti přechodu na euro). Celkově jsou možné následující scénáře zavedení eura:

- **Scénář s využitím přechodného období** (tzv. madridský scénář)

V devadesátých letech jediný existující scénář, který byl použit pro prvních dvanáct zemí, které vstoupily do eurozóny. Euro je nejdříve zavedeno v bezhotovostní formě, národní měna je podjednotkou eura. Je stanoveno přechodné období, jehož délka by měla být maximálně tři roky. Během přechodného období není euro oficiálním platidlem. V bezhotovostním styku se může používat euro i národní měna. Po přechodném období se do oběhu dostávají euromince a eurobankovky a původní národní měna se postupně stahuje z oběhu.

- **Scénář bez využití přechodného období, tzv. „velký třesk“** („Big Bang“)

Scénář, který počítá se zavedením bezhotovostní i hotovostní formy eura v jeden časový okamžik, bez žádného přechodného období. Tento postup sice zatím využilo jen Slovinsko, ale je obecně považováno za nejvhodnější řešení.

- **Scénář s využitím „období přechodného zrušení“ (Phasing-Out)**

Je možné ho použít pouze při použití scénáře velkého třesku, nelze jej kombinovat s přechodným obdobím. Počítá se zavedením bezhotovostní a hotovostní formy eura v jeden časový okamžik, ale po dobu maximálně jednoho roku lze používat vybrané právní nástroje vyjádřené stále v národní měně. Právními nástroji se míní např. faktury, účtenky, smlouvy a jiné. Jejich vymezení by muselo být součástí národní legislativy. O tomto scénáři uvažuje Malta.

Národní koordinační skupina po analýze všech možností vyhodnotila jako nejvhodnější řešení scénář bez využití přechodného období, tzv. „velký třesk“. Pro volbu tohoto scénáře se přiklonila i Česká národní banka. Pro volbu tohoto scénáře Národní koordinační skupina argumentovala následovně:

- odpadá riziko nedokonalé koordinace více akcí při postupném zavádění nové měny
- odborníci i veřejnost si budou vědomi nezvratnosti procesu i odpovědnosti za jeho průběh, nebude vytvářen další čas pro spekulace

- v oblasti legislativy existuje nejvyšší míra právní jistoty
- při volbě scénáře „velký třesk“ může být celý proces završen v rámci jednoho volebního období vlády, která bude rozhodovat jak o scénáři, tak datu přijetí eura, a také schvalovat příslušný národní plán
- bezhotovostní i hotovostní platební styk již v euru částečně probíhá

Scénář má i jisté rizika. Hlavní nevýhoda spočívá v časové náročnosti přechodu na jednotnou měnu v jeden rozhodný okamžik. S tím budou spojené vysoké nároky na zvládnutí celého procesu a bude nutné důsledné koordinace. Obávám z náročnosti lze však předejít důkladnou přípravou, která se nesmí zanedbat. K závěrům NKS se připojilo i Ministerstvo financí, které scénář „velkého třesku“ jednoznačně preferuje. Vypracovaný scénář pak schválila vláda ČR 25. října 2006.

4.2.2 Národní plán pro zavedení eura

Zpracování scénáře pro zavedení eura byl důležitý krok pro zhotovení Národního plánu, který je hlavním úkolem NKS. Národní plán totiž počítá právě se zvoleným scénářem „velkého třesku“. Práce na Plánu započala v únoru 2006. Na úrovni resortů zapojených do činnosti Národní koordinační skupiny byl schválen 21. února 2007 a 11. dubna 2007 byl schválen vládou ČR. V oficiálním dokumentu se uvádí, že „*Národní plán zavedení eura v České republice představuje dokument, ve kterém je obsažen plán jednotlivých technických, organizačních a legislativních kroků, jež je nezbytné uskutečnit pro bezproblémové a úspěšné zavedení eura v České republice*“. Proto se Národnímu plánu tento text nebude věnovat podrobněji, jelikož řeší hlavně formální stránku věci. Pokud by se čtenář chtěl s tímto dokumentem seznámit podrobněji, je volně dostupný na internetových stránkách Ministerstva financí ČR nebo České národní banky.

4.2.3 Termín přijetí eura

Česká republika počítala od období vstupu do EU s přijetím eura v horizontu let 2009-2010 (pravděpodobný termín uvedený ve Strategii přistoupení České republiky k eurozóně, 2003). Postupem času se termín 2010 stal v podstatě oficiálním termínem. Když se však vláda rozhodla nevstoupit do ERM II v roce 2007, kvůli neplněním konvergenčních kritérií, termín padl. Nový termín zatím není pevně stanoven, ačkoliv se často mluví o roku 2012. Tento termín by si představoval i současný ministr financí Miroslav Kalousek. Premiér Mirek Topolánek chce vést diskuzi na toto téma až po schválení reformy, které umožní splnit maastrichtská kritéria. Česká republika tedy ví jak zavede euro, ale neví kdy. Jak stanovit správný termín pro zavedení eura? Je lepší dříve nebo později? V první řadě je nutné splnit maastrichtská kritéria, ať už se vláda ČR rozhodne pro jakýkoliv termín. Ty, ač jsou často kritizovány za svojí nedostatečnost, jsou pořád základní podmínkou pro vstup do eurozóny. Je bez debat, že kritéria by neměla být plněna jen kvůli euru, ale hlavně kvůli dobrému stavu celé ekonomiky. Je však spousta dalších faktorů, které by měly být brány v potaz. Euro by mělo být přijato tehdy až bude pravděpodobné, že přínosy ze společné měny převáží náklady. Česká republika by rozhodně neměla kvůli rychlému přijetí eura riskovat možné problémy a rizika.

4.2.4 Konvergenční program

Aktualizovanou podobu českého konvergenčního programu vláda ČR schválila 12. března 2007. Program byl poprvé vypracován v květnu roku 2004, při vstupu ČR do Evropské unie. Od té doby se každoročně aktualizuje. Povinnost pravidelně předkládat konvergenční programy má základ ve Smlouvě o založení ES a v Paktu stability a růstu, jako součást mnohostranného dohledu s cílem „*včas předejít vzniku nadměrných schodků veřejných financí a posílit dohled nad hospodářskými politikami a jejich koordinaci*“, jak uvádí Smlouva. Program pak na základě hodnocení Komise přezkoumá Rada. Konvergenční program by měl podle Paktu stability a růstu poskytovat hlavně informace, které v této části budou uvedeny a zvýrazněny kurzívou společně s údaji o jejich stavu v aktualizovaném Konvergenčním programu (2007). Jelikož jsou použity údaje jen z toho dokumentu, nebudou u každého bodu uváděny citace.

- *střednědobý rozpočtový cíl, cestu k postupnému dosažení tohoto cíle celkového přebytku/schodku veřejných financí a očekávanou tendenci míry celkového veřejného dluhu; střednědobé cíle měnové politiky; vztah těchto cílů ke stabilitě cen a směnných kurzů*
 - Česká republika má stanovený střednědobý rozpočtový cíl -1,0% HDP, který by měl být dosažitelný v roce 2013. Tohoto cíle by mělo být dosaženo pomocí posílení úlohy režimu fiskálního cílení, obnovení důvěryhodnosti závazných výdajových rámců, reformy systému důchodového zabezpečení a zdravotnictví a předpokladu udržování stálého tempa snižování deficitu. Co se týče celkového veřejného dluhu, předpokládá se mírný nárůst do roku 2009. Za předpokladu naplnění konsolidační strategie uvedeného v KP, by měl po roce 2009 deficit poklesnout.
 - Měnová politika usiluje hlavně o udržení nízkého a stabilního růstu cenové hladiny. Od ledna 2006 je inflační cíl definován jako meziroční přírůstek CPI ve výši 3 % s maximální odchylkou jednoho procentního bodu na obě strany. Tento cíl se sice daří plnit, ale z důvodu budoucího vstupu země do eurozóny, bude potřeba snížit tříprocentní inflační cílovou úroveň, kvůli potřebě bezpečného a dlouhodobého plnění konvergenčního kritéria cenové stability. Pro vývoj české ekonomiky je důležité stabilní nízkoinflační prostředí a vývoj mezd odpovídající rovnovážnému zhodnocování reálného směnného kurzu. U kursu české koruny se předpokládá pokračování dlouhodobé tendence reálného zhodnocení.
- *hlavní prognózy očekávaného hospodářského vývoje a důležitých ekonomických proměnných vztahujících se k plnění konvergenčního programu, jako jsou veřejné investiční výdaje, růst reálného hrubého domácího produktu (HDP), zaměstnanost a inflace*
 - Česká republika dosahuje velmi slušných výsledků v ekonomickém růstu již několik období za sebou. Meziroční růst české ekonomiky v prvním pololetí 2006 dosáhl hodnoty 6,6 %.

- Průměrná roční míra inflace na bázi HICP činila 1,6 % v roce 2005. V roce 2006 došlo k mírnému zvýšení inflace, které bylo způsobeno hlavně růstem cen energií a potravin. Meziroční míra inflace na bázi HICP dosáhla v září 2006 výše 2,2%.
 - Zaměstnanost se již několik let zvyšuje, ve druhém čtvrtletí dosáhl její růst 1,6 %. Pokud se snižuje míra nezaměstnaností, tento jev je způsoben hlavně cyklickým vývojem, zlepšením charakteristik trhu práce jen velmi omezeně. Neustále existují problémy, které se projevují v silné regionální disparitě a v neklesající dlouhodobé nezaměstnanosti. Příčinou je nízká profesní a regionální pracovní mobilita, malá motivace nízkopříjmových skupin k aktivnímu vyhledávání práce a rigidita pracovních kontraktů na dobu neurčitou.
- *podrobné a kvantitativní vyhodnocení přijímaných nebo navrhovaných rozpočtových opatření a jiných opatření hospodářské politiky k dosažení cílů programu, obsahující podrobnou analýzu nákladů a přínosů významných strukturálních reforem přinášejících přímé dlouhodobé úspory nákladů, včetně úspor dosažených zvýšením potenciálního růstu*
- Strukturální reformy jsou v současné době v ČR ve stadiu úvah a diskusí a jejich podoba bude plně závislá na politickém rozhodnutí, které zatím nebylo učiněno. Jejich makroekonomické dopady proto není možné kvantifikovat a zahrnout je tak do KP.
- *rozběr otázky, jak by změny hlavních hospodářských předpokladů ovlivnily stav rozpočtu a dluhu*
- Optimistický scénář KP počítá s pozvolným poklesem ceny ropy. Firmám se tudíž sníží jejich výrobní náklady, což se pozitivně projeví v nižší dynamice cen, ale zároveň i v nepatrném rozšíření ziskových marží. Dostaví se vyšší růst zahraniční poptávky, dojde k růstu objemu exportu a tím i průmyslové aktivity. Vyšší dynamika exportu však bude spojena s vyšší dynamikou importu, celkový efekt tím bude částečně redukován. Bude vyvolána vyšší poptávka po práci, a díky nižším cenám surovin a zároveň nižší dynamice zahraničních cen lze předpokládat pozitivní vývoj cen a mezd. Je také možno očekávat nižší úrokové sazby. Vládní dluh by pak v roce 2009 dosahoval 31,1% HDP oproti základnímu scénáři, který počítá s dluhem ve výši 32,2% HDP. Vládní deficit by v roce 2009 dosahoval 2,9% HDP oproti deficitu 3,2% HDP uváděném v základním scénáři.
 - Pesimistický scénář KP naopak počítá se zvyšováním ceny ropy. Na tento růst bude malá, otevřená a surovinově závislá ekonomika reagovat zhoršením vnější nerovnováhy. Dojde ke zvýšení firemních nákladů a následně k zvýšenému cenovému dopadu na spotřebitele i odběratele. Druhotným faktorem pak bude nižší zahraniční poptávka a růst zahraničních cen. Dojde k oslabení exportu, k nižší dynamice HDP, k růstu dovozních cen a celkovému růstu výrobních nákladů. Centrální banka bude čelit inflačním tlakům pomocí zvýšené úrokové sazby na úkor podpory hospodářského růstu. Nižší ekonomická aktivita povede k nižší poptávce po práci a stoupne míra nezaměstnanosti. Tento scénář vede ke

zhoršení stavu veřejných financích, kdy vládní dluh bude v roce 2009 dosahovat 33,3% HDP a vládní deficit se zvýší na -3,5% HDP.

- *popřípadě důvody pro odchylku od požadované cesty k postupnému dosažení střednědobého rozpočtového cíle*
 - V důsledku předvolebního období došlo k v roce 2006 k uvolnění fiskální politiky a navzdory dobrému ekonomickému růstu se v roce 2007-2008 nepodaří splnit trajektorii snižování nadměrného deficitu, jak bylo doporučeno Radou a jak bylo stanoveno v minulém konvergenčním programu. Dojde k dočasnému přerušování konsolidační strategie a ke zpoždění na cestě k dosažení střednědobého rozpočtového cíle.

Vláda přidala do konvergenčního programu své programové prohlášení, ve kterém se zavazuje řešit současnou tíživou situaci veřejných financí v České republice. Vláda počítá se snižováním sociálních výdajů, změnou struktury v oblasti mandatorních výdajů, zavedením jednotné sazby daně z příjmů u fyzických i právnických osob. Hlavní prioritou je zahájení důchodové reformy a reformy zdravotnictví. Otázkou však je, zda se nynější vládě podaří prosadit všechny plánované reformy a v jakém rozsahu. Od počátku se na reformu snaší kritika ze všech řad. Od některých ekonomických analytiků je jim však vyčítána příliš malá ambicióznost (např. v oblasti výdajových škrťů), opozice naopak vadí radikálnost některých kroků. Faktem je, že i kdyby došlo ke schválení reforem, zůstane objem sociálních výdajů vyšší než v roce 2006. Velice těžké bude změny prosadit v důsledku velmi vyrovnanému rozložení politických sil v Poslanecké sněmovně ČR. Vláda se navíc zavázala k odstoupení, pokud reformy neprosadí. I taková situace může nastat a jistě by nepřinesla politickou ani ekonomickou stabilitu.

Aktualizovaný Konvergenční program byl v květnu 2007 vyhodnocen Komisí. Největší výtky směřovaly k veřejným financím. Na jedné straně sice Komise konstatovala, že za rok 2006 byl deficit menší než se původně předpokládalo. Dokonce se těsně vešel do tříprocentní referenční hodnoty. Na druhou stranu upozorňuje, že v roce 2007 má deficit podle Konvergenčního programu opět vzrůst nad referenční hodnotu, a to dokonce na hodnotu 4% HDP. „*V porovnání s předchozí aktualizací, nový program posunuje plánovanou redukci deficitu pod referenční hodnotu 3% HDP o nejméně dva roky...*“, uvádí Evropská komise (2007). Střednědobý rozpočtový cíl se také posune, tentokrát o jeden rok. V roce 2013 by měl deficit dosahovat 1% HDP. V závěru Komise shrnuje, že ačkoliv bylo dosaženo velmi slušného ekonomického růstu, který pomohl stlačit deficit v roce 2006 pod referenční hodnotu, stejně došlo k posunutí korekce nadměrného deficitu. Již v roce 2004 totiž Rada doporučila korekci nadměrného deficitu tak, aby nejpozději v roce 2008 již nepřekročil 3% HDP. To bylo ještě v roce 2006 považováno za reálné. Komise tedy doporučuje Radě, aby konstatovala, že Česká republika přijala neadekvátní opatření ke konsolidaci svého rozpočtového deficitu a vyzývá ČR aby:

- „*zamezila zhoršení stavu rozpočtu v roce 2007 a zajistila přesvědčivou a trvalou korekci nadměrného rozpočtového schodku, a to nejpozději do roku 2008;*
- *přezkoumala složení veřejných výdajů a snížila procento mandatorních výdajů;*

- *vzhledem k plánovanému nárůstu výdajů souvisejících se stárnutím populace provedla nezbytné reformy svého penzijního a zdravotního systému a zlepšila tak dlouhodobou udržitelnost svých veřejných financí“ (Evropská komise, 2007c)*

Kritika Komise nikoho v ČR nepřekvapila, vláda jí považuje za objektivní a pravdivou. Tlak a kritika Evropské komise by totiž mohli pomoci současné vládě k prosazení své reformy, která se zatím netěší velké popularity. Dalším důvodem, proč vláda s kritikou souhlasí je fakt, že Komise v podstatě kritizuje předchozí vádu, kterou vedla ČSSD.

4.3 Vyhodnocení konvergenčních kritérií

Jak již bylo několikrát zmíněno, pro vstup do eurozóny je potřeba dosáhnout vysokého stupně udržitelné hospodářské konvergence. Tato konvergence je vyjádřena pomocí maastrichtských kritérií. Pro vstup je dále nutná slučitelnost vnitrostátních právních předpisů se Smlouvou o založení Evropského společenství, včetně zajištění právní integrace národní centrální banky do Eurosystemu. Vyhodnocení konvergenčních kritérií provádí Evropská komise ve své pravidelné zprávě jednou za dva roky nebo na žádost členského státu. Informativní vyhodnocení provádí každoročně i Ministerstvo financí ČR.

4.3.1 Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou

Vyhodnocení maastrichtských kritérií (dále jen Vyhodnocení) je společný dokument Ministerstva financí a České národní banky. Tento dokument je od vstupu ČR do EU vypracováván každý rok. Vláda schválila poslední verzi 25.října 2006. Nad rámec formálních kritérií je vyhodnocován současný stupeň ekonomické sladění ČR s eurozónou. Poslední dokument navíc obsahoval zásadní doporučení Ministerstva financí a ČNB vládě ČR, „*aby Česká republika neusilovala o vstup do mechanismu ERM II v průběhu roku 2007*“ (ČNB, 2006). Toto doporučení vycházelo ze závěru, že Česká republika není schopna po dvou letech od vstupu do ERM II plnit všechny konvergenční kritéria. Vláda toto doporučení vzala na vědomí a česká koruna není součástí ERM II.

4.3.2 Konvergenční zprávy Evropské komise a ECB

Komise a Evropská centrální banka (ECB) vypracovávají pravidelně každé dva roky nebo na žádost členského státu Konvergenční zprávu. Ta je následovně předána Radě. Po konzultaci s Evropským parlamentem a projednáním v Radě na úrovni hlav států nebo předsedů vlád, rozhoduje dle návrhu Komise, který členský stát splňuje nezbytné podmínky na základě konvergenčních kritérií. Pokud jsou všechny podmínky splněny, je možné zrušit dotyčnému státu přechodnou výjimku neúčasti na třetí etapě HMU. V roce 2006 byly vypracovány dvě Konvergenční zprávy. První na žádost Litvy a Slovinska v květnu, druhá zpráva v prosinci v rámci pravidelného dvouletého hodnocení pro ostatních devět členských států (osm nových členských států a Švédsko),

kteře mají udělenou přechodnou výjimkou. V případě Slovinska se dopělo k závěřům, že je možné aby byla zrušena výjimka a ve Slovinsku se od ledna 2007 platí eurem. Litva nesplnila inflační kritérium, proto bude muset svůj vstup do eurozóny odložit.

4.3.3 Plnění konvergenčních kritéria Českou republikou

Jelikož byly oba dva dokumenty (ECB a Ministerstva financí ČR spolu s ČNB) vydány v podstatě ve stejném časovém období (2.čtvrtletí 2006), následující text o vyhodnocení plnění kritérií bude vycházet mimo jiné z obou zmíněných dokumentů.

4.3.3.1 Kritérium cenové stability

Článek 121 odst. 1 první odrážka Smlouvy o založení ES definuje kritérium cenové stability jako „*dosazení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků*“. Článek 1 Protokolu o kritériích konvergence vysvětluje podrobněji význam tohoto kritéria. Uvádí, že „*členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech*“.

Pokud se jedná o „*průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením*“, tato míra inflace se vypočítává jako přírůstek posledního dostupného 12měsíčního průměru harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) oproti předchozímu 12měsíčnímu průměru.

Tabulka 2 Míra inflace v ČR (HICP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,7	1,4	1,2	0,7	1,0	1,3
Referenční hodnota (1.ř. + 1,5 p.b.)	3,2	2,9	2,7	2,2	2,5	2,8
ČR	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1

Zdroje: Eurostat (2007a); MF ČR (2007).

Česká republika v současné době plní kritérium cenové stability. Určité komplikace mohou nastat v budoucím období. Česká národní banka ve svém výhledu na roky 2007 a 2008 počítá s inflací překračující 3 %, což by skoro jistě znamenalo nedodržení kritérií. Na inflaci by hlavně mohl působit růst cen potravin a energií či případné proinflační šoky, jako zvýšení spotřebních daní. Podobně situaci vidí ve svých prognózách OECD či Mezinárodní měnový fond. Naproti tomu prognóza Ministerstva

financí předpokládá budoucí vývoj inflace více optimisticky, kdy v následujících dvou letech nepřekročí 2,6%.

Tabulka 3 Míra inflace v ČR - prognóza

	2007	2008	2009
Ministerstvo financí ČR	2,6	2,5	2,5
OECD	3,7	-	-
Mezinárodní měnový fond	3,3	3,0	-
Evropská komise	2,7	2,9	-

Zdroje: ECB (2006); MF ČR (2006).

Na kritérium cenové stability je potřeba dávat velký pozor. Toto kritérium bylo velmi přísně posuzováno při vyhodnocování konvergenčních kritérií na žádost Litvy v květnu 2006. Inflace dosažená v Litvě překračovala o 0,1 procentního bodu referenční hodnotu. Český prezident Václav Klaus, který sice nechtěl rozebírat připravenost či potencionální přínos Litvy pro eurozónu, označil jednu desetinu procenta inflace za obvyklou statistickou chybu měření míry inflace a vyjádřil pochopení nad zklamáním Litvy. Začali se ozývat kritické hlasy o rovném zacházení se všemi státy. Kritici naráželi na počátek formování měnové unie, kdy některé státy nesplňovaly všechny konvergenční kritéria a později i na příklad Řecka, které udávalo záměrně chybné ekonomické výsledky, aby se dostalo do eurozóny. Další kritika se snesla na interpretaci kritéria cenové stability. Vytýkalo se, že referenční míra inflace se vypočítává s výsledky zemí, které nejsou členy eurozóny. V roce 2006 měli nejnížší inflaci ve Finsku, Švédsku a Polsku. Přitom Švédsko ani Polsko nejsou členy eurozóny. Míra inflace v eurozóně v té době dosahovala 2,3%. Pokud by se referenční míra inflace stanovila na základě nejnížší míry inflace tří členských států eurozóny, Litva by kritérium splnila. V době kdy se kritérium cenové stability definovalo, euro neexistovalo, tedy ani žádná eurozóna. Proto je logické, že se Smlouva odvolává na nejnížší míru inflace ze všech členských zemí EU. I proto se ozvaly hlasy pro možnou změnu tohoto kritéria. Litva spolu s Českou republikou, Slovenskem, Maďarskem a Polskem vydali společné prohlášení, ve kterém požadovali, aby inflační kritérium „*lépe odráželo ekonomickou dynamiku v rozšířené Unii*“ a vyzvali Komisi a ECB, aby „*provedly hloubkovou analýzu zaměřenou i na to, jak brát v úvahu rychlý růst ekonomik a zároveň respektovat ustanovení smluv*“. Tato iniciativa však nebyla úspěšná. Komise tím dala jasně najevo, že žádný nový členský stát nemůže počítat se sebemenší výjimkou. Nelze ani očekávat, že by se referenční hodnota snižovala, Evropskou unií nyní tvoří 27 zemí a je tedy velmi pravděpodobné, že se vždy naleznou alespoň tři země s velmi nízkou mírou inflace.

Česká národní banka s výhledem na budoucí vstup do eurozóny vyhlásila nový inflační cíl platný od ledna 2010 jako meziroční přírůstek indexu spotřebitelských cen ve výši 2 % s tolerančním pásmem +/- 1 procentní bod. Od ledna roku 2006 platí inflační cíl ve výši 3 %, ČNB tak snížením inflačního cíle reaguje na situaci v eurozóně a Evropské unii. S nižším inflačním cílem bude větší pravděpodobnost splnění kritéria cenové stability v horizontu let 2010-2012.

4.3.3.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Článek 121 odst. 1 druhá odrážka Smlouvy o založení ES definuje toto kritérium jako „*dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu čl. 104 odst. 6*“. Článek 2 Protokolu o kritériích konvergence vysvětluje podrobněji význam tohoto kritéria. Uvádí, že „*v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 104 odst. 6 této smlouvy o existenci nadměrného schodku*“.

Podle článku 104 odst. 6 Rada rozhodne, zda v daném státě existuje nadměrný schodek na základě zkoumání a doporučení Komise. Komise zkoumá dodržování rozpočtové kázně na základě dvou kritérií:

- „*poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překročí referenční hodnotu, ledaže by:*
 - *bud' poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží doporučené hodnotě,*
 - *nebo by překročení doporučené hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstával blízko k doporučené hodnotě.*
- *poměr vládního zadlužení k hrubému domácímu produktu překročí doporučenou hodnotu, ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě“.*

Článek 1 Protokolu o postupu nadměrném schodku definuje následující referenční hodnoty:

- „*3 % pro poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách*
- *60 % pro poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách“.*

Podle odst. 3 článku 104 Smlouvy pak také Komise přihlíží k tomu, „*zda schodek veřejných financí překračuje veřejné investiční výdaje, jakož i ke všem dalším rozhodujícím faktorům, včetně střednědobé hospodářské a rozpočtové pozice členského státu*“.

Udržitelnost veřejných financí se tedy posuzuje na základě dvou kritérií. Je zajímavé, že první kritérium vládního deficitu má mnohem větší váhu než kritérium druhém a orgány Evropské unie nelpí na dodržování kritéria vládního dluhu. Vždyť průměr vládního dluhu za rok 2006 v eurozóně činil 69,1% . Kritérium udržitelnosti veřejných financí je odlišné od ostatních kritérií v tom, že je nutno ho dodržovat i po přijmutí společné měny. Po vstupu do měnové unie je totiž fiskální politika stále v kompetenci členských států, na rozdíl od monetární a kursové politiky. Ta spadá pro přijetí eura pod

Evropskou centrální banku. Proto byl vytvořen Pakt stability a růstu, z důvodu dodržování rozpočtové kázně i po přijetí eura. Země eurozóny by tak neměly svoji nedisciplinovanou fiskální politikou ohrožovat ostatní země a cenovou stabilitu.

a) kritérium vládního deficitu

Česká republika má největší problémy právě s tímto kritériem. Stav veřejných financí je problémový již několik let. Ačkoliv se o nutných reformách mluví velmi dlouhou dobu, teprve v roce 2007 byla novou vládou představena první „vlašťovka“. Není však stále jisté, jakou sílu bude mít, kam až doletí a zda poletí správným směrem.

V poslední době jsou v souvislosti s veřejnými financemi často skloňovány tzv. mandatorní výdaje státu. Ty lze rozdělit do tří skupin:

- **mandatorní výdaje**

Pokud jsou externě stanoveny zákonem. Do této kategorie spadají hlavně sociální transfery, jako jsou penze nebo nejrůznější sociální dávky.

- **ostatní mandatorní výdaje**

Neupravuje je zákon, ale vyplývají z právních norem (státní podpora hypotečního úvěrování) či závazků (peněžní transfery mezinárodním organizacím – MMF či Světová banka nebo odvody do rozpočtu Evropské unie).

- **quasi mandatorní výdaje**

Nejsou pevně kodifikovány, ale jsou nezbytným výdajem pro fungování státního aparátu. Jedná se hlavně o mzdy pracovníků rozpočtových a příspěvkových organizací, které vykonávají veřejné služby.

Celkové mandatorní výdaje v současné době tvoří většinu výdajové stránky státního rozpočtu. Dohromady přibližně 80% všech výdajů. Mandatorní výdaje tvoří 50% celkových výdajů, quasi mandatorní výdaje přibližně 22%. Téma mandatorních výdajů však bývá často až příliš jednostranně interpretováno. Je sice pravda, že pokud je 80% výdajů předem stanoveno, příliš mnoho prostoru pro ostatní výdaje nezbývá. Otázkou je, jestli existuje určitá optimální míra mandatorních výdajů. Dále je si potřeba uvědomit, že neexistují pouze mandatorní výdaje, ale i příjmy vyplývající ze zákona. V podobě daňových příjmů, pojistného na sociální zabezpečení atd. Tak například největší podíl sociálních mandatorních výdajů tvoří výplata penzí, přesněji jsou to dávky důchodového pojištění. Za rok 2006 se důchodový účet, včetně veškerých nákladů, nacházel v 7 miliardovém přebytku. Je proto velice zajímavé slyšet české politiky o nedostatku finančních prostředků na penze. Přitom je již třetím rokem účet sociálního pojištění, jehož součástí jsou systémy důchodového a nemocenského pojištění, v přebytku. A to po odečtení veškerých nákladů. Vláda po oznámení, že v rozpočtu chybí peníze na penze pak záhy hrdinně prohlásí, že není čeho se bát. Peníze se „někde“ seženou. Přebytkem se pak kryjí schodky v jiných částech rozpočtu, místo aby se v budoucnu využili pro reformu penzijního systému, která je nevyhnutelná kvůli stárnutí populace.

Problém veřejných financí často bývá ve špatném hospodaření s dostupnými prostředky. Na předražené veřejné zakázky již upozornila Českou republiku i Evropská investiční banka v souvislosti s výstavbou silnic a dálnic. Bylo vypracováno několik různých studií, ze kterých vyplynulo, že jeden kilometr dálnic postavených v ČR je dvakrát tak dražší než v Norsku nebo v sousedním Německu. Není se pak čemu divit, že peněžní prostředky chybí. Dalším problémem je nedodržování rozpočtových pravidel. Existuje sice střednědobý výhled státního rozpočtu, který je vždy vypracován a schválen. Je ale spíše formalitou. Většinou se neplní již následující rok. České republice chybí dlouhodobá udržitelnost veřejných financí, dlouhodobé plánování výdajových rámců, stanovení hlavních priorit, od kterých by se rozpočet odvíjel. Na všechny tyto problémy upozornila studie o stavu veřejných financí v ČR vypracovaná Transparency International v roce 2006.

Stav rozpočtu hraje důležitou roli v otázce přijetí eura. Po vstupu do eurozóny zůstává v kompetenci státu fiskální politika, která by měla být využitelná pro řešení případných ekonomických problémů, které se dříve řešili pomocí politiky měnové. K tomu je potřeba dostatečný manévrovací prostor ve vládním rozpočtu. Tento prostor tvoří zbylých 20% celkových výdajů (s předpokladem 80% celkových mandatorních výdajů), které také nelze jen tak jednoduše škrtnout a využít jinak. Reálně tak zůstává jen minimum z celkových prostředků. Vláda si při případné krizi nebude moci poradit jinak než dalším zadlužováním. Tím se s největší pravděpodobností docílí porušování Paktu stability a růstu a bude se vystavovat rizikům sankce, která by deficit ještě více zatížila.

Tabulka 4 Vládní deficit ČR (v % HDP)

	2003	2004	2005	2006*	2006**	2007	2008	2009
Vládní deficit ČR v poměru k HDP	-6,6	2,9	3,6	3,5	2,95	4,0	3,5	3,0
Referenční hodnota	3	3	3	3	3	3	3	3

Zdroj: Eurostat (2007b); ČSÚ (2007)

Poznámka: * prognóza z Konvergenční zprávy (prosinec 2006);

** notifikace vládního deficitu ČSÚ (duben 2007).

V tabulce vládního deficitu je dobré si všimnout údajů za rok 2006. První údaj, deficit ve výši 3,5% HDP byl odhadem jak Evropské komise, tak i po dlouhou dobu České republiky. Až notifikace (zpřesnění) zveřejněná Českým statistickým úřadem ukázala, že Česká republika splnila kritérium vládního deficitu za rok 2006. Problémem však zůstává fakt, že tento vývoj nikdo nečekal a byl v podstatě překvapením pro všechny. Ačkoliv je hodnota pod požadovanou referenční hodnotou, není tento stav udržitelný do budoucna. Tedy pokud Česká republika nechce spoléhat jen na příjemná překvapení. V roce 2007 má být referenční hodnota opět překročena o jeden procentní bod. Příčinnou je velmi uvolněná fiskální politika koncem roku 2005 a začátkem roku 2006. Jistě nebyla náhoda, že se v polovině roku 2006 konaly volby. Díky těmto předvolebním „dárkům“ se posune fiskální konsolidace minimálně o dva roky. Česká republika nyní prožívá úspěšné ekonomické období s velmi slušným růstem. Se stejně příznivým vývojem ale nelze počítat stále.

b) kritérium vládního dluhu

Kritérium vládního dluhu sleduje udržitelnost veřejných financí z dlouhodobějšího pohledu, podle vývoje celkového vládního zadlužení v poměru k HDP. Vládní dluh je celkový dluh sektoru vládních institucí. Jelikož výchozí stav veřejného dluhu byl při přechodu na tržní ekonomiku nízký, Česká republika nemá s tímto kritériem žádné problémy. Vládní dluh se v posledních letech minimálně zvyšoval a ačkoliv dosahuje hodnoty blížíící se jednoho biliónu korun, snadno splňuje konvergenční kritérium. V porovnání s průměrem eurozóny je o polovinu menší (v procentuálním vyjádření). Dluh však není nic příznivého, jen platba úroků činí každoročně desítky miliard korun.

Tabulka 5 Vládní dluh ČR (v % HDP)

	2003	2004	2005	2006*	2006**	2007	2008	2009
Vládní dluh ČR	30,1	30,7	30,4	30,9	30,7	30,5	31,3	32,2
Referenční hodnota	60	60	60	60	60	60	60	60

Zdroje: Eurostat (2007c); ČSÚ (2007).

Poznámka: * prognóza Evropské komise z Konvergenční zprávy prosinec 2006;

** notifikace vládního deficitu ČSÚ (duben 2007)

4.3.3.3 Kritérium stability měnového kursu

Článek 121 odst. 1 třetí odrážka Smlouva o založení ES definuje kritérium stability měnového kursu jako „*dodržování normálního flukтуаčního rozpětí stanoveného mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let, aniž by došlo k devalvaci vůči měně jiného členského státu*“.

Článek 3 o Protokolu o kritériích konvergence vysvětluje podrobněji význam tohoto kritéria. Uvádí, že „*členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči měně kteréhokoli jiného členského státu*“.

„*Normální flukтуаční rozpětí*“ se v historii častokrát měnilo. Prvně bylo pásmo flukтуаční rozpětí stanovena s odchylkou +/- 2,25% od centrální parity a odchylka +/- 6% představovala výjimku. Když však došlo ke krizi měnového systému na počátku devadesátých let, bylo stanoveno tzv. Bruselským kompromisem širší flukтуаční pásmo s možnou odchylkou až +/- 15% od centrální parity. Toto širší flukтуаční pásmo je platné dodnes a bude pravděpodobně platit i pro Českou republiku. Jen Dánsko dobrovolně dodržuje původní flukтуаční pásmo +/- 2,25% vůči euru. Všechny ostatní měny účastníci se ERM II využívají širší flukтуаční pásmo.

První podmínku, tedy minimálně dvouletá účast v mechanismu směnných kursů (od roku 1999 funguje nový systém ERM II) Česká republika nesplňuje, jelikož se česká měna tohoto systému neúčastní. Obecně se totiž doporučuje setrvat v ERM II co nejkratší možnou dobu, (tedy požadované dva roky) a ihned poté vstoupit do eurozóny.

Touto cestou se vydá s největší pravděpodobností i Česká republika. Do dvou let od vstupu do ERM II by země měla plnit již všechny konvergenční kritéria a být plně připravena na vstup do eurozóny. Předpokládá se, že Česká republika nebude mít žádné větší potíže s dodržением kritéria stability měnového kursu v době účasti české měny v ERM II.

4.3.3.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Článek 121 odst. 1 čtvrtá odrážka Smlouva o založení ES definuje kritérium dlouhodobých úrokových sazeb jako „*stálost konvergence dosažené členským státem a jeho účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, která se odráží v úrovních dlouhodobých úrokových sazeb*“.

Článek 4 Protokolu o kritériích konvergence vysvětluje podrobněji význam tohoto kritéria. Uvádí, že „*v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech*“.

Průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba, která je sledovaná v průběhu jednoho roku před šetřením, je dlouhodobá úroková sazba vypočítána jako aritmetický průměr za posledních dvanáct měsíců, za které jsou k dispozici údaje o inflaci měřená na bázi HICP.

Aritmetický průměr dlouhodobých úrokových sazeb je vypočítáván pomocí členských států Evropské unie (nikoliv eurozóny), které dosáhli nejnižší míry inflace. Tedy států, které dosáhli nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.

Nejlepších výsledků v oblasti cenové stability za rok 2006 dosáhlo Švédsko (úroková sazba 3,7%, inflace 1,5%), Finsko (úroková sazba 3,78%, inflace 1,2%) a Polsko (úroková sazba 5,23%, inflace 1,2%). Aritmetický průměr úrokových sazeb je tedy 4,2%, přidáním dvou procentních bodů se získá referenční hodnotu za rok 2006, která činí 6,23%.

Tabulka 6 10leté úrokové sazby z vládních dluhopisů (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	4,12	4,28	3,37	4,23	4,5	4,4	4,4
Referenční hodnota (3. řádek + 2p.b)	6,12	6,28	5,37	6,23	6,5	6,4	6,4
ČR	4,12	4,75	3,51	3,78	4,5	4,3	4,3

Zdroje: Eurostat (2007d), MF ČR (2007);

Česká republika nemá problém s plněním kritéria dlouhodobých úrokových sazeb a ani v blízké budoucnosti se nepředpokládají žádné větší komplikace. ČR má obecně

nejnižší úrokové sazby v Evropské unii. S blížícím se vstupem do eurozóny bude probíhat konvergence úrokových sazeb na úroveň eurozóny.

4.3.4 Závěry Konvergenční zprávy z prosince 2006

ECB ve své Konvergenční zprávě na závěr shrnuje, že „pro dosažení vysokého stupně udržitelné konvergence bude důležité, aby Česká republika prováděla opatření s cílem zajistit udržitelnou a důvěryhodnou fiskální konsolidaci a znatelně zlepšila rozpočtové hospodaření země. Ke zvýšení flexibility na trhu práce bude třeba zkvalitnit také jeho fungování. Bude také důležité zajistit, aby růst mezd odpovídal růstu produktivity práce i podmínkám na trhu práce a zároveň zohledňoval i vývoj v konkurenčních zemích. Dále je nezbytné podpořit konkurenci na trzích zboží a služeb a pokračovat v liberalizaci regulovaných sektorů. Taková opatření společně s prováděním vhodné měnové politiky pomohou vytvořit prostředí posilující cenovou stabilitu a podpořit konkurenceschopnost i růst zaměstnanosti. Český právní řád, a zejména zákon o České národní bance, neodpovídá plně požadavkům na nezávislost České národní banky a její právní integraci do Eurosystemu“. Ačkoliv nelze těmto závěrům nic vytknout, jsou jen velice obecného charakteru a ECB je doporučuje většině novým členským zemím.

4.3.5 Vyhodnocení současného stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou

Tento bonusový text, který je součástí dokumentu Vyhodnocení, je velmi přínosným materiálem. Nezohledňuje jen nominální konvergenci, ale na základě teorie optimálních měnových zón posuzuje připravenost a vhodnost vstupu ČR do eurozóny. Vychází z rozsáhlejšího dokumentu s názvem „Analýza stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou 2006“. Je velká škoda, že tato vysoce kvalitní 92 stránková analýza má v podstatě jen informativní charakter. Přitom by to mohli být alternativní konvergenční kritéria, podle kterých by vláda také měla uvažovat o vhodném načasování a přijetí eura. Následující část textu přinese stručné seznámení s výsledky této analýzy, jelikož závěry z této analýzy nejsou vůbec prezentovány.

1. Míra reálné ekonomické konvergence

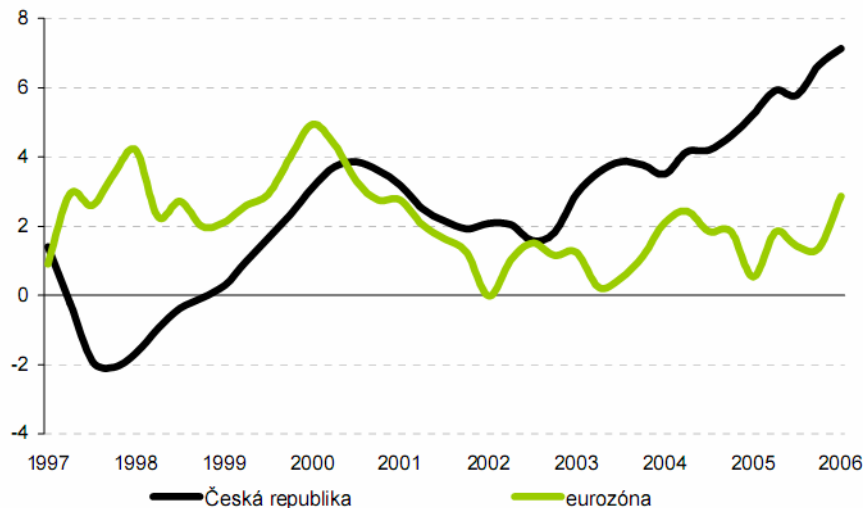
Vyšší úroveň reálné konvergence přispívá k vyšší podobnosti dlouhodobého rovnovážného vývoje. Nepřímo může přispět také k nižší pravděpodobnosti nesladěného cyklického vývoje. Díky rychlému ekonomickému růstu poslední doby se HDP přepočtené na jednoho obyvatele začíná dotahovat na průměr eurozóny. Úroveň je již podobná nejméně vyspělým zemím eurozóny (Portugalsku). Rozdíl v cenové hladině oproti eurozóně však nadále zůstává výrazný. „Do budoucna lze očekávat pokračování procesu reálné konvergence a tudíž i rovnovážného trendu reálného posilování koruny vůči euru. Jeho přetrvání po vstupu do eurozóny s sebou zpočátku ponese předstih tempa inflace v České republice před inflací v eurozóně...“

2. Sladění hospodářského cyklu a podobnost ekonomických šoků

Je jedním z hlavních předpokladů pro účinné a vhodné působení jednotné měnové politiky ECB. Bohužel nedochází k výraznějšímu sblížení vývoje

hospodářského cyklu České republiky a eurozóny. Je konstatováno, že ani v porovnání s výsledky z minulých let, „není pozorován ani náznak zvýšení sladění cyklů v posledních letech“.

Graf 1 Růst HDP v České republice a eurozóně (v %, meziročně)

Zdroj: ČNB (2006)

3. Struktura české ekonomiky

Je relativně podobná zemím eurozóny, specifikum je vyšší podíl průmyslu s menším podílem některých služeb na HDP

4. Konvergence nominálních úrokových sazeb

Podle analýzy bylo v minulosti jedním z asymetrických šoků rychlá konvergence nominálních úrokových sazeb před vstupem do HMU. Proto je pro případné zájemce do eurozóny lepší postupné sblížování. „*To však zároveň snižuje okamžité přínosy ze vstupu do eurozóny z hlediska podpory investic a hospodářského růstu.*“ Od roku 2002 je rozdíl mezi úrokovými sazbami v ČR a v eurozóně nulový až záporný, se zmíněným rizikem tedy není nutné v českých podmínkách počítat.

5. Obchodní a vlastnická provázanost

Kolem 60 % českého vývozu a 50 % českého dovozu připadne eurozóně. „*Silné ekonomické propojení české ekonomiky s eurozónou vytváří předpoklady pro zvyšování cyklické sladění s touto oblastí.*“

6. Finanční sektor

Je sice stále relativně menší než průměr eurozóny, není třeba očekávat zásadní odlišné působení sektoru na ekonomiku. „*V současnosti je tak hloubka finančního zprostředkování v České republice na zhruba třetinové úrovni oproti*

Německu, Rakousku a eurozóně a na úrovni 45 % Portugalska.“ V poslední době dochází k mírnému přibližování k eurozóně..

Vyhodnocení **přízpusobovacích mechanismů** nedopadlo nejlépe. Z hlediska **veřejných financí** nelze počítat s pružnou reakcí na šoky, pokud nebudou vyřešeny problémy týkající se zejména stárnutí obyvatelstva a výdajů sociálního systému. **Pružnost mezd a cen** jako důležitý předpoklad pro vstřebání šoků nevykázala oproti minulému období žádnou změnu. Pružnost reálných mezd se zřejmě navíc postupně snižuje. *„Schopnost českého trhu práce vstřebávat šoky se od loňského roku výrazněji nezměnila a zůstává v evropském srovnání průměrná (evropský trh práce sám potřebuje zásadní reformy a může tedy představovat poměrně nízký standard).“*

4.3.6 Klausova konvergenční kritéria

Prezident Václav Klaus, jako uznávaný ekonom a bývalý premiér ČR je považován za jednoho z největších kritiků Evropské unie. Jeden z problémů, na který upozorňuje, je jednostrannost konvergenčních kritérií, které hrají hlavní a jedinou roli v otázce přijetí eura při vyhodnocení dosažené konvergence. Václav Klaus však formuloval tzv. „českolipská“ kritéria v článku „Klausova kritéria pro přijetí (či nepřijetí) společné evropské měny“, který vyšel v 20. ledna 2006 v Lidových novinách.

Maastrichtská konvergenční kritéria představují podmínky, které musí splnit státy ucházející se o vstup do eurozóny. Jsou to kritéria, která více či méně zaručují stabilitu eurozóny. Jsou to kritéria, na základě kterých se rozhoduje, kdo nebude společnou měnu ohrožovat svou politikou a ekonomickou situací. Jsou to tedy kritéria vnitřní, které mají především chránit společnou měnu a státy eurozóny. *„Jsou to kritéria jejich... Jsou to kritéria logická... K tomu nemám žádné připomínky, ani námítky“.* Kritéria však nezaručují výhodnost či vhodnost přijetí eura pro daný stát. Nezaručují mu žádnou jistotu v převaze přínosů nad náklady společné měny. Tento jednostranný aspekt kritérii zaujal, ještě před samotnou existencí eura, britského ministra financí Gordona Browna, který sestavil pět vlastních testů, které jsou dnes známy jako Brownovy testy. Tyto testy inspirovali Václava Klause k definování vlastních testů, které by měli být vyhodnoceny a brány v potaz před přijetím eura. Testy jsou součástí skupiny témat, otázek, které Václav Klaus shrnul do tří základních bodů (Klaus, 2006a):

- *„uspěla do dnešního dne společná evropská měna? Ne ve smyslu toho, zda přetrvává, ale zda členskými zeměmi ekonomicky prospěla?“*
- *je konvergence české ekonomiky s ekonomikou eurozóny dostatečně vysoká, nikoli z hlediska vlastnické či odvětvové struktury nebo z hlediska typu ekonomického systému (poměr státu a trhu), ale z hlediska konvergence celé řady ekonomických parametrů, primárně parametrů cenových a mzdových? Jak víme, ceny jsou klíčovým ekonomickým parametrem;*
- *přejeme si, aby měnová unie před sebou tlačila (či dokonce urychlovala) další integrační procesy či nikoli?“*

Jak dopadlo vyhodnocení těchto otázek? Negativně. Dokázat, že euro jako společná měna prospěla všem zúčastněným státům, není možné. Nejen kvůli ekonomické stagnaci, která přetrvávala po většinu času od přijetí eura, ale i nedávným problému hlavní eurodvojky Německa a Francie. Zde je nutné přiznat, že euro nesplnilo veškeré naděje, které se do něj na počátku vkládaly. Na druhé straně je nutné zohlednit delší časový horizont pro jednoznačné posouzení přínosů a prospěšnosti zavedení eura.

Druhé kritérium je v podstatě první Brownův test. I přes naprosto rozdílnou situaci obou zemí, se oběma politikům zdá tento aspekt relevantní. Václav Klaus nepovažuje míru dosažené konvergence za až tak závažný problém, naopak se domnívá, že „*dosažená míra konvergence je větší, než si myslíme, resp. než si myslí ti, kteří budou používat vůči nám kritéria maastrichtská*“. Velký problém však vidí v rozdílné mzdové hladině, produktivitě práce, cenové hladině a v cenové struktuře. Zde nelze oponovat. Na tyto skutečnosti upozorňuje i ve své analýze ČNB.

Ve třetím okruhu Václav Klaus naráží na fakt, že euro bylo od počátku více politickým projektem, než ekonomickým. Už v osmdesátých letech se vedla diskuze jakou cestou se vydat k měnové unii. Jestli nejdříve vytvořit vhodné podmínky podobné optimální měnové oblasti s měnovou unií jako finálním prvkem, nebo vytvořit společnou měnu hned, která následně pomůže tyto podmínky vytvořit. Cesta k euru měla nakonec rozhodně blíže k druhé variantě. Nyní se objevují problémy, které by bylo možné řešit právě těsnější politickou integrací (např. vytvoření společného federálního rozpočtu), tedy integrací, kterou má na svědomí právě existence měnové unie.

Mezi Brownovými a „českolipskými“ testy je však zásadní rozdíl. Ty britské jsou v podstatě oficiální, byly již dvakrát vyhodnoceny a na jejich základě nevstoupila Velká Británie do eurozóny. Klausova kritéria si však nevzala za své žádná politická strana. Proto mají pouze informativní charakter.

4.4 Demos kratein

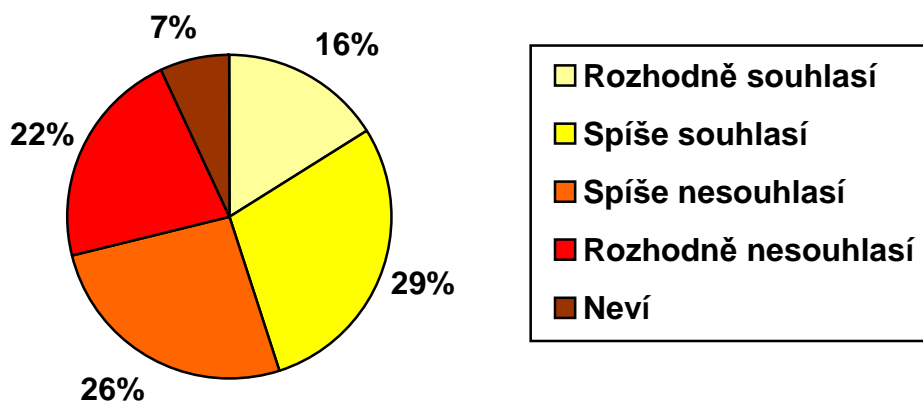
Ačkoliv má demokracie v České republice nepřímou, zastupitelskou formu, nikdy by se neměla učinit radikální změna bez podpory veřejnosti. Podpora veřejnosti je nesmírně důležitá, přijetí eura by mělo mít rozhodně dostatek legitimacy. Euro ale není v průzkumech veřejného mínění kdovíjak úspěšné. Ani v České republice, ani ve většině zemí, kde ještě nebylo zavedeno. A tam, kde již euro zavedeno bylo, by se někteří lidé nejraději vrátili zpět ke svým starým měnám. V této části textu budou pro demonstraci uvedeny tři průzkumy. Dva průzkumy veřejného mínění v České republice a jeden průzkum v zemích, které již euro přijaly. Zkušenosti ze zemí, které již euro používají, jsou jistě cenné a potřebné pro Českou republiku, jako pro potenciálního uživatele eura.

4.4.1 CVVM

Pro ukázkou veřejného mínění byl vybrán průzkum od společnosti Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM), které je výzkumným oddělením Sociologického

ústavu AV ČR. Poslední šetření proběhlo v dubnu 2007 pod souhrnným názvem Členství České republiky v Evropské unii očima veřejnosti. Bylo dotazováno 1011 obyvatel ČR ve věku od 15 let. Otázka týkající se jednotné měny zněla: **Souhlasíte nebo nesouhlasíte s tím, aby bylo za měnu ČR přijato euro?**

Graf 2 Postoj občanů k přijetí eura (CVVM)

Zdroj: CVVM (2007)

Podíl obyvatel, kteří nesouhlasí (celkem 48%), aby ČR přijala euro za svou měnu, převažuje nad podílem obyvatel, kteří souhlasí (45%) s přijetím eura. Převaha odpůrců eura nastala naprosto poprvé. Otázky týkající se eura společnost CVVM zařadila do svých průzkumů v roce 2001. Jen 7% obyvatel neví, zda chce euro za svou měnu či nikoliv. Jak je vidět z následující srovnávací tabulky, popularita eura v České republice klesá od roku 2003, kdy byl podíl obyvatel pro přijetí eura (58%) nejvyšší.

Tabulka 7 Postoj občanů k přijetí eura za měnu ČR – časové srovnání (%)

	11/01	10/20	03/03	11/03	05/04	05/05	04/06	04/07
pro euro	52	53	52	58	56	52	45	45
proti	23	24	32	31	35	37	43	48
neví	25	23	16	11	9	11	12	7
celkem	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: CVVM (2007)

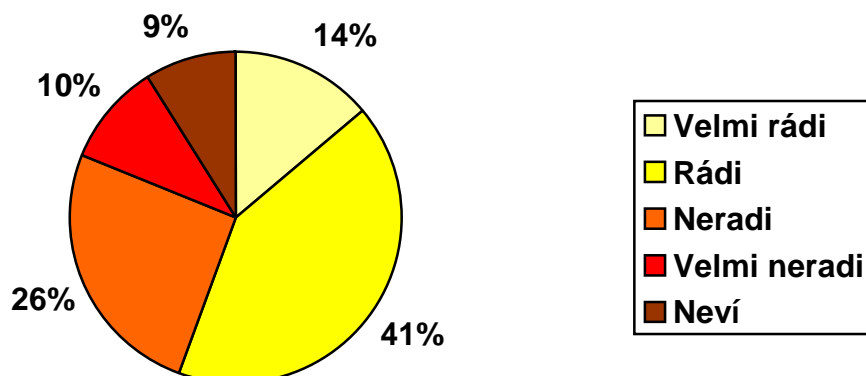
Podíl obyvatel proti euru vzrostl z původní hodnoty 23% v roce 2001 na 48% v dubnu 2007. Oproti roku 2001 se podíl obyvatel, kteří neví, snížil o 18%. Česká vláda by měla tyto výsledky brát v potaz, a jelikož chce euro přijmout, pomalu začít s diskuzí a obhajobou tohoto kroku. Určitě by nebylo správné přijmout euro přes nesouhlas obyvatel, vyjádřený třeba jen pomocí veřejných průzkumů, protože o referendu se neuvažuje. Podpora obyvatel je při tak důležitém kroku nutná.

4.4.2 Eurobarometer

Od roku 1973 Evropská komise monitoruje vývoj veřejného mínění v členských státech v rámci projektu Eurobarometer. Studie a průzkumy se týkají hlavních témat vztahující se k Evropské unii, jako je rozšiřování, sociální situace, kultura, zdraví, informační technologie, prostředí a také jednotná měna euro. Základní kámen celého projektu, tzv. Standart Eurobarometer, je organizován dvakrát za rok, na jaře a na podzim. Zabývá se především šetřením sociálních a politických postojů obyvatel členských zemí. Řada otázek se periodicky opakuje, aby se zjistil vývoj základních postojů a názorů v horizontu delšího časového období. Další částí projektu Eurobarometru je tzv. Flash Eurobarometer. Tyto šetření mají menší rozsah, jednodušší metodiku a jsou zaměřena především na aktuální témata. V listopadu 2006 byl publikován průzkum Zavedení eura v nových členských státech. Pro tuto práci byly vybrány následující otázky:

Jste nebo nejste osobně rádi, že euro může nahradit českou korunu?

Graf 3 Postoj občanů ČR k přijetí eura (Flash Eurobarometer)

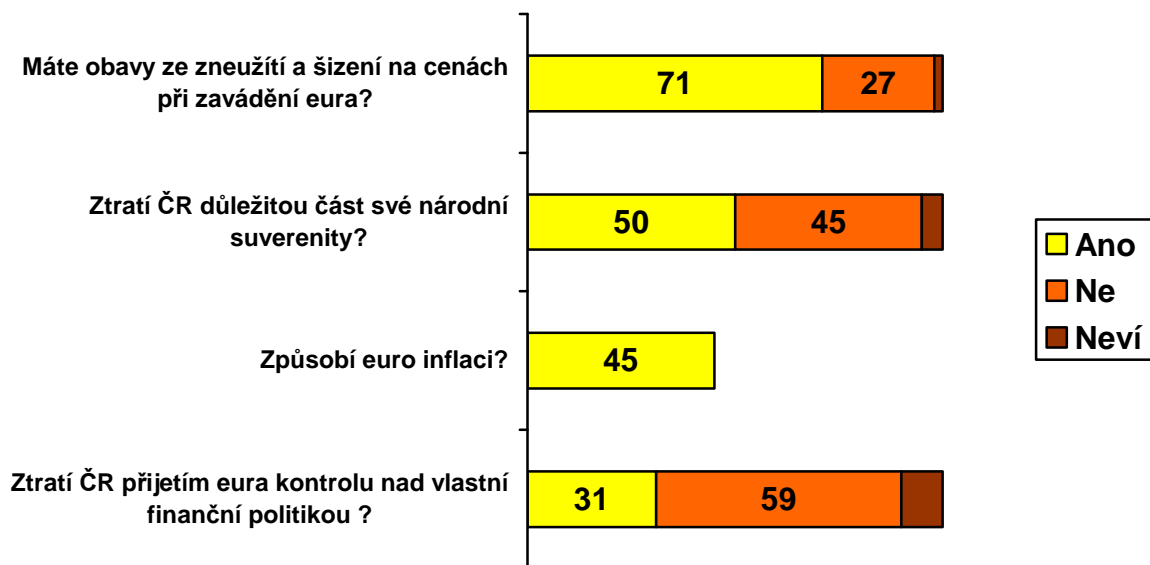
Zdroj: Evropská komise (Flash Eurobarometer 2007b)

Výsledky jsou podobné poslednímu průzkumu CVVM. I tento průzkum ukázal, že podíl obyvatel, kteří nechtějí euro (47%), je větší než podíl obyvatel, kteří euro chtějí (44%).

Obavy týkající se zavedení eura

Další část průzkumu Flash Eurobarometeru se zaměřila na obavy obyvatel, týkající se zavedení eura. Euro není populární, proto je potřeba zjistit příčiny. Výsledky z České republiky jsou velmi podobné výsledkům z nových členských zemí.

Graf 4 Obavy obyvatel týkající se zavedení eura

Zdroj: Evropská komise (Flash Eurobarometer 2007b)

Obyvatelé ČR mají největší euro-obavy ze zdražování výrobků a služeb způsobené nekorektním chováním obchodníků při přechodu na euro. Více než zvýšené inflace se Češi obávají ztráty části své národní suverenity.

4.4.3 Financial Times

Na začátku roku 2007 Financial Times zveřejnili průzkum o dopadu eura na Německo, Francii, Španělsko, Itálii a i na Velkou Británii, která euro nepřijala. Průzkumu se zúčastnilo 5 292 dospělých obyvatel. Jedna z otázek zněla: **Jaký dopad mělo přijetí eura na ekonomiku vaší země?**

Tabulka 8 Dopad přijetí eura podle obyvatel

	Celkem	Velká Británie	Francie	Itálie	Španělsko	Německo
negativní dopad	59	22	76	77	68	50
žádný dopad/neví	25	66	19	4	11	20
pozitivní dopad	16	12	5	19	21	25

Zdroj: Financial Times (2007)

Minimálně 50 % účastníků průzkumu ze všech zemí (kromě Velké Británie, která eura nepřijala) se domnívá, že euro mělo na jejich zemi negativní dopad. U Francie a Itálie dosahuje tento podíl dokonce hodnot přes 75%. Jen 16% z tázaných je toho názoru, že euro mělo pozitivní dopad na jejich ekonomiku, ve Francii pouhých 5%.

Dobré vysvědčení si euro z veřejných průzkumů často neodnáší. Kde hledat příčiny? Hlavním problémem je pravděpodobně spojitost eura se zdražováním. Oficiální zdroje Evropské unie argumentují růstem cenové hladiny, tedy zvýšenou inflaci jen o 0,1 až 0,3%. Osobní zkušenosti obyvatel z oblastí eurozóny však často vypovídají až o dvojnásobném zdražování nejběžnějších potravin a služeb. V Německu získalo euro okamžitě přezdívku teuro. Je důležité říci, že zvýšení cen mají na svědomí z velké části samotní prodejci a obchodníci, kteří euro často jen využijí pro jednorázové a neopodstatněné zdražení. Dalším problémem mohou být i nesplněná očekávání. Euro je sice stabilní měna, lidé však očekávají výsledky ihned. A na to je stále brzy. Přímé i zprostředkované přínosy eura se teprve mohou dostavit, často je uváděn časový horizont 10-15 let. Při postupném rozšiřování eurozóny a tedy neustálém vývoji tohoto prostředí, lze počítat ještě s delším časovým obdobím. Evropská unie vidí problém s nepříliš dobrými výsledky eura ve veřejných průzkumech ve špatné informovanosti obyvatel. Výsledku veřejného mínění lze politicky využít pro odklad přijetí eura, kdy se národní autority jednotlivých zemí mohou odvolávat právě na nesouhlasný názor obyvatel.

4.5 Shrnutí

Česká republika se vstupem do Evropské unie v roce 2004 zavázala k účasti na hospodářské a měnové unii, má tedy povinnost přijmout euro a stát se dalším členem eurozóny. Pokud by i přesto Česká republika nepřijala euro, nemusí se obávat žádných sankcí. Mluvčí komisaře pro ekonomické a monetární otázky Joaquina Almuia se nechala slyšet, že k přijetí eura nikoho nutit nebudou. I to je důležité vědět. Bez obav lze ale říci, že Česká republika by do měnové unie neměla nikterak spěchat a vybrat vhodný okamžik, který bude bez zbytečných rizik pro eurozónu, tak hlavně pro Českou republiku. V roce 2006 se všichni přesvědčili o velmi dobrém stavu české ekonomiky. I bez potřebných reforem byly splněny všechna maastrichtská kritéria (kritérium stability měnového kursu se nebere v úvahu jelikož se česká koruna neúčastní ERM II). Za tento stav ale nelze děkovat politikům. Ačkoliv se Česká republika vydala na cestu do měnové unie, v současnosti spíše přešlapává na místě. Problém s veřejnými financemi má ČR již řadu let, čeští politici se však z obav o svoji pozici a „popularitu“ bojí provést účinná opatření. Schyluje se sice ke schválení reformy z dílny současné vlády, otázkou však je, zda reforma, která bude prý „výhodná pro všechny“, přinese kýžený efekt. ČR má již schválený Národní plán zavedení eura, vybraný scénář zavedení eura, ale samotný termín je pořád otázkou. Je však již teď jisté, že ČR bude v poslední vlně států, které euro přijmou. Dříve do eurozóny vstoupí i naši slovenští bratři. Ve veřejném mínění si euro nestojí dobře, postupem času dosahuje stále menší podpory obyvatel, proto by měla vláda začít veřejnou diskuzi o euru již teď, kdy převaha odpůrců eura není až tak významná.

5 Vybrané členské země EU na cestě do eurozóny – srovnání s ČR

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se země, které byly desítky let v izolaci, toužili co nejrychleji navrátit zpět do Evropy. Evropské hospodářské společenství bylo lákadlem pro všechny evropské „nováčky“. Tržní hospodářství a demokracie byly do roku 1989 zakázané ovoce. Ve všech zemích započal proces transformace, který skoro po dvaceti letech ještě není zcela dokončen. Vyvrcholením integračních snah se stal rok 2004, kdy se Evropská unie rozšířila o Českou republiku, Estonsko, Kypr, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Polsko, Slovensko a Slovinsko. V lednu 2007 přistoupilo i Bulharsko a Rumunsko. Do Evropské unie tak vstoupily země, které byly skoro celou druhou polovinu dvacátého století součástí tzv. Východního bloku s absolutně odlišným ekonomickým i politickým vývojem.

Celkem má Evropská unie již 27 členů. Změnil se i poměr zemí, které jsou zároveň součástí eurozóny. V roce 2002 se začalo platit eurem ve 12 zemích z 15. V roce 2007 je euro národní měnou ve 13 z 27 zemí EU. Pokud se dříve diskutovalo, zda původní eurozóna či evropská „patnáctka“ je nebo není optimální měnovou oblastí, o rozšířené EU již není v současnosti důvod diskutovat. Po přijetí Bulharska a Rumunska se znovu zvýšily rozdíly mezi zeměmi Evropské unie. A není čemu se divit. Na jedné straně jsou součástí EU státy s tržní ekonomikou ve věku „teenagera“. Na druhé straně je tu Francie, státy Beneluxu, Německo a Itálie, které slavili již 50 let politické a hospodářské spolupráce. Je proto pochopitelné, že rozdíly mezi jednotlivými zeměmi existují a ještě dlouhou dobu budou. Na úrovni Evropské unie to nepředstavuje žádný velký problém. Naopak. Již zmíněné Rumunsko a Bulharsko mají každoročně vyšší ekonomický růst než eurozóna, nízké daňové zatížení pro obyvatele i firmy (v Rumunsku je zavedena rovná daň ve výši 16%) a levnou pracovní sílu. Tím vším obohatily společný trh. Na úrovni eurozóny nejsou přílišné rozdíly vítány. Pokud by do eurozóny nyní vstoupily všechny nové členské země, Evropské centrální bance by jistě nastaly velké potíže. Při vysoké rozdílnosti ekonomik je velké riziko vzniku asymetrických šoků. Tedy událostí, na které by jednotlivé země reagovali rozdílně. ECB však musí provádět nezávislou politiku a zasahovat jen v prospěchu celku. Postižená země by si pak musela pomoci sama a ekonomické rovnováhy docílit pomocí vlastních nástrojů na své náklady. Adaptační nástroje jsou navíc omezené, právě kvůli ztrátě monetární a kursové politiky a omezení fiskální politiky Paktem stability a růstu. Proto je velmi důležité, aby eurozónu tvořily země, které jsou si v základních ohledech podobné, reagují na ekonomické šoky podobným až stejným způsobem, anebo musejí mít velmi dobré adaptační mechanismy, které umožní tyto nesrovnalosti vyrovnat.

Žádná z nových členských zemí nemá vyjednanou trvalou výjimku na hospodářské a měnové unii, vstupem do EU se zavázaly přijmout euro. Na každé zemi nyní spočívá rozhodnutí, kdy a jak euro zavede. Pro vstup do HMU je nutné dosáhnout určité nominální konvergence (vyjádřené maastrichtskými kritérii) a slučitelnosti právních předpisů se Smlouvou o založení Evropského společenství (včetně statutu národní centrální banky). Jak uvádí Lacina a kol. (2007), podle neoficiálních prohlášení zástupců ECB je u nových členských zemí posuzován také stav reálné konvergence.

Reálnou konvergencí je myšleno reálné přiblížení ekonomické výkonnosti jednotlivých zemí (relativní ekonomická úroveň).

5.1 Vybrané nové členské země

Každá země tedy musí dosáhnout požadované nominální konvergence a institucionálního zajištění, pro své dobro by měla dosáhnout i určité reálné konvergence. Současná situace a předpokládaný vývoj konvergence bude uveden u Maďarska, Polska a Slovenska. Tyto tři země byly pro srovnání s Českou republikou vybrány záměrně a to hlavně díky důvodům:

- geografickým
Všechny čtyři země tvoří jeden společný region ve střední Evropě. Česká republika má společné hranice se Slovenskem a Polskem, Slovensko sousedí jak s ČR, Polskem i Maďarskem.
- historickým
Většina území zmíněných států spadalo dlouhou dobu pod Rakousko-Uhersko, v roce 1918 vzniklo samostatné Československo. Po rozdělení na samostatnou českou republiku a Slovensko v devadesátých letech mají obě země stále silné vzájemné pouto.
- ekonomicko-politickým
V roce 1991 vznikla tzv. Visegrádská skupina (po rozpadu ČSFR často nazývána jako Visegrádská čtyřka), která se domluvila na vzájemné spolupráci za účelem podpory procesu evropské integrace. Uskupení stále funguje i po vstupu všech zemí do EU.

5.2 Slovensko

Slovensko je největším překvapením ze všech nových členských zemí. Velké zásluhy se připisují vládě Mikuláše Dzurindy, která našla odvahu a provedla radikální reformy. Dzurindova vláda se ujala kormidla v roce 2002. Slovenská ekonomika nebyla do té doby v nejlepším stavu. Každoroční deficit veřejných financí, neustálé narůstání státního dluhu nebo velmi vysoká nezaměstnanost. To je jen základní výčet těch nejpálčivějších problémů. Ty vláda začala řešit schválením daňové reformy, jejíž základ tvořila 19-ti procentní rovná daň (rovná daň z příjmu fyzických a právnických osob + rovná daň z přidané hodnoty). Proběhly reformy trhu práce, zdravotnictví i penzijního systému. A výsledky se dostavily. Nezaměstnanost se každoročně začala snižovat, ročně přibývalo i devadesát tisíc pracovních míst, deficit rozpočtu výrazně klesl a přiblížil se maastrichtskému kritériu, ekonomický růst v některých čtvrtletí dosahoval až 10%. Slovenská ekonomika se stala jednou z nejrychleji rostoucích na světě (zařadila se tak po bok Číny, Estonska či Litvy) a díky nízkým daním přilákala mnoho zahraničních investorů (např. automobilka Kia).

V roce 2004 Slovensko vstoupilo do Evropské unie a již v listopadu 2005, o půl roku dříve než se předpokládalo v Konvergenčním programu, se začala slovenská měna účastnit ERM II s cílem přijmout euro v roce 2009. Slovensko získalo mnoho obdivu nejen od ekonomů po celé Evropě. Ministr financí Ivan Mikloš byl například zvolen časopisem Euromoney Ministrem financí roku 2004. Reformy si však nezískali podporu slovenské veřejností, kvůli zavedení poplatků či zvýšení DPH u potravin. Ačkoliv se Slovensku začalo ekonomicky dařit, v roce 2006 vyhrála volby opozice, levicová strana Smer, která svůj předvolební program postavila na zrušení většiny reforem, včetně rovné daně. K tomu ale nedošlo. Nová vláda sice provedla pár kosmetických úprav (snížení poplatku za návštěvu u doktora z 20 na 5 korun, zavedení „půlmilionářské“ daně), ale pro radikálnější změny se zatím neodvážila. Je si vědomá, že reformy minulé vlády ekonomiku nastartovali a cesta zpět by ohrozila termín vstupu do eurozóny v roce 2009, který chce i nová vláda dodržet.

5.2.1 Vyhodnocení konvergenčních kritérií

Pokud chce Slovensko vstoupit v roce 2009 do eurozóny, musí bez výjimek splnit všechna maastrichtská konvergenční kritéria během doby strávené v ERM II.

5.2.1.1 Kritérium cenové stability

Tabulka 9 Míra inflace Slovenska (HICP, v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	0,6	1,2	1,7	1,4	1,2	0,7	1,0	1,3	1,5	1,4
Referenční hodnota (1.ř. + 1,5 p.b.)	2,1	2,7	3,2	2,9	2,7	2,2	2,5	2,8	3,0	2,9
Slovensko	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	2,2	2,0

Zdroje: Eurostat (2007a), MF SK (2006)

Poznámka: Výhled inflace pro rok 2007 je převzat z aktualizace makroekonomické prognózy Ministerstva financí (2007), pro rok 2008 je výhled inflace převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a)

Inflace je pro Slovensko rizikovým faktorem. Slovenská ekonomika stále prochází transformací, na inflaci má velký vliv zvyšování regulovaných cen a změny nepřímých daní. Vysoké tempo hospodářského růstu cenové stabilitě také nepřidá. Strach z vyšší inflace má i současný premiér Slovenska Robert Fico. Růst cenové hladiny považuje za nejpálčivější kritérium a po vzoru Slovinska chce uzavřít dohodu s odbory o pomalejším růstu mezd, popřípadě i cen výrobků a služeb. Někteří odboráři již i vyslovili vůli se dohodnout. Jestli ale ke skutečné dohodě dojde není jisté, a jistý by nebyl ani pozitivní dopad na míru inflace.

Rozhodující vliv na vysokou míru inflaci v roce 2006 měl růst cen energií (ropy, plynu), potravin a deregulace cen. Podle konvergenčního programu Slovenska se však počítá se snížením inflace ke konci roku 2007, v roce 2008 by již plnění kritéria nemělo být ohroženo. Stejně optimistická je předpověď Evropské komise, která také počítá s poklesem inflace pod referenční hodnotu. Cena ropy, vývoj mezd a vyrovnávání hospodářské úrovně s ostatními zeměmi, to vše budou klíčové faktory pro splnění

kritéria cenové stability. Meziroční míra inflace vyjádřena v CPI (index spotřebitelských cen) výrazně klesla z 2,7 % v dubnu na 2,3 % v květnu. Pokud tento trend bude pokračovat, Slovensko nebude mít problémy s kritériem cenové stability.

5.2.1.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

a) kritérium vládního deficitu

Tabulka 10 Vládní deficit Slovenska (v % HDP)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní deficit v poměru k HDP	6,4	11,8	6,5	7,7	2,7	2,4	2,8	3,4	2,9	2,8
Referenční hodnota	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Zdroj: Eurostat (2007b)

Poznámka: Výhled deficitu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a)

Hlavním cílem pro rok 2007 je splnit maastrichtské kritérium vládního deficitu, tedy nepřekročit deficitem referenční hodnotu. Druhým (dlouhodobým) cílem je snížit cyklicky upravený deficit očištěný o jednorázové efekty na úroveň 0,9% HDP do roku 2010. V rozmezí horizontu let 2003-2005 je v tabulce uvedený deficit bez nákladů penzijní reformy. Slovenská vláda i Evropská komise se shodují na předpokladu, že v roce 2007 bude splněno kritérium vládního deficitu včetně započtených nákladů na penzijní reformu. V květnu 2007 vláda schválila rámec deficitů na léta 2008-2010. Vláda plánuje v roce 2008 snížit schodek na 2,34 % HDP z limitu 2,94 % HDP pro rok 2007. Stanovení horního limitu má zajistit splnění kritéria vládního deficitu.

b) kritérium vládního dluhu

Tabulka 11 Vládní dluh Slovenska (v % HDP)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní dluh v poměru k HDP	47,2	49,9	49,2	43,3	42,4	41,5	34,5	30,7	29,7	29,4
Referenční hodnota (%)	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60

Zdroj: Eurostat (2007c)

Poznámka: Výhled vládního dluhu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a)

Stejně jako většina nových členských zemí, nemá Slovensko s plněním maastrichtského kritéria vládního dluhu sebemenší problémy. V posledním letech byl viditelný značný pokles vládního dluhu, o více než 10 procentních bodů v období mezi roky 2004-2006.

5.2.1.3 Kritérium stability měnového kursu

Pro vyhodnocení kritéria stability měnového kursu je zapotřebí účasti národní měny v mechanismu směnných kurzů minimálně po dobu dvou let. Slovenská koruna je v ERM II od 28. listopadu 2005. Centrální parita byla stanovena na úrovni 38,4550 SKK/EUR, přičemž může využívat standardní flukтуаční pásmo +/- 15 %. Koruna se od vstupu do ERM II pohybovala převážně v apreciační části flukтуаčního pásma. Právě díky neustále apreciaci koruny Slovensko podalo žádost o změnu. Centrální parita slovenské koruny v ERM II revalvovala s účinností od 19. března 2007. Nová centrální parita vůči euru byla stanovena na úrovni 35,4424 SKK/EUR se stejnou šířkou flukтуаčního pásma. Spodní hranice je tedy 30,1260 SKK/EUR a horní hranice je 40,7588 SKK/EUR. Revalvace měny je v souladu s kritériem.

Graf 5 Stabilita kursu slovenské koruny

Zdroj: Evropská centrální banka (2006).

Poznámka: Vzestupný pohyb křivky značí apreciaci slovenské koruny, sestupný pohyb indikuje depreciační. Kolmá čárkovaná čára zvýrazňuje vstup slovenské koruny do ERM II.

Za celou dobu účasti slovenské koruny v ERM II nedošlo z vlastního podnětu k devalvaci dvoustranného středního kurzu své měny vůči měně kteréhokoli jiného členského státu, což je jedna z podmínek pro splnění kritéria stability měnového kursu. Jak lze vidět z grafu, odchýlení kursu od centrální parity nikdy neatakovalo spodní či horní hranici povolené odchylky, směrem ke spodní hranici činila maximální odchylka 0,2 %, směrem k horní hranici se kurs odchýlil nejvýše o 5% (v období od vstupu do ERM II do konce roku 2006). Předpokládá se, že Slovensko nebude mít se splněním kritéria stability kursu žádné větší problémy.

5.2.1.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Tabulka 12 Dlouhodobé úrokové sazby Slovenska (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Průměr sazeb 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,12	4,28	3,37	4,23	4,5
Referenční hodnota (1.řádek + 2 p.body)	6,12	6,28	5,37	5,98	6,5
Slovensko	4,99	5,03	3,52	4,41	4,6

Zdroje: Eurostat (2007d), MF SK - aktualizace makroekonomické prognózy (2007)

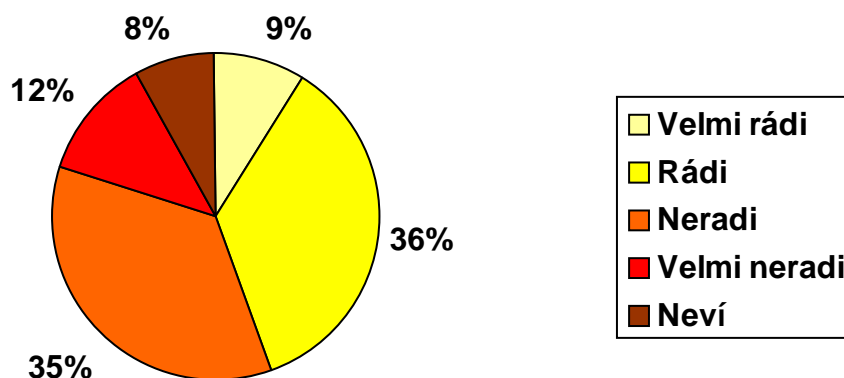
Slovensko v současné době plní kritérium dlouhodobých úrokových sazeb a ani ve střednědobém horizontu by neměly nastat problémy. Míra úrokových sazeb by se měla pohybovat na úrovni v souladu s eurozónou.

5.2.2 Průzkum veřejného mínění

Stejně jako u České republiky, je i zde použit průzkum veřejného mínění Evropské komisi v rámci Eurobarometru. Konkrétněji Flash Eurobarometer, zveřejněný v květnu 2007. Otázka zněla:

Jste nebo nejste osobně rádi, že euro může nahradit slovenskou korunu?

Graf 6 Postoj občanů SK k přijetí eura (Flash Eurobarometer)

Zdroj: Evropská komise (Flash Eurobarometer 2007b)

Situace na Slovensku je od ostatních zemí Visegrádské čtyřky odlišná. Jedině zde je výraznější rozdíl mezi příznivci a odpůrci eura. Pro euro (velmi rádi + rádi) se vyslovilo celkem 56% dotázaných obyvatel, euro za svou měnu nechce 36% obyvatel (spíše neradi + velmi neradi). Je zde i rostoucí podpora eura. Počet odpovědí typu velmi rádi a rádi s porovnáním s rokem 2005 vzrostl o 13 procentních bodů.

5.2.3 Shrnutí

Slovensko zatím neplní všechny maastrichtská kritéria nutná pro přijetí eura. V roce 2006 nesplnilo kritérium cenové stability a kritérium veřejného rozpočtu. Za poměrně krátkou dobu však urazilo značnou část cesty a v mnoha ohledech předběhlo své kolegy z Visegrádské čtyřky. Je však možno polemizovat, zda i přes výrazné zlepšení všech makroekonomických ukazatelů, je pro Slovensko vhodné přijmout euro již v roce 2009. Stále existuje spousta negativních skutečností, na které upozorňuje i Evropská komise. Ačkoliv se Slovensko „proslavilo“ díky radikálním reformám, je potřeba v tomto úsilí pokračovat. Hlavní výtky ECB směřují hlavně na trh práce, který stále trpí vysokou

nezaměstnaností (s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných). Dalším problémem je nedostatečná mobilita pracovních sil, propastné ekonomické rozdíly mezi jednotlivými regiony, nízká pracovní kvalifikace menšin. Jak také uvádí ECB (2006) „... *důležité bude pokračovat v liberalizaci ekonomiky a dále posilovat konkurenci na trhu zboží a služeb*“. Není tedy jisté, jak bude oceněna myšlenka slovenského premiéra Roberta Fica zrušit všechny soukromé zdravotní pojišťovny a nahradit je jednou státní. Přes všechny nedostatky jsou ale slovenské vyhlídky dobré. I ve zprávě Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o stavu a budoucím vývoji slovenské ekonomiky, se uvádí, že Slovensko by mělo bez větších problémů splnit všechny maastrichtská kritéria a přijmout tak euro 1. ledna 2009. Zda tomu tak bude ukáže čas a hlavně vůle současné vlády. Pokud by se Slovensko stalo členem eurozóny, bylo by pro Českou republiku studnicí plnou velmi cenných zkušeností.

5.3 Polsko

Polsko si za tři roky svého členství v Evropské unii získalo pověst velmi svérázného státu, které jen tak nesplyne s davem. Často má velice odlišné názory než jádro EU. Nejlépe tuto skutečnost vyjádřil Jan Rokita z Občanské platformy: „*Chceme být státem, který v Evropě rozhoduje, nikoli takovým, o němž je rozhodováno.*“ Po vstupu do EU začali v Polsku slyšet euroskeptické hlasy. Největší výtky Polska vůči Evropské unie lze podle Ruzcaje (2006) přičítat faktorům geopolitickým, mocenským a ideologicko-náboženským. Polsku se nelíbil protiamerický postoj největších evropských mocností (Německa a Francie) při začátku války v Iráku. Polsko vidí spolupráci s USA jako důležitý bezpečnostní faktor a není jisté náhoda, že si pro umístění raketové základny vybralo USA právě Polsko. Dalším problémem jsou nepřilíh dobré vztahy s Ruskem. I kvůli tomu by si Polsko velmi přálo zapojení Ukrajiny do Evropské unie, což však v dnešní době není pro evropské politiky prioritou číslo jedna. Mocenský faktor byl zapříčiněn hlavně podmínkami dohodnutými na summitu v Nice. Na základě těchto podmínek se i některé euroskeptické politické strany rozhodli podpořit členství v EU a to právě díky tomu, že Polsku zaručovali mocenské postavení v rozhodovacích strukturách s téměř stejným počtem hlasů v Radě EU jako Francii nebo Německu. Jak ale uvádí Ruzcaj (2006), „*Konventem navržená změna rozhodovacího systému zapůsobila na polské politiky jako studená sprcha*“. *V Polsku panuje přesvědčení, že hlavním cílem bruselského summitu, na němž měla být ústava schválena, nebylo zdokonalení fungování unie, ale spíše oslabení pozice vstupujících států. Šlo prý o to, aby si Francie a Německo udržely svoji hegemonii v Evropě.*“ Pokud jde o faktor náboženský či ideologický, je způsoben hlavně vysokým podílem křesťansky založeného obyvatelstva a silným postavením katolické církve. Polsko například velmi usilovalo o odvolání se ke křesťanským hodnotám v ústavním textu Společenství. Často zaznívá kritika nad přílišnou sekularizací Unie. Projevují se obavy ze zásahů evropských směrnic a direktiv do otázek eticko-sociálních, jako například interrupce a euthanasie, nebo do otázek týkající se rodiny, lidského života a výchovy. Drtivá většina politického spektra trvá na tom, aby tyto otázky zůstaly výlučnou doménou jednotlivých států.

5.3.1 Vyhodnocení konvergenčních kritérií

Polská ekonomika je největší z nových členských zemí, které vstoupily do Evropské unie v roce 2004. V mnoha ohledech je cesta Polska k eura podobná té české. Ačkoliv podle různých prohlášení současná vláda euro zavést chce, nikam rozhodně nespěchá a oficiální termín pro přijetí eura stanovený nemá. Jako nejpravděpodobnější se jeví rok 2012. Polsko by tak mohlo vstupovat do eurozóny s Českou republikou. Nejprve však musí splnit všechna maastrichtská kritéria. Podle polské vlády by tato situace měla nastat v roce 2009.

5.3.1.1 Kritérium cenové stability

Tabulka 13 Míra inflace v Polsku (HICP, v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	0,6	1,2	1,7	1,4	1,2	0,7	1,0	1,3	1,5	1,4
Referenční hodnota (1.ř. + 1,5 p.b.)	2,1	2,7	3,2	2,9	2,7	2,2	2,5	2,8	3,0	2,9
Polsko	7,2 ⁽ⁱ⁾	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,0	2,5

Zdroj: Eurostat (2007a).

Poznámka: Výhled inflace pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a); (i) – odhad.

V Polsku byla v posledních letech velmi nízká míra inflace i přes slušný ekonomický růst. V roce 2006 byla míra inflace jedna z nejnižší z celé Evropské unie. Pro vypočítání referenční hodnoty (aritmetický průměr tří zemí s nejnižší mírou inflací) byly použity výsledky právě z Polska, Finska a Švédska. I přes tyto skutečnosti ECB i Komise počítá s růstem inflace na základě ekonomického růstu, zvyšování cen energií a určitý vliv bude také mít proces vyrovnávání hospodářské úrovně s ostatními zeměmi (tento jev je však obtížně kvantifikovatelný). Obavy ze zvyšující se inflace sdílejí i v Polsku, tamní centrální banka zvedla koncem dubna 2007 úrokové sazby o čtvrt bodu na 4,25 %.

5.3.1.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Stejně jako Česká republika nebo Maďarsko, má i Polsko problém s veřejnými financemi a vykazuje nadměrný schodek.

a) kritérium vládního deficitu

Zde je nutné upozornit na situaci, která by mohla vnést do situace vládního deficitu zmatek. V roce 1999 byla provedena v Polsku reforma penzijního systému. Na základě Paktu stability a růstu si od roku 2003 do konce března 2007 polská vláda mohla započítat otevřené penzijní fondy jako součást vládního sektoru. Jako první je proto uvedena tabulka vládního deficitu se zahrnutím otevřených penzijních fondů. Se zahrnutím fondů Polsko splnilo kritérium.

Tabulka 14 **Vládní deficit Polska (v % HDP)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vládní deficit v poměru k HDP	1,5	3,7	3,2	4,7	3,9	2,5	1,9	1,4	1,0	0,6
Referenční hodnota	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Zdroje: Eurostat (2007b), MF PL (2006).

Poznámka: Výhled deficitu pro roky 2007 – 2008 je převzat z aktualizovaného Konvergenčního programu Polska (2006) s předpokladem zahrnutí otevřených penzijních fondů a to i v prognózách na rok 2007 – 2009.

V další tabulce jsou deficity za jednotlivé roky očištěny o fondy penzijního systému. Od března 2007 se již budou používat pouze očištěné údaje. Polsko v tomto případě kritérium neplní.

Tabulka 15 **Vládní deficit Polska (v % HDP)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vládní deficit v poměru k HDP	1,5	3,7	3,2	6,3	5,7	4,3	3,9	3,4	3,3	2,9
Referenční hodnota	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Zdroje: Eurostat (2007c), MF PL (2006).

Poznámka: Výhled deficitu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a), výhled deficitu pro rok 2009 je převzat z Konvergenčního programu (2006), všechny data jsou bez zahrnutí otevřených penzijních fondů.

Kritérium vládního deficitu bude splněno podle prognózy v roce 2009. Polsko mělo svůj vládní deficit snížit pod tříprocentní hranici již v roce 2007, na základě doporučení Rady z roku 2004. Počítal s tím i Konvergenční program z roku 2004, realita je však jiná a cíl snížit vládní deficit se odložil na již zmíněný rok 2009. Střednědobý cíl (cyklicky očištěný rozpočtový schodek o přechodná opatření), kvantifikován ve výši 1% HDP, bude pravděpodobně dosažen v roce 2010.

b) kritérium vládního dluhu

Tabulka 16 **Vládní dluh Polska (v % HDP)**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní dluh v poměru k HDP	39,8	47,1	45,7	47,1	47,8	48,4	49,1
Referenční hodnota (%)	60	60	60	60	60	60	60

Zdroj: Eurostat (2007c).

Poznámka: Výhled vládního dluhu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a).

Vládní dluh v Polsku má stále rezervu před referenční hodnotou. Od roku 2002 se ale zvýšil skoro o 10 procentních bodů.

5.3.1.3 Kritérium stability měnového kursu

Polská měna se neúčastní mechanismu směnných kursů (ERM II), proto formálně neplní toto kritérium, které však bez účasti polské měny v mechanismu nelze

vyhodnotit. I přesto Evropská komise upozorňuje na vysoký stupeň volatility směnného kursu (míra průměrné intenzity kolísání kursu). Pro příklad je uveden graf převzatý z Konvergenční zprávy (Evropská komise, 2006) s vývojem směnného kursu polské měny vůči euru v období od 1. listopadu 2004 do 31. října 2006. Úroveň směnného kursu za listopad 2004 v poměru 4.25731PLN/EUR je považován za výchozí bod (100%). V referenčním období byla maximální vzestupná odchylka 11.2% (měna byla silnější), maximální sestupná odchylka -0.2% (měna byla slabší) vůči výchozí úrovni.

Graf 7 Stabilita polské měny

Zdroj: Evropská centrální banka (2006).

Poznámka: Vzestupný pohyb křivky značí apreciaci polské měny, sestupný pohyb indikuje depreciaci.

5.3.1.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Tabulka 17 Dlouhodobé úrokové sazby Polska

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	4.12	4.28	3.37	4.23	4.5	4.4
Referenční hodnota(1.ř. + 2 p. body)	6.12	6.28	5.37	6.23	6.5	6.4
Polsko	5.78	6.9	5.22	5.23	5.3	5.4

Zdroj: Eurostat (2007d).

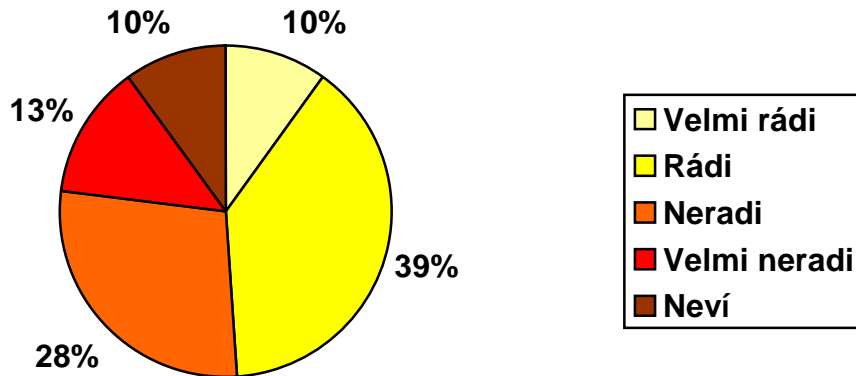
Úroveň dlouhodobých úrokových sazeb se již několik let za sebou pohybuje na úrovni zaručující splnění kritéria.

5.3.2 Průzkum veřejného mínění

Použity jsou výsledky průzkumu veřejného mínění Evropské komise v rámci Eurobarometru. Konkrétněji Flash Eurobarometer, zveřejněný v květnu 2007. Otázka zněla:

Jste nebo nejste osobně rádi, že euro může nahradit polský zlotý?

Graf 8 Postoj občanů Polska k přijetí eura

Zdroj: Evropská komise (Flash Eurobarometer 2007b)

Pro euro se vyjádřilo celkem 49% dotázaných obyvatel, euro za svou měnu nechce 41% obyvatel. Oproti roku 2005 vzrostl tábor příznivců eura (odpověď typu velmi rádi + rádi) o 15 procentních bodů. Je překvapující, že právě v Polsku, které má časté názorové střety s představiteli Evropské unie, je podpora euro vyšší než v jiných zemích.

5.3.3 Shrnutí

Polsko má problémy hlavně s veřejnými financemi, proto ECB ve své zprávě doporučuje „... pokračovat v udržitelné a důvěryhodné fiskální konsolidaci“. Podle Konvergenční zprávy (2006) by se také měl zrychlit proces privatizace. Nezbytně nutná je reforma trhu práce, aby se docílilo větší flexibility a vyšší produktivnosti. Pokud jde o otázky přijetí eura, neoficiální termín je stanoven na rok 2012. Současná vláda však vysílá signály, z kterých lze usuzovat možné komplikace. Jde hlavně o prohlášení ministryně financí. Zyta Gilowska uvedla, že kritéria pro přijetí eura bude Polsko plnit od roku 2009 a v roce 2010 bude uspořádáno referendum o přijetí eura. „Z mého pohledu je referendum nejlepší cestou, jak vysvětlit vstup do eurozóny veřejnosti,“ nechala se slyšet Gilowska. Zkušenosti ze Švédska nebo Dánska však ukazují, že referendum nebývá nejlepší cestou jak vysvětlit vstup do eurozóny veřejnosti. Od tohoto prohlášení tedy není jisté zda Polsko do eurozóny vůbec vstoupí. V Polsku postupem času sílí euroskeptické nálady. V současnosti je ostře sledován spor vlády a evropských zastánců euroústavy. Jaroslaw Kaczynski, premiér a jeho bratr Lech Kaczynski, prezident, známí svou národní rétorikou a skepticismem vůči Evropské unii, také nezvyšují šance eura. I když právě Lech Kaczynski uvedl, že spolu s bratrem budou určitě podporovat vstup do eurozóny. Rozhodnutí o uspořádání referenda vneslo napětí mezi Varšavu a Brusel. Zástupci EU neporozuměli tomuto kroku. Mluvčí

komisaře pro ekonomické a monetární otázky Joaquina Almunii v reakci na otázku referenda připomněla, že Polsko se zavázalo k přijetí eura vstupem do Evropské unie. Také ale dodala, že k euru nikoho nutit nebudou. Budoucí vstup Polska do eurozóny je tedy velmi nejistý.

5.4 Maďarsko

Maďarsko se nachází asi v nejhorší situaci ze všech nových členských zemí, které vstoupili do Evropské unie v roce 2004. Tamní scénu trápí vážné politické i ekonomické problémy. Klíčovou roli sehrál současný maďarský premiér a šéf Maďarské socialistické strany Ference Gyurcsánye. Na veřejnost se dostala zvuková nahrávka projevu premiéra z květnového zasedání Maďarské socialistické strany. Z této nahrávky vyplývá, že veřejnosti lhal o ekonomické situaci, aby docílil svého opětovného zvolení. V samotném projevu si však premiér nebral žádné servítky. Jen pár citací ze samotného projevu stačí pro dostatečnou představu. „*Lhali jsme ráno, lhali jsme večer... Je zřejmé, že jsme se posledními dvěma roky prolhali. Bylo úplně jasné, že to, co říkáme, není pravda. Přitom jsme čtyři roky nedělali vůbec nic. Nic. Nedokážete mi říci jediné podstatné vládní opatření, na které bychom mohli být hrdí.*“ Pokud by se někomu zdálo, že po zveřejnění těchto výroků není možné, aby premiér setrval ve své funkci, velmi by se mýlil. Nepřesvědčil ho ani skoro padesáti-tisícový demonstrující dav v ulicích Budapeště. Zpočátku pokojné protesty přešli až k výtržnostem, část demonstrantů se dostala do státní televize, kde chtěli odvysílat jejich požadavky (hlavně odstoupení premiéra). Na ulicích probíhali ostré střety policie s radikály a výtržníky z řad krajní pravice a fotbalových fanoušků. Byly to největší nepokoje v zemi od pádu komunistického režimu v roce 1989. Premiér Ference Gyurcsánye však zůstal ledově klidný a podle jeho slov uvažoval o demisi jen tři minuty. Neviděl pro ní žádný důvod. Jediná pozitivní věc je, že premiér ve svém „populárním“ projevu zmiňuje potřebu reform. *„János Veres (ministr financí – pozn. autora) má pravdu. Můžeme se ještě chvíli poflakovat, ale už ne moc dlouho. Nadešel okamžik pravdy... Reforma, nebo krach. Nic jiného není možné. A když mluvím o krachu, mluvím o Maďarsku, o levici, a upřímně řečeno také o sobě.*“ Reformy země nutně potřebuje. A to nejen kvůli přijetí eura. Celková vládní reforma počítá se zvyšováním daní z příjmu korporací, zvýší se daň z příjmu fyzických osob, odvody na sociální zabezpečení, sníží se počet státních zaměstnanců, poklesnou dotace na plyn, elektřinu a léky. Po ustálení situace začala vláda s prvními kroky (zavedení přímých plateb u lékařů, možnost prodeje vybraných druhů léků mimo lékáren). Koncem roku 2006 byl také vypracován aktualizovaný konvergenční program na základě plánovaných reform. Program, který zaslala maďarská vláda koncem roku 2005 nebyl Radou přijat. Převážně kvůli absenci konkrétních kroků, které maďarská vláda hodlá učinit, aby zajistila snižování schodku veřejných financí. Přeprogramovaný konvergenční program počítá se snížením vládního deficitu na 3.2% HDP v roce 2009. To je sice stále nad referenční hodnotou, Evropská komise a Rada však také bude brát v potaz náklady vzniklé s provedením penzijní reformy (které se předpokládají ve výši 0,3% HDP v roce 2009). Oficiální termín pro přijetí eura Maďarsko stanovený nemá. Vláda považuje za vhodný okamžik rok 2011 až 2013. Při současném stavu ekonomiky je však i tento časový horizont velmi optimistický a bude záležet, zda nejdůležitější reformy nezůstanou jen na papíře.

5.4.1 Vyhodnocení konvergenčních kritérií

5.4.1.1 Kritérium cenové stability

Tabulka 18 Míra inflace v Maďarsku (HICP, v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	1.2	1.7	1.4	1.2	0.7	1.0	1.3	1.5	1.4
Referenční hodnota (1.ř. + 1,5 p.b.)	2.7	3.2	2.9	2.7	2.2	2.5	2.8	3.0	2.9
Maďarsko	10.0(i)	9.1(i)	5.2	4.7	6.8	3.5	4.0	7.5	3.9

Zdroj: Eurostat (2007a).

Poznámka: Výhled inflace pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a); (i) – odhad.

V roce 2006 dosahovala míra inflace 4%, nacházela se nad referenční hodnotou a neplnila tedy kritérium cenové stability. Tento stav není ojedinělý. Ani při pohledu do minulosti nebyla situace jiná. Prognóza do budoucna také nesignalizuje výrazné zlepšení. V roce 2007 se předpokládá vysoký nárůst míry inflace v důsledku zvýšení daní, snížení cenových dotací na energie, či zavedení různých poplatků. Od roku 2008 by podle prognóz měla míra inflace postupně klesat.

5.4.1.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Díky stavu veřejným financím získalo Maďarsko za rok 2006 pomyslnou zlatou medaili za nejvyšší schodek v celé Evropské unii. „*Zdá se, že udržitelnost veřejných financí v Maďarsku je vystavena vysokému riziku*“, konstatovala Rada (2007) ve svém stanovisku k aktualizovanému konvergenčnímu programu Maďarska.

a) kritérium vládního deficitu

Tabulka 19 Vládní deficit Maďarska (v % HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vládní deficit v poměru k HDP	2,9	3,4	8,2	7,2	6,5	7,8	9,2	6,8	4,9	3,2
Referenční hodnota (%)	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Zdroj: Eurostat (2007b).

Poznámka: Výhled deficitu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a).

Za rok 2006 dosáhl vládní deficit hodnoty 9,2% HDP, což je třikrát více, než povoluje Smlouva. Původně se odhadoval deficit ve vyšší 6,1 % HDP. Vysoký nárůst má na svědomí hlavně výdajová strana rozpočtu - provozní náklady ústředních rozpočtových institucí, platby penzí, výdaje na zdravotní péči, uvolnění fiskální politiky v důsledku předvolební kampaně. To vše mělo na svědomí nejvyšší deficit v Evropské unii. Jak trefně vyjádřil premiér Ference Gyurcsánye, v takové situaci je už možná jen „*reforma nebo krach*“. První reformní kroky již byly provedeny v roce 2006. Cílem je odstranění nadměrného schodku do roku 2009 (s přihlédnutím na čisté náklady plynoucí z penzijní reformy v roce 2009).

b) kritérium vládního dluhu

Tabulka 20 Vládní dluh Maďarska (v % HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vládní dluh v poměru k HDP	55,4	52,2	54,0	58,0	59,4	61,7	66,0	67,1	68,1
Referenční hodnota (%)	60	60	60	60	60	60	60	60	60

Zdroj: Eurostat (2007c).

Poznámka: Výhled vládního dluhu pro roky 2007 – 2008 je převzat z jarní ekonomické prognózy Evropské komise (2007a).

Vládní dluh každým rokem narůstá. V roce 2006 činil 66% HDP, což je nad referenční hodnotou, tedy Maďarsko nesplnilo za tento rok kritérium vládního dluhu. Prognóza do budoucna předpokládá další růst, podle Konvergenčního programu dokonce v roce 2007 překročí hranici 70% HDP.

5.4.1.3 Kritérium stability měnového kursu

Maďarský forint se neúčastní mechanismu směnných kursů (ERM II), ale má jednostranně stanovenou paritu vůči euru v poměru 282.36 HUF/EUR. Pro ukázkou vývoje kursu je použit graf převzatý z Konvergenční zprávy (Evropská centrální banka, 2006) s vývojem směnného kursu maďarské měny vůči euru v referenčním období (od 1. listopadu 2004 do 31. října 2006). Úroveň směnného kursu za listopad 2004 v poměru 245.356 HUF/EUR je považována za výchozí bod (100 %). V referenčním období byla maximální vzestupná odchylka 1.4 % (měna byla silnější), maximální sestupná odchylka -14.6 % (měna byla slabší) vůči výchozímu bodu. Oproti většině novým státům EU, maďarská měna vůči euru oslabuje.

Graf 9 Stabilita maďarské měny

Zdroj: Evropská komise (2006)

Poznámka: Vzestupný pohyb křivky značí apreciaci maďarského forintu, sestupný pohyb indikuje deprecii.

5.4.1.4 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Tabulka 21 Dlouhodobé úrokové sazby Maďarska

	2003	2004	2005	2006	2007
Průměr 3 zemí s nejnižší inflací	4,12	4,28	3,37	4.23	4,5
Referenční hodnota (1.řádek + 2p.b.)	6,12	6,28	5,37	6.23	6,5
Maďarsko	6.82	8.19	6.60	7.12	8.2

Zdroj: Eurostat (2007d).

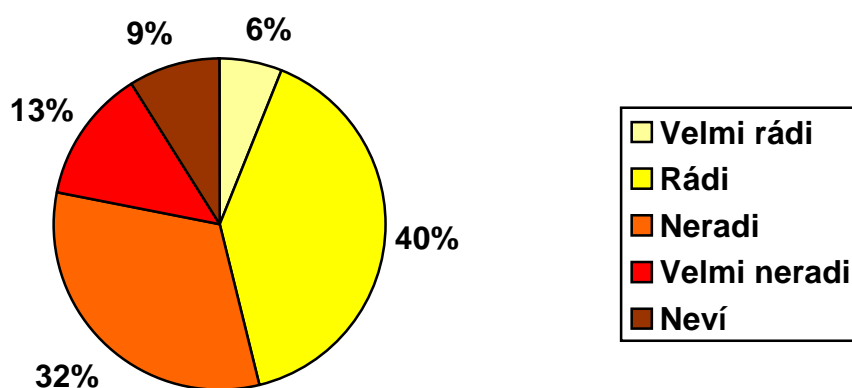
V roce 2006 dosahovala průměrná míra dlouhodobých úrokových sazeb 7,12 %, což je nad referenční hodnotou kritéria úrokových sazeb. Maďarsko tedy neplní ani toto kritérium.

5.4.2 Průzkum veřejného mínění

Použity jsou výsledky průzkumu veřejného mínění Evropské komisi v rámci Eurobarometru. Konkrétněji Flash Eurobarometer, zveřejněný v květnu 2007. Otázka zněla:

Jste nebo nejste osobně rádi, že euro může nahradit maďarský forint?

Graf 10 Postoj občanů Maďarska k přijetí eura

Zdroj: Evropská komise (Flash Eurobarometer 2007b)

Podle průzkumu je situace mezi obyvateli velmi vyrovnaná. Pro euro se vyjádřilo 46% tázaných obyvatel, proti euro 45% obyvatel. Euro má ale v Maďarsku klesající popularitu. Oproti roku 2005 klesla celková podpora eura (odpověď typu velmi rádi + rádi) o tři procentní body.

5.4.3 Shrnutí

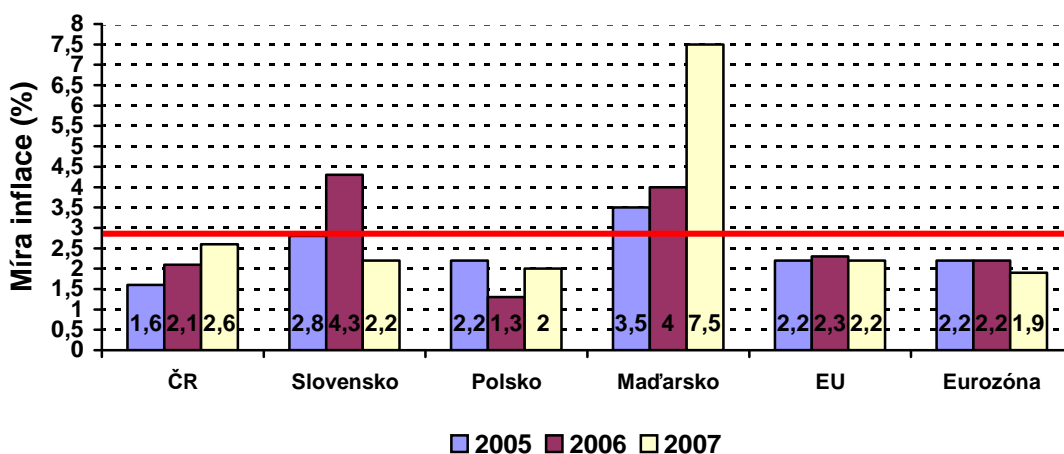
Maďarsko za rok 2006 neplnilo ani jedno maastrichtské kritérium. Ze zemí Visegrádské čtyřky je na tom rozhodně nejhůře. Doporučení, která platila pro Českou republiku, Slovensko a Polsko, platí dvojnásobně pro Maďarsko. Důležité je, že vláda začíná s velmi nepříznivou situací něco dělat. Dobrý příklad dává Maďarsku sousední Slovensko. Je to jen pár let, kdy vykazovalo velmi podobné výsledky jako dnešní Maďarsko. Stačily čtyři roky a situace je naprosto odlišná. Je však potřebné odhodlání a důsledná implementace reforem, na kterých závisí budoucnost Maďarska a to nejen s ohledem na přijetí společné měny.

5.5 Maastrichtská kritéria v zemích Visegrádské čtyřky

V následujícím grafickém srovnání jsou použity referenční hodnoty za rok 2006, v případě že se tato hodnota musí vypočítat (kritérium cenové stability a dlouhodobých úrokových sazeb). Ke vzájemnému srovnání jsou přidány údaje o Evropské unii jako celku a o eurozóně. K zajímavému úkazu dochází u průměrného vládního dluhu eurozóny, který je nad referenční hodnotou a je vyšší než průměr Evropské unie.

5.5.1 Kritérium cenové stability

Graf 11 Grafické srovnání cenové stability

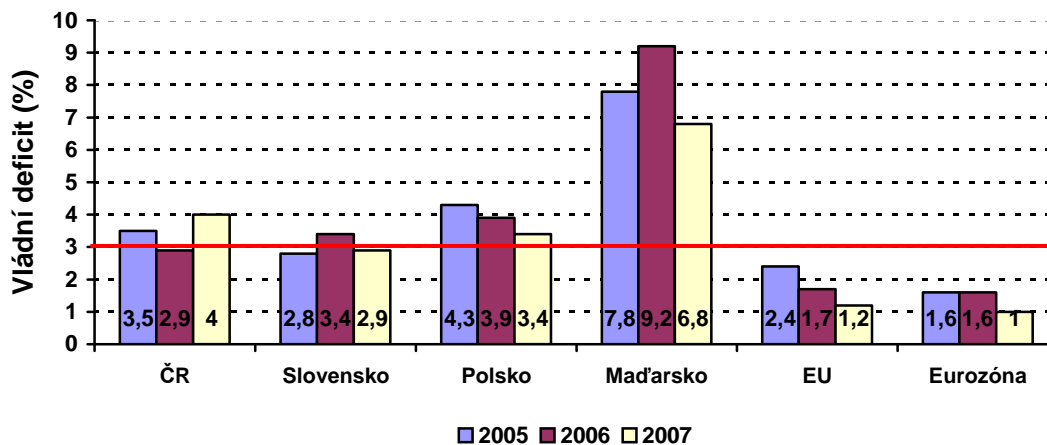

Zdroje: Eurostat (2007a), Evropská komise (2007a).

5.5.2 Kritérium udržitelnosti veřejných financí

- kritérium vládního deficitu

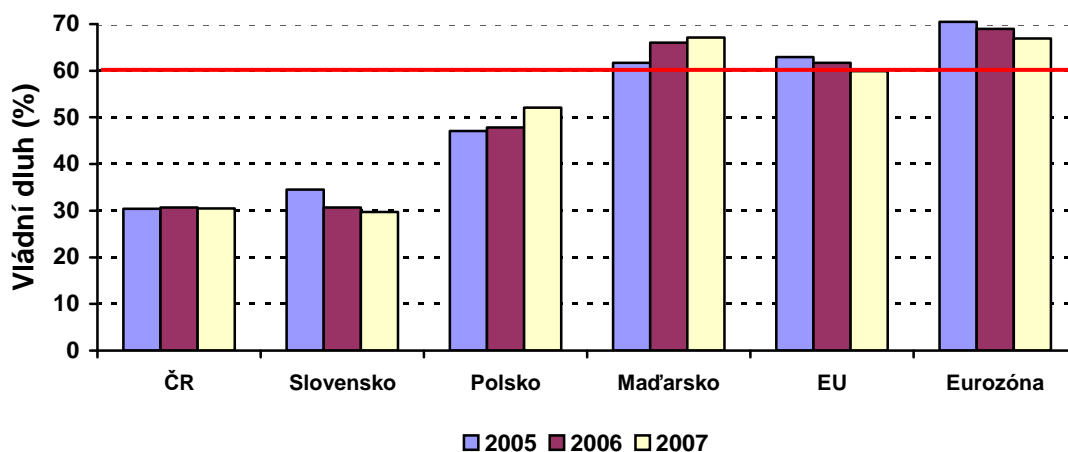
Graf 12 Grafické srovnání vládního deficitu

Zdroje: Eurostat (2007b), Evropská komise (2007a).

- kritérium vládního dluhu

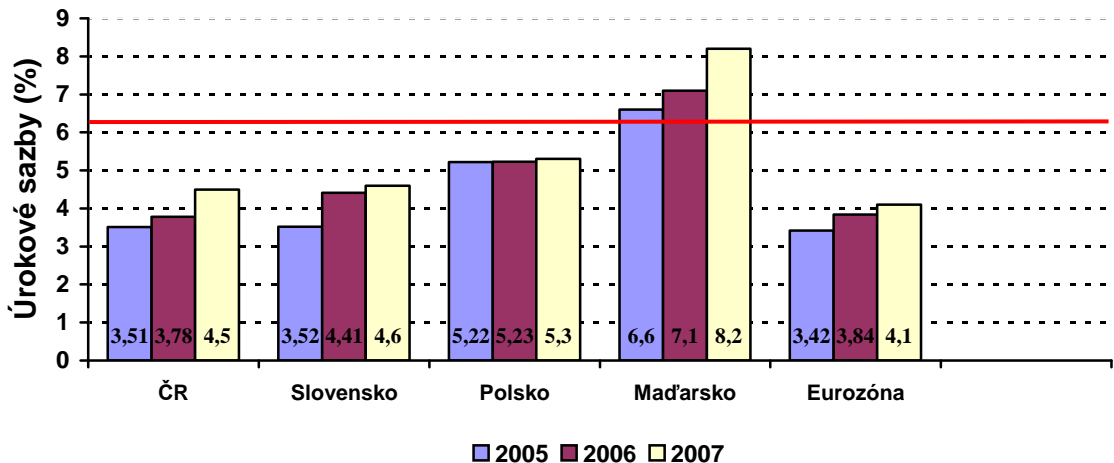
Graf 13 Grafické srovnání vládního dluhu

Zdroje: Eurostat (2007c), Evropská komise (2007a).

5.5.3 Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

Graf 14 Grafické srovnání dlouhodobých úrokových sazeb

Zdroje: Eurostat (2007d), Evropská komise (2007a)

5.6 Reálná konvergence

5.6.1 Relativní ekonomická úroveň

Jak již bylo zmíněno, důležitou roli hrají i reálná konvergence. Relativní ekonomická úroveň patří mezi ukazatele reálné konvergence. Lacina a kol. (2007) uvádí, že neoficiální hodnotou kritéria relativní ekonomické úrovně je 80% vůči průměru EU. Ze zemí Visegrádské čtyřky nedosahuje této hodnoty žádná země. Česká republika je této hranici nejbližší. Pro lepší představu jsou mimo zemí Visegrádské čtyřky uvedeny data o Bulharsku, Slovinsku, Portugalsku a eurozóně. Evropská unie pak představuje výchozí bod pro srovnání. Z velmi nízkých hodnot Bulharska je vidět propastný rozdíl oproti průměru EU, což poukazuje na veliké rozdíly mezi jednotlivými členy EU. Další zajímavé srovnání nabízejí výsledky ze Slovinska, které je již součástí eurozóny, přitom vstupovalo do Evropské unie také v roce 2004. Rozdíl mezi Slovinskem a ČR z ekonomického hlediska není až tak veliký, přitom ČR pravděpodobně přijme euro až v roce 2012, pět let později než Slovinsko. Stejně tak zajímavé je srovnání se Slovinskem, které s největší pravděpodobností přijme euro v roce 2009, ačkoliv z hlediska reálné konvergence významně zaostává za Českou republikou. ČR již „dohnala“ Portugalsko, které patří ke starším členům EU, ale je považováno za „nejchudší“ z původní „patnáctky“. Členem eurozóny je od jejího počátku.

Tabulka 22 Relativní ekonomická úroveň

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-25	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU-27	95.2	95.3	95.4	95.6	95.8	95.9	96.1	96.0(f)	95.7(f)	95.7(f)
eurozóna	110.8	110.4	108.7	107.9	107.5	106.6	106.2	105.8 (f)	104.9 (f)	104.7 (f)
Bulharsko	26.0	26.5	28.1	28.4	31.1	32.4	33.7	35.0 (f)	36.2 (f)	37.7 (f)
ČR	65.9	64.7	65.8	67.7	70.7	72.1	73.6	75.9 (f)	77.2 (f)	79.0 (f)
Maďarsko	51.7	53.9	56.9	59.1	60.8	61.3	62.5	63.4 (f)	63.1 (f)	63.3 (f)
Polsko	46.3	46.7	46.1	46.3	46.9	48.7	49.7	51.3 (f)	52.9 (f)	54.5 (f)
Portugalsko	80.3	80.3	79.8	79.5	73.5(b)	72.1	71.7	70.4(f)	69.3(f)	68.8(f)
Slovensko	46.9	47.4	48.7	51.0	52.8	54.4	57.1	60.2 (f)	63.4 (f)	65.8 (f)
Slovinsko	73.6	72.7	73.9	74.5	77.4	79.9	81.9	83.6 (f)	84.5 (f)	85.6 (f)

Zdroj: Eurostat (2007e).

Poznámky: (f) předpověď;

Hrubý domácí produkt (HDP) je měřítkem ekonomické výkonnosti. Představuje přidanou hodnotu veškerého vyrobeného zboží a služeb (nutno odečíst meziprodukty, které se na přidané hodnotě nepodílejí). Objemový index HDP na obyvatele vyjádřený v paritě kupní síly je v relaci k průměru EU 25, který je roven 100. Pokud je index za určitou zemi vyšší než 100, znamená to, že HDP na obyvatele této země je vyšší než je průměr EU 25 a naopak. Údaje se uvádějí ve standardu kupní síly - společné měně, která stírá rozdíly v cenových hladinách mezi zeměmi a umožňuje tak srovnání HDP spíše mezi jednotlivými zeměmi než v čase.

5.6.2 Komparativní cenová hladina

Nízké ekonomické úrovni odpovídá i nízká úroveň cenové hladiny. Pro příklad je uvedena komparativní cenová hladina konečné spotřeby soukromých domácností včetně nepřímých daní, kdy průměr 25 členských států Evropské unie tvoří výchozí bod (EU25=100).

Tabulka 23 Komparativní cenová hladina

Stát	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU-15	104.4	104.4	104.2	104.3	104	103.6	103.8	104	104.1	103.8
eurozóna (12)	106.2	103.1	102.2	101.6	99.9	100.3	101.1	103	103	102.9
Bulharsko	26.8(s)	33.4(s)	36.8(s)	37.2	37.8	39.5	41.6	40.5	41.2	42.7
ČR	42.7(s)	43.2(s)	46.2(s)	45.4	47.2	50.3	54.7	54	54.5	57.8

Stát	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Maďarsko	43.9(s)	46.1(s)	45.4(s)	46.8	48.4	52	56.9	58	61.1	62.4
Polsko	49.2(s)	50.4(s)	52.4(s)	50.7	56.3	62.9	59.5	54.2	52.8	59.7
Portugalsko	75.5	74.4	74.5	74.3	73.4	74.6	76.2	85.7(b)	86.1	86
Slovensko	39.9(s)	42(s)	42.2(s)	40.3	44.1	44.6	44.6	50.4	54.5	56.1
Slovinsko	73.1(s)	73.1(s)	74.9(s)	74.8	73.1	73.2	75.5	75.9	74.9	74.5

Zdroj: Eurostat (2007f).

Poznámky: (s) odhad; (b) přerušená řada;

Komparativní cenové hladiny jsou poměry mezi paritami kupní síly a devizovými kursy každé země. Paritou kupní síly je poměr měnové konverze, který přepočítává hodnoty ekonomických ukazatelů, vyjádřené v domácí měně na měnu společnou, která se nazývá standard kupní síly (PPS). Vyrovnáním kupní síly různých národních měn umožňuje tento standard srovnání ukazatelů mezi jednotlivými státy. Poměr je koncipován vzhledem k průměru (EU 25 = 100). Pokud je tento poměr za určitou zemi vyšší/nížší než 100, znamená to, že daná země je relativně dražší/levnější než průměr EU 25.

Cenové hladiny zemí Visegrádské čtyřky jsou hluboce pod průměrem Evropské unie, respektive eurozóny. Samotný rozdíl mezi ČR, Slovenskem, Polskem a Maďarskem je menší než v případě relativní ekonomické úrovně z předchozího srovnání. Podle Janáčkové (2006) může nastat problém, pokud do eurozóny vstoupí země s nízkou ekonomickou úrovní a nízkou cenovou hladinou v porovnání s eurozónou. Vyrovnávání ekonomické a cenové úrovně bude totiž pokračovat i po vstupu do eurozóny. „*Obecně se růst relativních cenových hladin kandidátských zemí může prosazovat jak prostřednictvím inflačních diferencíálů, tak i nominální apreciací jejich měn. Ovšem po vstupu do eurozóny zůstane už jen inflační kanál růstu relativních cenových hladin. To vyvolává otázku, zda nenastane konflikt s měnovou politikou ECB.*“ Prvořadým cílem ECB je právě cenová stabilita. Pokud by ale eurozónu tvořilo více zemí, kde by stále docházelo k „dohánění“ průměru eurozóny, pravděpodobně by došlo k vyššímu růstu inflace. ECB by musela zasáhnout a zvýšit úrokové sazby. Tento zásah by však postihl celou eurozónu, tedy i země, kde by byla velmi nízká míra inflace a zvýšení úrokových sazeb by tlumilo tamní ekonomický růst. Pro ekonomickou ani cenovou hladinu neexistují žádné oficiální referenční hodnoty, které by bylo nutné splnit. Je však důležité, jak pro členy eurozóny, tak pro země, která se chystají přijmout euro, aby se ekonomická i cenová hladina co nejvíce přibližovala průměrné úrovni eurozóny. Pak bude existovat podobné ekonomické klima a riziko asymetrických šoků bude menší.

Závěr

Euro je fungující a stabilní měna pět, respektive již osm let. Je důležité říci, že nepřinesla vše co se od ní slibovalo. Stagnace zemí eurozóny v posledních letech je zčásti připisována právě euru. Na druhé straně se nenaplnily různé katastrofické scénáře, o které před zavedením eura nebyla nouze. A podle posledního vývoje lze vidět, že se eurozóna pomalu probouzí k životu. Jednotná měna si přes počáteční problémy vydobyla významné postavení na světovém trhu. Euro nevzniklo jen na základě politické vůle, jak je mu často vyčítáno. Mělo své ekonomické opodstatnění a snaha vytvořit stabilní měnový systém byla reakcí na soudobé ekonomické problémy, které pramenily z častých měnových výkyvů na jedné straně, a růstem obchodní provázanosti členských států na straně druhé. Je ale bez pochyby, že euro bylo dalším způsobem, jak pokračovat ve společné integraci. Euro je důležité chápat i v symbolické rovině, kdy se jednotlivé země vzdávají části své suverenity ve prospěch celku. Otázkou však je, zda si tento trend členské země přejí. Základní názorový konflikt týkající se problematiky měnové unie se stále řeší tam, kde euro nebylo přijato. Má být měnová unie vrcholným bodem v celém procesu konvergence a harmonizace ekonomik? Může být vůbec někdy Evropská unie optimální měnovou oblastí? Nebo má být měnová unie tím základním bodem, bez kterého by nebylo možné docílit harmonizace a potřebné konvergence ekonomik? Existuje jediná a správná odpověď na tuto otázku? Je zajímavé sledovat názorové střety, ve kterých má každý svou pravdu, samozřejmě podloženou řádnými empirickými důkazy. Když nositel Nobelovy ceny Robert Mundell ve své práci sváděl vzájemný souboj pro a proti měnové unii, výsledek dopadl nerozhodně 17:17. Nelze nikomu zazlívát, na jakou stranu si přidá svou vítěznou osmnáctku. U Velké Británie, Dánska a Švédska převážil názor proti. Národní suverenity, politické i ekonomické důvody byly silnější než slibované výhody společné měny. Když nové členské země vstupovali do Evropské unie, byly si vědomy faktu, že euro je součástí společné politiky. Proto by nyní nebylo férové společnou měnu kategoricky odmítnout. Stejně nerozumné by však bylo velmi rychlé přijetí eura.

Euro přináší nesporné výhody (zrušení transakčních nákladů, eliminace kursových výkyvů, minimální rizika měnové krize) a zdánlivě jen jednu nevýhodu. Ztrátu monetární a kursové politiky. Za ní se však skrývá spousta rizik (ztráta adaptačních mechanismů a nástrojů pro řešení ekonomických problémů). Každá země, která vstupuje do eurozóny, by tedy měla vážně zhodnotit, zda disponuje účinnými adaptačními mechanismy, které budou schopné stabilizovat ekonomiku v měnové unii bez zbytečných nákladů. Většina analýz se totiž shoduje, že v současné době není dostatečná sladěnost mezi eurozónou a novými členskými zeměmi. Za účinné mechanismy je považována hlavně mobilita pracovních sil a pružnost cen a mezd. Zde je na místě kritika maastrichtských kritérií, které nepostihují tyto faktory. Maastrichtská kritéria jsou zaměřena pouze na dosažení Smlouvou stanovených referenčních hodnot makroekonomických veličin, které však nezohledňují vhodnost a výhodnost pro kandidátské země. Navíc nezohledňují zcela odlišný ekonomický vývoj nových členů Evropské unie. Proto by nebylo od věci mít i svá vlastní kritéria, která by lépe vystihovala reálnou připravenost na euro. Je však nutné dávat pozor, aby se tato kritéria nestaly pouze výmluvou nebo nepřekonatelnou překážkou pro euro. Tak jak se tomu stalo ve Velké Británii. Popularitou u veřejnosti se euro chlubit nemůže. Největší obavy

obyvatel plynou ze zdražování. Je však nutné si uvědomit, že euro samotné není příčinou výrazného zdražování. Ale stalo se prostředkem pro zdražování. Spousta obchodníků využilo možnost „zaokrouhlit“ si své ceny výrazně směrem nahoru.

Ekonomika České republiky je v současnosti ve velmi dobré kondici. Za rok 2006 překvapivě splnila všechny maastrichtská kritéria (účast v ERM II se zde nebere v potaz) i přes dlouhodobý problém s vládním deficitem. Do zveřejnění notifikace veřejného deficitu však nikdo nečekal, že by kritérium mohlo být splněno. A díky „šikovnosti“ českých politiků bude deficit v roce 2007 opět vyšší než referenční hodnota. Je ale zajímavé pozorovat situaci, kdy Česká republika splnila maastrichtská kritéria, ačkoliv nebyly provedeny žádné reformy. Až tak dobře si česká ekonomika vede. To samozřejmě neznamená, že reformy nejsou potřebné. Nelze počítat, že celoevropský problém se stárnutím obyvatelstva se České republice vyhne. A ekonomický růst nebude každý rok tak vysoký. Je proto škoda, že se úspěšného období zatím vůbec nevyužilo. Pokud jde o kritéria reálné konvergence, které nejsou orgány Evropské unie vyhodnocovány, je situace o poznání horší. Podle analýzy ČNB sice doháníme průměrnou ekonomickou úroveň eurozóny, bude ale ještě dlouho trvat než se tato konvergence zastaví. Rozdíly jsou více patrné u komparativní cenové hladiny, která je hluboko pod průměrem eurozóny. Stejně tak sladěnost hospodářského cyklu s jádrem eurozóny nedosahuje žádného viditelného pokroku, riziko vzniku asymetrických šoků je stále vysoké. A účinné adaptační mechanismy ČR chybí. Tyto faktory by měly hrát významnou roli při rozhodování o vstupu do eurozóny. Rozhodně není špatná myšlenka Viktora Kotlána (2007), stanovit určité referenční hodnoty reálné konvergence, které by napomohli objektivněji vyhodnotit připravenost České republiky na společnou měnu. Ačkoliv už je vypracovaný podrobný plán jak bude euro zavedeno, stále se neví kdy. Euro tedy nemůže být pomyslnou fiskální kotvou, která by zastavila politické hrátky s českým rozpočtem. Na druhou stranu je ale nepřipustné, aby se euro stalo „viníkem“, na kterého se budou svádět nepopulární reformy. Zdravé veřejné finance by měly být samy o sobě cílem každé vlády, bez ohledu na euro.

Cesta ostatních zemí Visegrádské čtyřky do eurozóny je také většinou strastiplná. Výjimkou je Slovensko, které má velkou šanci účastnit se třetí etapy hospodářské a měnové unie od roku 2009. Hlavní roli na Slovensku má současná vláda. Ta sice podle všeho stojí o vstup do eurozóny, ale rozhodně není příznivcem reform, které provedla minulá vláda. Díky nim však bylo možné o euro nejen uvažovat. Jejich postupné změkčování může způsobit problémy. Slovensko za rok 2006 nesplnilo některá maastrichtská kritéria. Problém mělo s veřejnými financemi a inflací. Panuje však všeobecný optimismus nad vývojem v následujících dvou letech. Ty budou pro Slovensko klíčové. V Maďarsku by se musel stát zázrak, aby mohlo uvažovat o brzkém přijetí eura. Vládní deficit je nejvyšší v celé Evropské unii. A Maďarsko nesplňuje ani jediné maastrichtské kritérium. Když se k tomu přičte stále „dusné“ politické klima, budoucí vyhlídky nevypadají příznivě. Současný premiér však slíbil rozsáhlé reformy. Pokud se k nim vláda skutečně odhodlá, situace se může ve prospěch Maďarska dramaticky změnit. Ale i přesto se počítá, že Maďarsko vstoupí do eurozóny jako poslední z nových členských zemí EU, které přistoupily v roce 2004. Polsko je typické pro své euroskeptické klima. Vztah k evropské společné měně se bude odvíjet od vztahu k Evropské unii jako celku. A současná situace nevypadá nijak příznivě. Polsko

nesouhlasilo s některými body v navrhované evropské ústavě. Pro změnu hlasovacího práva byli podle vlastních slov připraveni „zemřít“. V oblasti plnění maastrichtských kritérií má Polsko stejně jako většina ostatních zemí problémy s veřejnými financemi. Větší pozornost však na sebe strhlo prohlášení o plánovaném referendu k přijetí eura. Referendem chce vysvětlit vstup do eurozóny veřejnosti. Vypadá to ale, že si vláda sama nechce „špinit“ ruce. Je totiž pravděpodobné, že euro bude v referendu zamítnuto, stejně jak tomu bylo v Dánsku a Švédsku. Celá oblast střední a východní Evropy v poslední době vykazovala určitou nestabilitu. V České republice nebyla po volbách přes půl roku ustanovena žádná vláda, v Maďarsku probíhali největší demonstrace proti vládě od pádu komunismu, na Slovensku se změnila vláda, která původně chtěla zrušit většinu reforem staré vlády, díky níž se však Slovensko začalo reálně ucházet o euro. Polsko se často dostává do křížku s představiteli Evropské unie. Celkově se nové členské země rozdělili do dvou skupin. V první skupině jsou státy, které euro chtějí přijmout. Malta a Kypr se připojí ke Slovinsku a vstoupí do eurozóny v roce 2008, Slovensko s vysokou pravděpodobností v roce 2009. Druhá skupina zemí chce euro také přijmout. Tedy podle tvrzení vlády. Rozhodně ale nikam nespěchají. Euro pro ně není tou hlavní prioritou a nenajde se moc politiků, kteří by s eurem spojily svou politickou existenci. A není se co divit. Vstup do eurozóny se voličům podává špatně. Pokud se objeví nějaké potíže, většinou to bývá právě euro, které to „odnese“ jako první. I proto se termíny vstupu do eurozóny neustále posouvají a nové se pro jistotu ani nestanoví. Národní zájmy jsou pořád důležitější než nadnárodní, evropské. Zda v tomto ohledu nastane určitá změna, záleží na budoucím směřování Evropské unie jako celku. Při vysokém počtu členů EU bude ale stále více složitější nalézt společnou dohodu.

Je však možné, že tento vyčkávací přístup nakonec přinese své ovoce. Vstup do eurozóny v době, kdy stále dochází k „dohánění“ vyspělých zemí Evropské unie totiž nemusí být nejšťastnějším řešením. Nové členské země mají vysoký hospodářský růst, vyspělé státy jim ho mohou jen tiše závidět. Tento vysoký hospodářský růst je nejčastěji spojen s růstem cenové hladiny a posilováním domácí měny. Ve většině nových členských zemí tomu tak skutečně je. Zafixování měny v takové situaci nelze považovat za optimální řešení. Eurozóna by se po hromadném vstupu nových členských zemí stala velmi heterogenní oblastí. Je těžké si představit účinnou politiku Evropské centrální banky, která by v takové situaci vyhovovala všem. Současná neochota (či neschopnost) politiků zavést společnou měnu se tedy nakonec může vyplatit.

Seznam literatury

HELÍSEK, M. *Makroekonomie : Základní kurs*. 2. přeprac. vyd. Praha : MELANDRIUM, 2002. 326 s. ISBN 80-86175-25-1.

JANÁČKOVÁ, S, et al. *Euro : Dříve nebo později?*. Petr Mach. 1. vyd. [s.l.] : CEP, 2007. 89 s. ISBN 80-86547-63-9.

JANÁČKOVÁ, S. Rychlé přijetí eura - přínosy a náklady. In LOUŽEK, M. *Euro, statistika a deflace*. 1. vyd. [s.l.] : [s.n.], 2003. s. 11-21. ISBN 80-85647-25-6.

KLAUS, V. *Evropa pohledem politika, pohledem ekonoma*. Praha : CEP, 2001. 222 s. ISBN 80-902795-7-0.

KOTLÁN, V. Euro selhalo jako kotva fiskálu, co s ním?. In MACH, P. *Euro : Dříve, nebo později?*. 1. vyd. [s.l.] : [s.n.], 2007. s. 21-25. ISBN 80-85647-63-9. ISSN 978-80-86547-61-9.

LACINA, L. a kol. *Měnová integrace : Náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.

Seznam internetových zdrojů

AKT o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12003T/htm/L2003236CS.003301.htm> >.

Analytici od reformy čekali víc. *iDnes.cz* [online]. 03.04.2007 [cit. 2007-04-04]. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/analytici-od-reformy-cekali-vic-d32-/ekonomika.asp?c=A070403_191214_ekonomika_maf>.

ATKINS, Ralph. Europeans still take a dim view of the euro. *Financial Times* [online]. 28.01.2007 [cit. 2007-05-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.ft.com/cms/s/0dc53342-af08-11db-a446-0000779e2340.html>>.

BEZDĚK, V. *Pakt stability a růstu – příliš mnoho (politické) kritiky?* [online] 2004 [cit. 2007-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.ceft.cz/dokumenty/Ing_Bezdek_Pakt_stability_a_rustu.pdf >.

CONTE, CH., KARR, A. The Bretton Woods System. *About.com : Economics* [online]. c2007 [cit. 2007-02-05]. Dostupný z WWW: <http://economics.about.com/od/foreigntrade/a/bretton_woods.htm>.

CVVM : *Členství České republiky v Evropské unii očima veřejnosti*. [online] 2007 [cit. 2007-17-05]. Dostupný z WWW:<http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100681s_pm70427.pdf>.

ČECH, Z. Pakt stability a růstu : problém stabilizačního pravidla nebo fiskálních politik. *Euractiv.cz* [online]. 28.04.2004 [cit. 2007-02-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/analyza/pakt-stability-a-rstu-problem-stabilizacniho-pravidla-nebo-fisk>>.

Češi již EURO nemohou odmítnout. *Tiscali : Evropa* [online]. 13.10.2005 [cit. 2007-03-31]. Dostupný z WWW: <http://www.tiscali.cz/euro/euro_center_031013.655287.html>.

ČNB: *Nový inflační cíl ČNB a změny v komunikaci měnové politiky*. [online] 08.03.2007 [cit. 2007-16-05]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/inflacni_cil_cnb_2010.pdf>.

ČNB: *Strategie přistoupení české republiky k eurozóně*. [online] 2003 [cit. 2007-05-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/strategie_pristupu_cr_k_eu.pdf>.

ČSU: *Notifikace vládního dluhu a deficitu*. [online] 2007 [cit. 2007-04-25]. Dostupný z WWW:<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/notifikace_vladniho_deficitu_a_dluhu20070402>.

Denmark votes no to the euro. *Eironline : European industrial relations observatory on-line* [online]. 29.10.2000 [cit. 2007-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2000/10/inbrief/dk0010199n.html>>.

Destruction and Reconstruction (1945-1958). *International Monetary Fund : Money Matters: An IMF Exhibit* [online]. 2007 [cit. 2007-02-06]. Dostupný z WWW: <http://www.imf.org/external/np/exr/center/mm/eng/mm_dr_01.htm>.

DUBSKÁ,D. Silný růst ekonomiky české veřejné finance výrazně nevylepší. *Český statistický úřad* [online]. 31.05.2007 [cit. 2007-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta05310707.doc>>.

ECB se obává důsledků reformy Paktu stability. *Euractiv.cz* [online]. 2004 [cit. 2007-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/ecb-se-obv-dsledk-reformy-paktu-stability>>.

Eurostat: *Comparative price levels* [online] 2007f [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/basic/strind/ecoref/er011>.

Eurostat: *EMU convergence criterion series – Annual data(%)*. *EMU convergence criterion bond yields*. [online] 2007d [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/extraction/evalight/EVALight.jsp?A=1&language=en&root=/theme2/irt/irt_lt_mcby_a>.

Eurostat: *GDP per capita in PPS*. [online] 2007e [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/basic/strind/ecobac/eb011>.

Eurostat: *General government debt. General government consolidated gross debt as a percentage of GDP*. [online] 2007c [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/basic/strind/ecobac/eb070>.

Eurostat: *Inflation rate. Annual average rate of change in Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs)*. [online] 2007a [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/basic/strind/ecobac/eb040>.

Eurostat: *Public balance. Net borrowing/lending of consolidated general government sector as a percentage of GDP*. [online] 2007b [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/basic/strind/ecobac/eb060>.

Evropská centrální banka: *Economic analysis*. [online]. 2007 [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/mopo/strategy/ecana/html/index.en.html>>. Evropská centrální banka: *Hospodářská a měnová unie*. [online]. 2007 [cit. 2007-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.cs.html>>.

Evropská centrální banka: *Konvergenční zpráva prosinec 2006*. [online]. 2006 [cit. 2007-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.eu/pub/pdf/conrep/cr200612cs.pdf>>.

Evropská centrální banka: *Monetary analysis*. [online]. 2007 [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/mopo/strategy/monan/html/index.en.html>>.

Evropská centrální banka: *Open market operations*. [online]. 2007 [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/mopo/implement/omo/html/index.en.html>>.

Evropská centrální banka: Press Release: Determination of the euro conversion rates. [online] 1998 [cit. 2007-02-15]. Dostupný z WWW: <http://www.ecb.int/press/pr/date/1998/html/pr981231_2.en.html>.

Evropská centrální banka: *Rada guvernérů*. [online]. 2007 [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/ecb/orga/decisions/govc/html/index.cs.html>>.

Evropská centrální banka: *Výkonná rada*. [online]. 2007 [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/ecb/orga/decisions/eb/html/index.cs.html>>.

Evropská komise : Excessive deficit procedure [online]. [2007] , 16.05.2007 [cit. 2007-06-20]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/about/activities/sgp/edp_level_1_en.htm>.

Evropská komise: *Economic forecast spring 2007*. [online] 2007a [cit. 2007-05-12]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2007/ee207en.pdf>.

Evropská komise: *Flash Eurobarometer: Introduction of the euro in the New Member States Series #191*. [online] 2007b. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_207_en.pdf>.

Evropská komise: Komise doporučuje Radě, aby konstatovala, že Česká republika přijala neadekvátní opatření ke konsolidaci svého rozpočtového deficitu. [online] 2007c [cit. 2007-06-19]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/717&format=PDF&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>.

Evropský fond pro měnovou spolupráci. *BusinessInfo.cz : Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 11.08.2003 [cit. 2007-02-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/e/evropsky-fond-pro-menovou-spolupraci/1000697/6293/>>.

Fico chce kvůli euru zakázat nadměrný růst platů. *iDNES.cz* [online]. 14.02.2007 [cit. 2007-05-23]. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/fico-chce-kvuli-euru-zakazat-nadmerny-rust-platu-f6v-/ekonomika.asp?c=A070214_164604_ekonomika_plz>.

HM Treasury: *An assessment of the Five economic Tests*, 1997. Dostupný z WWW: <<http://www.hm-treasury.gov.uk/media//A8A24/single.pdf>>.

JACQUES, K. Návrh Střednědobých výdajových rámců na léta 2008 a 2009. *Kateřina Jacques : Projevy ve sněmovně* [online]. 6. 12. 2006 [cit. 2007-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.katerinajacques.cz/27/0/183/detail/navrh-strednedobych-vydajovych-ramcu-na-leta-2008-a-2009/>>.

Jednotná měna euro : 80.léta - velký krok vpřed. *Euroskop.cz : Vše o Evropské unii* [online]. 2006 [cit. 2007-02-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/40560/110807/clanek/jednotna-mena-euro/80-leta---velky-krok-vpred-delorsovy-navrhy-a-smlouva-o-evropske-unii/>>.

Jednotná měna euro : Mechanismus směnných kursů. *Euroskop.cz : Vše o Evropské unii* [online]. 2006 [cit. 2007-02-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/40560/110806/clanek/jednotna-mena-euro/mechanismus-smennych-kursu-struktura-a-zpusob-fungovani-evropskeho-menoveho-systemu/>>.

Jednotný evropský akt. *Wikipedie : Otevřená encyklopedie* [online]. 24.09.2006 [cit. 2007-02-07]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jednotn%C3%BD_evropsk%C3%BD_akt>.

JEŽEK, K. Řecké schodky otřásají Unií. *iHNed.cz* [online]. 30. 9. 2004 [cit. 2007-03-28]. Dostupný z WWW: <http://zahranicni.ihned.cz/c4-10085670-14976450-H00000_d-recke-schodky-otrasaji-unii>.

Juncker: Z Paktu stability a růstu nebudou existovat výjimky. *Euractiv.cz* [online]. 2004 [cit. 2007-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/juncker-z-paktu-stability-a-rstu-nebudou-existovat-vjimky>>.

KLAUS, V. Klausova kritéria pro přijetí (či nepřijetí) společné evropské měny. *Lidové noviny* [online]. 20.1.2006a [cit. 2007-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=DAU0uWjIOMv>>.

KLAUS, V. Resumé vystoupení prezidenta republiky Václava Klause na dopoledním zasedání Evropské rady dne 16. 6. 2006. *Václav Klaus : Projevy a vystoupení* [online]. 16.6.2006b [cit. 2007-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=VDzU6RPGs2T0>>.

KLAUS, V. Robert Mundell a optimální měnové zóny. *CEP : Přepisy přednášek* [online]. 19.02.2002 [cit. 2007-05-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=115&PHPSESSID=7ebdf1e23c6b458a523a829b9f0c948b>>.

Konvergenční program míří k přijetí eura v roce 2012. *Euroskop.cz : Vše o Evropské unii* [online]. 13.03.2007 [cit. 2007-04-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/20648680/clanek-zpravodajstvi/konvergenčni-program-miri-k-prijeti-eura-v-roce-2012/>>.

Litevský prezident: Euro by nám prospělo. *iDNES.cz* [online]. 18.05.2006 [cit. 2007-04-07]. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/litevsky-prezident-euro-by-nam-prospelo-ffj-/eko_euro.asp?c=A060518_155148_ekonomika_maf>.

Litva bude muset s přijetím eura počkat, Slovinci s ním budou platit již napřesrok. *Euractiv.cz* [online]. 17.05.2006 [cit. 2007-04-07]. Dostupný z WWW:

<<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/litva-bude-muset-s-pijetm-eura-pokat-slovinci-s-nm-budou-pla>>.

MACH, P. Německá recese v kontextu zavedení eura. *Petr Mach* [online]. 09.06.2003 [cit. 2007-05-25]. Dostupný z WWW: <<http://petrmach.cz/cze/prispevek.php?ID=104>>.

MACHÁČEK, J. Drahé dálnice: žijeme v Norsku?. *IHNed.cz* [online]. 23. 9. 2005 [cit. 2007-04-11]. Dostupný z WWW: <http://ihned.cz/3-16883670-d%E1lnice+drah%E9-000000_d-1c>.

Mezinárodní měnový fond. *Wikipedie : Otevřená encyklopedie* [online]. 01.02.2007 [cit. 2007-02-05]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_m%C4%9Bnov%C3%BD_fond>.

MF Slovenské republiky. Aktualizácia makroekonomickej prognózy.[online]. 25. 04. 2007 [cit. 2007-05-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5946>>.

MF SR: *Konvergenčný program Slovenska na roky 2006 až 2010*. [online] 2006 [cit. 2007-16-05]. Dostupný z WWW: <http://www.finance.gov.sk/Documents/Ifp/cp_dec2006_sk.pdf>.

MF ČR, ČNB: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou*. [online] 2006 [cit. 2007-05-15]. Dostupné z WWW:<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_kriteria_2006_pdfcz.pdf>.

MF: *Konvergenční program České republiky (aktualizovaná verze březen 2007)*. [online] 2007 [cit. 2007-05-14]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KOPr_200703_pdf.pdf>.

Nařízení Rady (ES) č. 1467/97 ze dne 7. července 1997 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku. Dostupný z WWW:< <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1997:209:0006:002:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 2596/2000 ze dne 27. listopadu 2000, kterým se mění nařízení (ES) č. 974/98 o zavedení eura. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:300:0002:01:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura. Dostupný z WWW: < <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:139:0001:001:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 1055/2005 ze dne 27. června 2005, kterým se mění nařízení (ES) č. 1466/97 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o

posílení koordinace hospodářských politik. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R1055:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 1056/2005 ze dne 27. června 2005, kterým se mění nařízení (ES) č. 1467/97 o urychlení a vyjasnění postupu při nadměrném schodku. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R1056:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 1466/97 ze dne 7. července 1997 o posílení dohledu nad stavy rozpočtů a nad hospodářskými politikami a o posílení koordinace hospodářských politik. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1997:209:0001:001:CS:HTML>>.

Nařízení Rady (ES) č. 2169/2005 ze dne 21. prosince 2005, kterým se mění nařízení (ES) č. 974/98 o zavedení eura. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:346:0001:01:CS:HTML>>.

Nová německá vláda dostane čas na snížení deficitu. *Euractiv.cz* [online]. 09.11.2005 [cit. 2007-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/nov-nmeck-vlda-dostane-as-na-snen-deficitu>>.

OECD: *Economic Survey of Denmark*. [online] 2000 [cit. 2007-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/31/18/1891864.pdf>>.

POTMĚŠIL, K. Stavby českých dálnic - neskončí peníze získané z privatizace ČEZu v bezedné černé díře?. *Finanční noviny : iPOINT* [online]. 27.03.2007 [cit. 2007-04-11]. Dostupný z WWW: <<http://ipoint.financninoviny.cz/stavby-ceskych-dalnic-neskonci-penize-ziskane-z-privatizace-v-bezedne-cerne-dire.html>>.

PROCHÁZKA, P. Euro a Velká Británie. *Bankovníctví* [online]. 17.4.2003 [cit. 2007-02-10]. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/pro_media/clanky_rozhovory/media_2003/cl_03_030417.html>.

PROCHÁZKA, P., SOJKOVÁ, A. Přípravy na zavedení eura: dopad na Česko. *iHNed.cz* [online]. 20. 1. 2006 [cit. 2007-02-09]. Dostupný z WWW: <http://www.ihned.cz/c3-17773490-00000K_d-pripravy-na-zavedeni-eura-dopad-na-cesko>.

Rada EU: Council opinion of 27 February 2007 on the updated convergence programme of Poland, 2006-2009. [online] 2007 [cit. 2007-05-30]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/c_072/c_07220070329en00130016.pdf>.

Rada EU: Německo letos splní rozpočtové kritérium. *Euractiv.cz* [online]. 11.10.2006 [cit. 2007-03-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/rada-eu-nmecko-letos-spln-rozpov-kritrium>>.

Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact, Amsterdam, 17. června 1997 (97/C 236/01). Dostupný z WWW :< [http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&n umdoc=31997Y0802\(01\)&model=guichett](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&n umdoc=31997Y0802(01)&model=guichett) >.

REVENDA, Z . Evropská centrální banka. *Integrace* [online]. 6.1.2002 [cit. 2007-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=442>>.

RUCZAJ, M. Fenomén polského euroskepticismu : polské politické strany a Evropská unie. *EuPortál : Brána k pravdě o Evropské unii* [online]. 7.11.2006 [cit. 2007-05-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.euportal.cz/ShowArticle.aspx?ArtId=1020>>.

RYBÁČEK, V. Euro: chtít či nechtít. *Liberální institut* [online]. 28.05.2006 [cit. 2007-05-16]. Dostupný z WWW: <<http://libinst.cz/clanky.php?id=652>>.

Řecko vstoupilo do Evropské měnové unie (EMU). *EUROPEUM : Institut pro evropskou politiku* [online]. 1. 1. 2001 [cit. 2007-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?kalid=170>.

ŘIHÁČKOVÁ, V. Řecký deficit dosáhne letos 5.3% HDP. *Integrace* [online]. 13.9.2004 [cit. 2007-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.integrace.cz/integrace/kalendarium_clanek.asp?id=2136>.

Slovensko schvaluje schodek pro 2008 na 2,3 pct/HDP. *Finance.cz* [online]. 9.5.2007 [cit. 2007-06-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/109978/>>.

Smlouva o Evropské unii (původní verze). [online] 1992 [cit. 2007-02-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/files/10/D542A3EA-D7D7-4A7A-B5DF-AECFD1343F8D.pdf>>.

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (původní verze). [online] 1957 [cit. 2007-02-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/files/10/4F81BE9C-9AC0-4E5D-97B8-04A3697E2298.pdf>>.

Smlouva o založení Evropského společenství (Konsolidovaná verze) [online] 24.12.2002 [cit. 2007-02-13]. Dostupný z WWW: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12002E/pdf/12002E_EN.pdf>.

Sociální pojištění spravované ČSSZ je už několik let v přebytku. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 02.02.2007 [cit. 2007-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.cssz.cz/tisk/07/070202.asp>>.

STRUŽ, J., STUDÝNKA, B. Jakou roli hrálo zlato v dobách krize?. *iDNES.cz* [online]. 17.03.2006 [cit. 2007-02-05]. Dostupný z WWW: <http://fincentrum.idnes.cz/fi_osobni.asp?r=fi_osobni&c=A060314_151947_fi_osobni_vra>.

System in Crisis (1959-1971). *International Monetary Fund : Money Matters: An IMF Exhibit* [online]. 2007 [cit. 2007-02-06]. Dostupný z WWW: <http://www.imf.org/external/np/exr/center/mm/eng/mm_dr_01.htm>.

ŠKREIN, Z. *Pakt stability a růstu – vymoženost nebo přítěž eurozóny?* [online] 2003 [cit. 2007-03-25]. Dostupný z WWW: <http://nb.vse.cz/khp/Veda/Diskusni_seminare/2003/ds0303srein.pdf>.

ŠMÍDOVÁ, Z., MAZUR, J. Jaký vliv má revidovaný Pakt stability a růstu na fiskální disciplínu?. *Euractiv.cz* [online]. 31.05.2006 [cit. 2007-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/analyza/jak-vliv-m-revidovan-pakt-stability-a-rstu-na-fiskln-discipl>>.

Švédské referendum o euru. *Severské listy* [online]. 2003 [cit. 2007-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0420.htm>>.

Švédsko šokovala vražda ministryně zahraničí. *Severské listy* [online]. 12. 9. 2003 [cit. 2007-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.severskelisty.cz/noviny/uda0422.htm>>.

The stability and growth pact. *The Guardian Unlimited* [online]. 23.11.2003 [cit. 2007-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.guardian.co.uk/eu/story/0,,1094666,00.html>>.

Transparency International: *Průhledný státní rozpočet?* [online] 2006 [2007-04-20]. Dostupný z WWW: <http://www.transparency.cz/pdf/rozpocet_studie_01.pdf>.

Veřejné finance v roce 2006 : uplatňování nového Paktu o stabilitě a růstu začalo úspěšně, čekají jej ale zatěžkávací zkoušky. *EUROPA : Press Releases* [online]. 13.06.2006 [cit. 2007-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/779&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>.

Visegrádská skupina. *Wikipedie : Otevřená encyklopedie* [online]. 12. 6. 2007 [cit. 2007-06-15]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Visegr%C3%A1dsk%C3%A1_skupina>.

Základní pojmy E-H. *Euroskop.cz : Vše o Evropské unii* [online]. 2006 [cit. 2007-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/39538/clanek/>>.

ZEMÁNEK, J. Ivan Mikloš. *Euroekonom.cz : Ekonomický portál* [online]. 26.3.2007 [cit. 2007-05-22]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/osobnosti/z-miklos.html>>.

ZEMANOVÁ, Š. Proměny švédské ekonomiky v evropském integračním procesu. *Integrace* [online]. 10.1.2001 [cit. 2007-02-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=199>>.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Neodvolatelné fixní kursy měn vůči euru	17
Tabulka 2 Míra inflace v ČR (HICP)	50
Tabulka 3 Míra inflace v ČR - prognóza	51
Tabulka 4 Vládní deficit ČR (v % HDP)	54
Tabulka 5 Vládní dluh ČR (v % HDP)	55
Tabulka 6 10leté úrokové sazby z vládních dluhopisů (%)	56
Tabulka 7 Postoj občanů k přijetí eura za měnu ČR – časové srovnání (%)	61
Tabulka 8 Dopad přijetí eura podle obyvatel	63
Tabulka 9 Míra inflace Slovenska (HICP, v %)	67
Tabulka 10 Vládní deficit Slovenska (v % HDP)	68
Tabulka 11 Vládní dluh Slovenska (v % HDP)	68
Tabulka 12 Dlouhodobé úrokové sazby Slovenska (%)	69
Tabulka 13 Míra inflace v Polsku (HICP, v %)	72
Tabulka 14 Vládní deficit Polska (v % HDP)	73
Tabulka 15 Vládní deficit Polska (v % HDP)	73
Tabulka 16 Vládní dluh Polska (v % HDP)	73
Tabulka 17 Dlouhodobé úrokové sazby Polska	74
Tabulka 18 Míra inflace v Maďarsku (HICP, v %)	77
Tabulka 19 Vládní deficit Maďarska (v % HDP)	77
Tabulka 20 Vládní dluh Maďarska (v % HDP)	78
Tabulka 21 Dlouhodobé úrokové sazby Maďarska	79
Tabulka 22 Relativní ekonomická úroveň	83
Tabulka 23 Komparativní cenová hladina	83

Seznam grafů

Graf 1 Růst HDP v České republice a eurozóně (v %, meziročně)	58
Graf 2 Postoj občanů k přijetí eura (CVVM)	61
Graf 3 Postoj občanů ČR k přijetí eura (Flash Eurobarometer)	62
Graf 4 Obavy obyvatel týkající se zavedení eura	63
Graf 5 Stabilita kursu slovenské koruny	69
Graf 6 Postoj občanů SK k přijetí eura (Flash Eurobarometer)	70
Graf 7 Stabilita polské měny	74
Graf 8 Postoj občanů Polska k přijetí eura	75
Graf 9 Stabilita maďarské měny	78
Graf 10 Postoj občanů Maďarska k přijetí eura	79
Graf 11 Grafické srovnání cenové stability	80
Graf 12 Grafické srovnání vládního deficitu	81
Graf 13 Grafické srovnání vládního dluhu	81
Graf 14 Grafické srovnání dlouhodobých úrokových sazeb	82